



ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Δ. ΧΑΜΠΟΥΛΙΔΗΣ, ΚΛΑΙΡΗ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ, ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ ΚΑΝΘΟΣ, ΚΑΤΙΝΑ ΠΑΠΑΣΤΥΛΙΑΝΟΥ, ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΡΗΓΑΤΟΣ, ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, ΕΙΡΗΝΗ ΧΑΤΖΗΛΟΥΚΑ-ΜΑΥΡΗ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΙΑΤΟΠΟΥΛΟΣ, ΑΝΤΩΝΑΚΗΣ ΕΥΓΕΝΙΟΥ, ΡΕΒΕΚΚΑ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, WILLIAM CARLOS WILLIAMS, ΑΝΔΡΟΥΛΑ ΝΕΟΦΥΤΟΥ-ΜΟΥΖΟΥΡΟΥ, ΡΟΥΛΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ-ΣΤΑΥΡΟΥ, Θ. ΘΕΟΧΑΡΟΥΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΟΧΑΡΗΣ.

378

ISSN 0554 - 3363



ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος εκδότης: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Άνδροκλέους 2, Λευκωσία, Τηλ. 465900
Ταχ. Θυρ. 7355, 1644 Λευκωσία

Για τους Συνδρομητές Ελλάδας:
Παρακαλώ να πληρώνεται ή συνδρομή στην ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
Πίστωση Λογαριασμού 080/51260530
στο όνομα: Παναγιώτης Κ. Χρυσάνθης
αιτιολογία: Συνδρομή περιοδικού «Πνευματική Κύπρος» έτος...
και να μās στέλλεται ή απόδειξη για τὰ βιβλία μās.

Έτήσια συνδρομή	Κ€4.00
Έτήσια συνδρομή δια βιβλιοθήκες, σχολεία, οργανισμούς	Κ€5.00
Έτήσια συνδρομή Ελλάδος	\$20 (δολάρια)
Έτήσια συνδρομή εξωτερικού	\$20 (δολάρια)
Τιμή τεύχους	Κ€2.00

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισὲ καὶ φωτογραφίες ἐπιστρέφονται.
Ἀνάτυπα πληρώνονται στὸν τυπογράφο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Δ. Χαμπουλίδης: Ἐφτά ποιήματα	57
Κλαίρη Ἀγγελίδου: Δυὸ ποιήματα	59
Τηλέμαχος Κάνθος	60
Κατίνα Παπαστυλιανού: Πέντε ποιήματα	61
Γεράσιμος Ρηγάτος: Φωτογραφίες	66
Κύπρος Χρυσάνθης: Στὸν καθηγητὴ Γεράσιμο Ρηγάτο	71
Εἰρήνη Χατζηλοῦκα-Μαυροῦ: Τρία βραβευμένα ποιήματα	72
Δημήτρης Σιατόπουλος: Ἑλληνισμὸς καὶ Πολιτισμὸς	76
Κύπρος Χρυσάνθης: Τὸ δέμα τοῦ τραυματία	82
Ἄντ. Εὐγενίου: Καμένη Χώρα	85
Ρεβέκκα Στυλ. Μαυρομιχάλη: Μυστράς	86
William Carlos Williams: [μετάφ. Κ. Χρυσάνθης] Ποιήματα	87
Ἀνδροῦλα Νεοφύτου Μούζουρου: Τὰ λουτρά τῆς Αφροδίτης	91
Ἀνδροῦλα Νεοφύτου Μούζουρου: Ἁγία Νάπα	92
Κύπρος Χρυσάνθης: Μεταθανάτιος Χαιρετισμὸς στὴν ποιήτρια Χρυσάνθη Ζιτσαία	93

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ - Ρούλα Ἰωαννίδου Σταύρου: «Κύπρος Χρυσάνθης» - Γιώργου Πετρόπουλου «Γιὰ τὴν ποίηση τῆς Ρούλα Ἰωαννίδου - Σταύρου - ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ - Θ. Θεοχάρους : «Κ. Χρυσάνθη: Κώστας Προυσης», Ρούλα Ἰωαννίδου - Σταύρου: «Κ. Χρυσάνθης», Ε.Ε.Ε.Κ.: «Δραστηριότητες» - Κ. Χρυσάνθης: Κ.Χρ. Ροδοκανάκη: «Ὁ Μαῦρος, ὁ Σταῦρος κι' ἐγώ», Κ. Κοκκινόττα: «Χωριὰ καὶ μοναστήρια τῆς Νότιας Μαραθάσας», Γ.Ν. Χατζηκωστής: «Ἐπος καὶ μαρτύριο», Μάριος Βύρων Ραϊζῆς: «Ἡ ποίηση τοῦ Μπάυρον», Γ. Πετούση: «Ἐπώδυνα καταβύθιση», Ν. Κατσαλίδας: «Τὸ μοιρολόι τοῦ βουρκομένου βουνοῦ», Παπασταύρου Παπαγαθαγγέλου: «Ἡ μαρτυρία μου», Ἰακ. Κυθρεώτης: «Οἱ ἀξεριζῶτοι», Ἰω. Θεοχάρη: «Ε.Ν. Μόσχου: ἡ Μεταφυσικὴ Ἁγωνία στὸν Παλαμᾶ» - ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΙΜΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Υπεύθυνος: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΛΕ'

ΑΠΡΙΛΗΣ - ΙΟΥΛΙΟΣ 1995

ΑΡ. 378

ΕΦΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Η ΤΑΜΙΑΣ

Πόσο θά ήθελα νὰ ἦμουν κι' ἐγὼ ἓνα τετριμμένο
χαρτονόμισμα στὰ χέρια της.
Νὰ νιώθω στὸ ἀσήμαντο κορμί μου τὴν τριβὴ
τῶν δακτυλιῶν της καὶ τὸ χάδι τους...
Αὐτὰ τὰ λερὰ χαρτονομίσματα ποὺ ξέρουμε,
μετατρέπονται στὰ ὑπερούσια χέρια της σὲ ροδόφυλλα,
μετατρέπονται σὲ ὑάκινθους καὶ κρίνα!

ΕΙΔΕΣ;...

Εἶδες, καλή μου, ποτὲ τὸ γυμνὸ τοῦ κορμιοῦ σου
μπροστὰ στὸν καθρέφτη;...
Ὁ εὐτυχησμένος καθρέφτης θὰ μπορούσε νὰ τρικυμῖσει
ἀπὸ ἀνατριχίλα.
Θὰ μπορούσε ἀκόμα νὰ ραγίσει ἀπὸ συγκίνηση
μπροστὰ στὸ κάλλος τοῦ ὄνειρεμένου κορμιοῦ σου!

ΕΝΥΠΝΙΟ - 2

Ψές σὲ εἶδα στ' ὄνειρό μου. Περιπατούσαμε κι' οἱ δυὸ
ἀγκαλιασμένοι, στὰ μυρωμένα δρομάκια ἐνὸς ἀπέραντου
κι' ὀλάνθιστου κήπου.
Ἐάφνου στὴν ἀριστερὴ πλευρὰ ἐνὸς μονοπατιοῦ,
εἶδα ἓνα μεγάλο μολοχανθὸ, τόσο μεγάλο ὅσο καὶ τὸ ἀνοιγμα
τῆς χοάνης ἐνὸς μέτριου μεγέθους παλαιοῦ γραμμοφώνου.
Μιὰ διαστάσεων πεταλούδα μπῆκε μέσα στὸ μολοχανθὸ,
ἀγκάλιασε τὸ μεγάλο ὑπερό του κι' ἄρχισε νὰ βυζαίνει
μὲ πάθος τὸ γλυκύτατο νέκταρ του...

Ἐνῶ ἐγὼ ἤμουν ἔτοιμος νὰ κόψω τὸ μέγα λουλούδι,
 γιὰ νὰ σοῦ τὸ προσφέρω,
 ἐσὺ εἶχες ἐξαφανιστεῖ μαζί με τὴν πεταλούδα
 στὸ ἄδυτο τοῦ ἀπέραντου κήπου...

ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΙΣ

Εἶμαι ἓνας ἀπὸ τοὺς Τρεῖς Παῖδες ἐν Καμίνῳ.
 Εἶμαι ὁ Ἄβδεναγῶ. Ἐγώ, ἀντὶ τῆς δροσιᾶς
 ἀπ' τὶς φτεροῦγες τοὺς ἀγγέλου,
 προτίμησα τὴν καύση! Ἡ καρδιά μου ἔγινε ὀπτάνθραξ·
 διαμάντι πολυεδρικό γιὰ τὸ χιονάτο σου στήθος·
 καὶ τὸ κορμί μου ἔγινε ἄρτος ἐπιούσιος, μάννα τ' οὐρανοῦ!
 τὸ κορμί μου ἔγινε πρόσφορο καὶ τὰμα στὴν ομορφιά σου
 τὴν ἀθάνατη!

ΚΕΡΜΑΤΑ

Τοῦτα τὰ κέρματα μὲ τὸ φτηνὸ μέταλλο
 μὲ τὸ ἄγγιγμα τῶν μαγικῶν χειρῶν της,
 γίνονται χρυσὰ μετάλλια, μὲ ἀπάνω τους ἐγχάρακτο
 τ' ὁμοίωμά της!
 Δῶστε μου ἓνα τέτοιο χρυσὸ μέταλλιο, νὰ τὸ μετατρέψω
 μὲ τὴν ποίησή μου σ' αἰωνιότητα!

ΑΠΟΨΕΙΣ

Ἐγὼ τὴν Ἐλευθερία δὲν τὴ γνώρισα
 «ἀπ' τὴν κόψη τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή».
 Τὴν Ἐλευθερία τὴν εἶδα ὀπλισμένη
 μ' ἓνα οὐράνιο χαμόγελο
 κι' ἓνα στεφάνι ἀπὸ κρῖνα στὰ μαλλιά,
 νὰ μ' ἐλευθερώνει ἀπ' τὰ δεσμὰ τοῦ καθημερινοῦ βίου...

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΟ

Σήμερα σ' ἀγαπῶ πιὸ πολὺ ἀπὸ χθές.
 Αὔριο θὰ σ' ἀγαπῶ πιὸ πολὺ ἀπὸ τώρα.
 Ἡ ἀγάπη μου γιὰ σένα εἶναι προοδευτική.
 Σὲ ἀγαπῶ, ἐπειδὴ σὲ λατρεύω!

ΔΥΟ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΤΕΥΚΡΙΔΕΣ

Περπατούσαμε χρόνια μαζί
 χωρίς να κουραστούμε
 Κρατώντας στη μεριά της καρδιάς
 ανθισμένες μινδαλιές
 και ζουμπούλια
 Κάποτε φτάσαμε στο ξέφωτο
 κι είδαμε τη θάλασσα στον ορίζοντα.
 Αράξαμε στο μικρό λιμάνι
 και κτίσαμε τα σπίτια μας
 μεγαλώσαμε τα παιδιά μας
 και γράψαμε τ' όνομά μας
 περίτεχνα στ' αρχαίο Θέατρο:
 Τευκρίδες.
 Τα χρόνια πέρασαν
 οι χειμώνες φύσηξαν άγριοι
 τα σπίτια μας ρήμαξαν
 μα ωστόσο η επιγραφή
 μένει αναλλοίωτη
 στο πλακόστρωτο του
 αρχαίου θεάτρου,
 στον περίγυρο της θύμησης
 εκεί στο μέρος της καρδιάς:
 Τευκρίδες.

Αθήνα 6.6.1995

ΚΛΕΙΔΟΚΡΑΤΟΡΕΣ

Εκείνο το σπίτι βλάστησε
 μέσ' το περβόλι.
 Ξυπνούσε κάθε πρωί
 χαρούμενο
 έτοιμο ν' απλώσει τα κρινένια σεντόνια
 στον ήλιο.
 Μοσκομύριζε γιασεμί
 κι ανθούς της λεμονιάς.
 Κείνο το σπίτι το χάσαμε
 πριν χάσουμε την ψυχή μας.

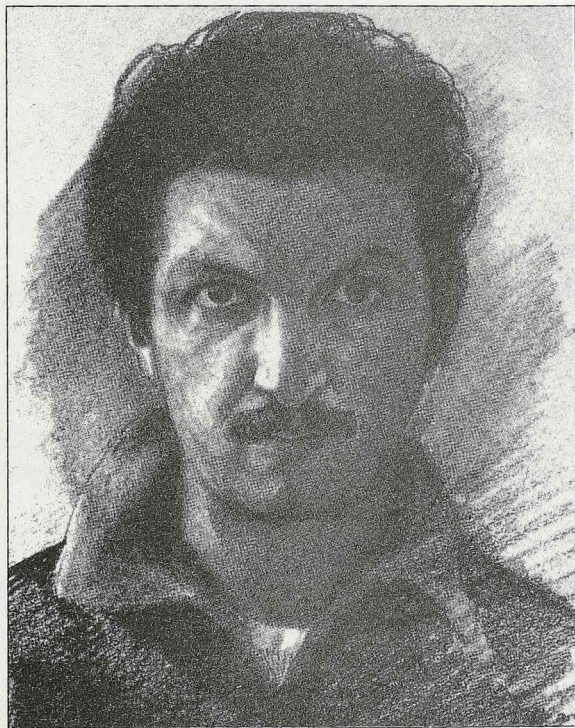
Κρατούμε μόνο τα κλειδιά
πούφεραν οι μισάριδες
απ' τις Κλαζομενές στην Αμμόχωστο
μετρώντας τους λίρες χρυσές.
Και μείναμε κλειδοκράτορες
χωρίς νάχουμε σπίτια πια.
Ούτε Μικρασία, ούτε Αμμόχωστο
μήτε λιμάνια επιστροφής.

Αθήνα 6.6.1995

ΚΛΑΙΡΗ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ



ΤΟΝ ΜΝΗΜΟΝΕΥΟΥΜΕ



Τηλέμαχος Κάνθος

ΠΕΝΤΕ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΣΥΓΧΩΡΕΣΟΝ

Πέθανε κάποια ανγή στον ύπνο του
 ο Αλκιβιάδης
 στα μισά του δρόμου
 με το ζυγό των ευθυνών και της ταλαιπωρίας
 σφραγίδα κι άδεια αναχώρησης.
 Λέων ορνόμενος
 το άγρυπνο πάθος της αναγνώρισης
 ένας κότινος δόξας
 σε στίβο, έστω ειδωλολατρικό.
 Κι όμως, στο βάθος του μυαλού
 έσκυβε ο Αλκιβιάδης και προσκυνούσε
 την σταυρωμένη ταπείνωση του Ιησού.

Μετέστη κάποια ανγή δίχως αποχαιρετισμό
 τον θάψαμε στην αρένα της σιωπής
 με δυο δάκρυα αιώνια σμιλεμένα
 στο μάρμαρο της θλίψης.
 Συγχώρεσον, Κύριε,
 ότι ουκ έστιν άνθρωπος ος ζήσεται
 και ουκ αμαρτήσει.

Τον κατευόδωσαν με τυποποιημένους επικήδειους
 εξύμνησαν τον άνθρωπο μέχρι κατάθλιψης
 τόσες αχρείαστες υπερβολές
 την ιερή στιγμή του «Συγχώρεσον».

Άνθος χόρτου η ζωή, Αλκιβιάδη
 το προσκύνημα φαύλων θεών
 για μια θέση στους πρόποδες του Ολύμπου
 θορυβώδη τελώνια
 την ώρα του θανάτου
 να διεκδικούν την ψυχή.

Συγχώρεσον, Κύριε
 ότι ουκ έστιν άνθρωπος ος ζήσεται
 και ουκ αμαρτήσει.
 Δώσε να νικήσει ο Άγγελος...

ΩΡΑ ΣΥΓΚΟΜΙΔΗΣ

«Κάποιος μπορεί να υποφέρει από θλίψη ή αρρώστια και η δοκιμασία του να παραμένει άκαρπη κι ανεκμετάλλευτη σαν χρυσάφι σε ορυχείο· αλλά αυτή η καμπάνα που μου διαλαλεί το θάνατό του έχει τη δυνατότητα να ξεσκάψει το ανεκμετάλλευτο χρυσάφι από το ορυχείο του και να το μεταφτεύσει στο δικό μου».

John Donne

Υπαγόρευσε
 πρόταση Άγγελε
 την ιστορία του ακατέργαστου χρυσού
 στο ορυχείο της ψυχής
 τη μπαλλάντα της φωτιάς
 στο καμίνι της δοκιμασίας
 του παιάνα της ανακάλυψης
 του πολύτιμου μαργαρίτη.

Υπαγόρευσε
 προσάτη Άγγελε
 την ιστορία της ανώνυμης Μαρίας
 με τα τρία παιδιά
 και με το χρέος
 την εγκατάλειψη
 και την προδοσία·
 από τα μέσα του μηνός
 η δοκιμασία της πείνας

Υπαγόρευσε
 προσάτη Άγγελε
 το τραγούδι του Σύριου
 του παράνομου εργάτη
 που σκοτώθηκε για ένα κομμάτι ψωμί.
 «Έλλειψη προστατευτικών μέτρων»
 το συμπέρασμα στις ειδήσεις των εννιά.
 Συνελήφθη ο εργοδότης.
 Εννιά ορφανά τον περιμένουν στη Συρία
 και μια φτωχή με μαύρη κελλαπία.

Υπαγόρευσε
 προσάτη Άγγελε
 τον επιτάφιο θρήνο του Χριστόφορου

των δεκαεφτά χρόνων.
 Άδειο το θρανίο του
 στο Παγκύπριο Γυμνάσιο.
 Ωρίμασαν σε μια μέρα
 σε μια κηδεία
 σε μια ταφή,
 τόσα παιδιά
 τόσα δάκρυα
 τόσα στάχνα
 κι έγγειραν.

Ωρα συγκομιδής.
 Πρόσταξε
 προστάτη Άγγελε
 την καταγραφή της σοδειάς...

ΤΟ ΑΛΛΟΘΙ

«Μη σε φοβίζουν οι σάπιες ιδέες
 στα χέρια του Θεού γίνονται το λίπασμα
 για την αυριανή άνθιση».

Ράντοβιτς

Σχεδίασε με κάθε λεπτομέρεια
 το έγκλημα ο δολοφόνος
 Προσδιόρισε πρώτα το θύμα: Την Αρετή
 κι ύστερα τη μέθοδο:
 Θάνατος σταδιακός.
 Επέλεξε προσεκτικά το δηλητήριο:
 Ιδέες, λέξεις και τεχνοτροπία.
 Προκαθόρισε τον αριθμό των δόσεων:
 Μια σε κάθε σελίδα.
 Μελέτησε εξονυχιστικά
 την πορεία της εξολόθρευσης
 και προγραμματίισε με ακρίβεια
 τη στιγμή του θανάτου.
 Το δηλητηριασμένο μυαλό
 θα δώριζε για μεταμόσχευση.
 Όλα ήταν έτοιμα
 περίμενε τώρα το άλλοθι:
 Την τελετή βράβευσης
 του φονικού του όπλου.

Η ΕΚΤΗ ΜΕΡΑ ΤΟΥ ΔΑΡΒΙΝΟΥ

«Αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγεννήθησαν,
 Αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν».

(Ψαλμὸς λβ' 9)

Λευκά σεντόνια
 Φιθνόπωρο του Νόρθφιλντ
 στις κουρασμένες ίριδες
 φάρμακα, μαξιλάρια και μια Βίβλος.
 Ημέρα πρώτη:
 Εν αρχή εποίησεν ο Θεός τον ουρανό και την γην.

«Ήμουνα νέος τότε, λαίδη Χόουπ
 με ασχημάτιστες ιδέες
 κι έκανε ο κόσμος τις ιδέες μου θρησκεία».
 «Τι διαβάζετε Κάρολε»;
 «Το βασιλικό βιβλίο!»!

Ημέρα δεύτερη:
 Και είπεν ο Θεός:
 «Συναχθήτω το ύδωρ το υπακάτω του ουρανού
 εις συναγωγήν μίαν και οφθήτω η ξηρά».
 «Σκόρπισα ερωτηματικά, αμφισβήτησα.
 Η φυσική επιλογή ποτέ δε δημιούργησε
 νέο είδος, λαίδη Χόουπ.
 Πέτυχε μόνο ποικιλίες στο ίδιο είδος».
 «Το φάρμακό σας Κάρολε».

Ημέρα τρίτη: πυρετός.
 Ημέρα τέταρτη: υποτροπή.
 Ημέρα πέμπτη: και είπεν ο Θεός:
 «Εξαγαγέτω η γη ψυχήν ζώσαν κατά γένος».
 «Τίποτα δεν ήταν αποτέλεσμα τυφλής τύχης, λαίδη Χόουπ.
 Αυτό είπε και εγεννήθησαν
 Αυτός ενετείλατο και εκτίσθησαν».

Φαινόταν λυπημένος.
 Φιθνόπωρο του Νόρθφιλντ
 στις κουρασμένες ίριδες
 ανακεφαλαίωση, δύση και μια Βίβλος
 χρυσά τ' αραβοσίτια απ' έξω.

1. «Το βασιλικό βιβλίο» ονόμαζε τη Βίβλο ο Δαρβίνος τα τελευταία χρόνια της ζωής του.

«Τί θαυμάζετε, Κάρολε;»
 «Τη “Γένεση”, λαίδη Χόουπ
 τη “Γένεση”».
 Και εγένετο εσπέρα και εγένετο πρωΐ
 και εποίησεν ο Θεός άνθρωπον
 κατ’ εικόνα και ομοίωση.
 «Τετέλεσται».
 «Νοσοκόμα»!
 Ημέρα έκτηη...

ΔΙΕΘΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑ*

«Η μάνα, σύζυγος αγνοούμενου, δεν δέχτηκε
 την καρδιά της κόρης της. Δόθηκε όμως
 ζωή σε άλλους ασθενείς».

Εφημερίδα «Ο Φιλελεύθερος»,
 Παρασκευή 1η Οκτωβρίου 1993.

Ανέβασαν την καρδιά της Μαρίας
 σε ειδικά ναυλωμένο αεροπλάνο
 και την ταξίδεψαν στους αιθέρες
 για μεταμόσχευση
 πρωΐ τριάντα του Σεπτέμβρη.

Λονδίνο απόγευμα.
 Ετοιμάστε την Κυπρία.
 Βρέθηκε δότης.
 Όνομα: Μαρία
 Ετών: Εικοσιτεσσάρων
 Προέλευση: Νησί Κύπρος.

Πρώτη φορά
 δε χρειάστηκε διερμηνέα η Κυπρία
 ο σπαραγμός της
 διεθνής γλώσσα:
 Κόρη μου!

ΚΑΤΙΝΑ ΠΑΠΑΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

Βασισμένο σε πραγματικό γεγονός Α' Βραβείο ποίησης στον 3ο Πανελλήνιο Ποιητικό Διαγωνισμό
 στη Μνήμη Αγγέλου Σικελιανού.

2. Τα στοιχεία που περιέχονται στο ποίημα αυτό για τις τελευταίες μέρες του Δαρβίνου είναι αυθεντικά. Αναφέρονται στο βιβλίο «Ο Δαρβίνος και η θεωρία της εξέλιξης» του Νικολάου Π. Βασιλειάδη, εκδ. Ο Σωτήρ, Αθήνα 1987.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

I.

Με τη μπλούζα του εργαστηρίου. Καθιστή, πίσω από το ηλεκτρονικό μικροσκόπιο. Κοιτάζει μπροστά με δυνατό, αισιόδοξο βλέμμα. Συγκρατημένο χαμόγελο.

Είχε κιάλας εννιά χρόνια στη δουλειά. Κι όσο περνούσε ο καιρός, τόσο γοητευόταν. Άρχισε γιατί δεν είχε τίποτ' άλλο να κάνει. Κι έπρεπε κάπου να δουλέψει – ύστερα από τόσα χρόνια σπουδές. Στην αρχή έβλεπε τη δουλειά της ανιαρή. Μετά μπήκε πιο καλά στο νόημα. Κάποια στιγμή κατάλαβε πως εκείνο που έκανε ήταν σπουδαίο, πως ήταν σαν ν' ανοίγεις παράθυρο σ' ένα κλεισμένο σπίτι. Για να δει μέσα. Μετά φούντωσε η περιέργειά της. Να δει και πιο μέσα. Και πιο μέσα. Και πιο μέσα.

II.

Πορτρέτο. Φλόγα στα μάτια. Ολόκληρο χαμόγελο. Ρυτίδες, σαν μισό αστεράκι στις άκρες των χειλιών.

Είχε εξελιχτεί σ' ένα από τα καλύτερα ονόματα του ερευνητικού εργαστηρίου. Και βέβαια το όνομα δεν είχε φτιαχτεί στην τύχη. Αλλά με πολύ κόπο. Γι' αυτό κι είχε πάντα εξασφαλισμένη χρηματοδότηση. Κι οι εργασίες της δημοσιεύονταν στα καλύτερα περιοδικά. «Είσαι πραγματική σταρ», της είπε ο καινούργιος, ο νεαρός που ήρθε μ' ενθουσιασμό και φιλοδοξίες να δουλέψει στο διπλανό εργαστήριο. Την κολάκεψε βαθειά. Αιστάνθηκε δικαιωμένη, ακόμα και για κείνες τις λεπτές γραμμές που είχαν αρχίσει να σχηματίζονται στις γωνίες των χειλιών και στο μέτωπο.

III.

Θριαμβευτική. Μπούστος. Τραβηγμένη στο βήμα του μεγάλου συνεδριακού κέντρου μετά την επίσημη ομιλία της στο πανεθνικό συνέδριο.

Όλοι μιλούσαν για τη δουλειά της σε τούτο το συνέδριο. Πολλοί τη θαύμαζαν. Άλλοι τη ζήλευαν. Τα ευρήματα που ανακοίνωσε ήταν εντυπωσιακά. Η ίδια είχε τη σιγουριά του ανθρώπου που ξέρει. Τη φλόγα εκείνου που προβλέπει το μέλλον. Τούτο το γονίδιο την είχε πολύ παιδέψει ώσπου να το εντοπίσει, να το απομονώσει, να το μελετήσει και ξανά και ξανά από την αρχή. Ψηλαφητά, βήμα-βήμα. Κομμάτι κομμάτι. Κάθε τόπος του και μια πληροφορία. Κάθε σημείο του και ένα μυστικό. Ακολούθησε πολλή δουλειά ακόμα. Συσχετίσεις με κλινικά δεδομένα, με πορίσματα επιδημιολογικών ερευνών. Πολύπλοκες στατιστικές αναλύσεις. Μέχρι που έφτασε στα συμπεράσματά της. Κάθε ένα σημείο και μια ειδική πληροφορία. Κάθε ένα και μια πρόβλεψη. Και μια καταδίκη. Αυτός κινδυνεύει από καρκίνο. Εκείνη όχι. Τούτη θα ανταποκριθεί στη θεραπεία. Η άλλη όχι. Αυτός θα επιβιώσει μέχρι τρία χρόνια, η άλλη θα εξελιχθεί γρηγορότερα. Αυτής επιβαρύνονται οι απόγονοι. Της άλλη όχι.

IV.

Πίσω από τον πάγκο του εργαστηρίου. Πρώτο πλάνο τα σωληνάκια, δεύτερο πλάνο φιάλες με χρωματιστά υγρά. Το πρόσωπο σκυμένο, φατισμός φλου, σε τρίτο πλάνο. Φόντο χρωματιστή αφίσα στον τοίχο με τη διπλή έλικα του DNA.

Βουτούσε όλο και πιο βαθειά στα μυστικά του κυττάρου. Εργαζόταν και βρισκόταν σ' άλλους κόσμους, σε μια παραζάλη. Λες κι είχε πυρετό. Πήγαινε στο εργαστήριο και τα Σάββατα και τις Κυριακές. Χάλασαν και κάποιοι ευκαιριακοί δεσμοί που είχε, γιατί πάντα καθυστερούσε καθώς αποξεχνιόταν με τα πειράματα. Μια δυο φορές επιχείρησε να την πλησιάσει ο νεαρός του δίπλα εργαστηρίου. Πότε για να την ρωτήσει για καμιά χρώση, πότε για λεπτομέρειες στη χρήση της υπερφυγόκεντρης. Μια φορά για να του επιτρέψει να της πάρει αίμα. Έψαχνε μάρτυρες και δεν υπήρχε άλλος τέτοια ώρα στο εργαστήριο. Τον έλεγαν Στέφανο. Της άρεσε. Ήξερε πως κι αυτός την ήθελε. Τελικά δεν τόλμησε να προχωρήσει. Κι αυτή δεν θέλησε να κάνει το πρώτο βήμα. Σιγά-σιγά αραιώσε τις επισκέψεις του. Μετά έπαψε να 'ρχεται. Σε ένα δύο χρόνια έφυγε από το εργαστήριο. Δεν τον ξανάδε.

V.

Ολόσωμη, κοντινό πλάνο. Πλατύ χαμόγελο. Ανάριχτη μπλε χρυσοκέντητη τήβεννος στην πλάτη. Το κεφάλι στεφανωμένο με το τετράγωνο κάλυμμα των διδασκτόρων.

Η χρονιά της ξεκίνησε με πρόσκληση για το εξωτερικό. Θα την ανακήρυσσαν επίτιμη διδάκτορα κι ήθελαν τη βοήθειά της για να προχωρήσουν την έρευνα στα πεδία που δούλευε. Δεν ήταν άλλωστε το μόνο κέντρο που είχε εκδηλώσει τέτοιο ενδιαφέρον για τη δουλειά της. Ενδιαφέρονταν και πανεπιστήμια κι εργαστήρια βιοτεχνολογίας. Ταξίδεψε πρώτη θέση – όλα πληρωμένα. Την παρέλαβαν από το αεροδρόμιο με λιμουζίνα. Μίλησε στο Πανεπιστήμιο, μετά της φόρεσαν την τήβεννο και της έδωσαν τα διάσημα και τις περγαμινές. Επισκέφθηκε τα εργαστήρια, τους έκανε παρατηρήσεις και σχόλια, τους υπέδειξε πως να συνεχίσουν την έρευνα. Κολακευόταν για το κύρος που είχε αποκτήσει ο λόγος της. Της παρέθεσαν επίσημα γεύματα. Εδέσματα και σκεύη που δεν τα είχε φανταστεί, κεριά και λουλούδια στο τραπέζι, διακριτική μουσική και γαλλική σαμπάνια. Την πήγαν στο ξενοδοχείο και την άφησαν να ξεκουραστεί. Κλείστηκε στο δωμάτιό της. Δεν είχε τι να κάνει. Άνοιξε την τηλεόραση, είχε χρόνια να δει. Δεν της άρεσε. Την έκλεισε. Πήρε κάτι να διαβάσει, δεν μπορούσε να συγκεντρωθεί. Σκέφτηκε να τηλεφωνήσει – σε ποιον; Ξάπλωσε. Όλη τη νύχτα δεν μπόρεσε να κλείσει μάτι. Λίγο πριν ξημερώσει σηκώθηκε, πήρε από το μίνι μπαρ του δωματίου της ένα μικρό μπουκάλι κονιάκ. Ξάπλωσε πάλι. Μια ώρα μετά κοιμόταν – έναν περιεργό ταραγμένο ύπνο.

VI.

Πορτρέτο. Βλέμμα θλιμένο, το στόμα σφιγμένο – γραμμή. Δύο κάθετες πτυχές ανάμεσα στα φρύδια της. Αρχίζει να μεγαλοδείχνει.

Ήταν μετά που γύρισε από την απονομή του τίτλου. Ξανάρχισε να δουλεύει όπως αυτή ήξερε. Τώρα προχωρούσε ακόμα πιο βαθειά στην έρευνά της. Βρίσκεται σε μια διαρκή ένταση. Για να χαλαρώσει πίνει συστηματικά ένα δύο κονιάκ κάθε βράδυ. Τη βοηθούν να κοιμάται. Σχεδόν μια νύχτα κάθε βδομάδα ξυπνούσε με το ίδιο όνειρο. Κάτι που της είχε συμβεί στ' αλήθεια όταν ήταν μικρή. Στ' όνειρό της ξαναγινόταν παιδούλα. Είχε πάει με τον πατέρα της για μπάνιο. Αυτός στην παραλία, την κοιτούσε. Αυτή βάδιζε στο νερό, προχωρώντας προς τα μέσα. Κάποια στιγμή η θάλασσα βά-

θαινε απότομα. Βούλιαζε ξαφνικά. Έκανε απεγνωσμένες κινήσεις να ξαναπέσει απ' το βυθό. Με τις κινήσεις αυτές ξυπνούσε. Ήταν μουσκίδι στον ιδρώτα. Μετά αργούσε πολύ να ξανακοιμηθεί.

VII.

Στο βήμα. Η φωτογραφία από κάποια απόσταση. Κακός φωτισμός. Το πρόσωπο σοβαρό, χωρίς χαμόγελο, τσακισμένο.

Οι έρευνες στο ξένο πανεπιστήμιο που είχε συνεργαστεί προχωρούσαν γρήγορα. Ίσως την είχαν κιόλας ξεπεράσει. Έβλεπε τις εργασίες τους στα περιοδικά. Πάντα αναφέρονταν στις αρχικές δικές της έρευνες. Την κάλεσαν πάλι, αυτή τη φορά χωρίς επιστημότητες. Μίλησε στο συνέδριο. Έφυγε αμέσως μετά τη λήξη. Η μοναξιά είχε αρχίσει να τη βαραίνει πολύ. Η μάνα της είχε πεθάνει νέα, αυτή ήταν ακόμα μικρή. Μεγάλωσε με τον πατέρα της. Τους λίγους συγγενείς που είχαν, τους είχε σπρώξει πέρα. Τώρα αυτοί θα είχαν οικογένειες. Θα είχαν παιδιά. Αυτή είχε μπλέξει με τη δουλειά της, δεν είχε ακόμα ούτε μόνιμο δεσμό. Όσο περνούσε ο καιρός, το καταλάβαινε, αυτό θα γινόταν όλο και πιο δύσκολο. Έπινε πια κάθε βράδυ. Τώρα δεν την έφταναν ούτε το ένα, ούτε τα δύο κονιάκ. Κοιμόταν καλύτερα. Το όνειρο το έβλεπε σπάνια πια.

VIII.

Σε τραπέζι. Δύο ακόμα γυναίκες, νεώτερες, όχι όμορφες. Ένας τύπος με φαλάκρα, γαλάκια και μούσι. Πάνω στο τραπέζι διακρίνονται πιάτα, ποτήρια, μπουκάλια, λουλούδια. Κι ένα κερί αναμμένο.

Την κάλεσαν και σ' άλλο πανεπιστήμιο. Έμεινε δέκα μέρες κι έκανε τέσσερις διαλέξεις. Στα γεύματα κουβεντιάζαν πολύ. Στην αρχή για τη δουλειά τους. Ήπια αρκετά – έπιναν όλοι. Μετά που χαλάρωναν έλεγαν κι άλλα. Εκείνος τη ρώτησε για τους δικούς της «Δεν έχω κανέναν» αποκρίθηκε. Είπε πως έχασε τη μάνα της νωρίς, τον πατέρα της αρκετά αργότερα. Μετά που άρχισε αυτή τη δουλειά. «Ατύχημα;» τη ρώτησε αυτός, ρωτώντας για τη μητέρα της. «Όχι,», του απάντησε, «νομίζω καρκίνος του μαστού». Τότε το συνειδητοποίησε και η ίδια. Χρόνια τώρα, ποτέ δεν της είχε ξανάρθει στο μυαλό.

IX.

Στημένη και δουλεμένη φωτογραφία, τραβηγμένη από επαγγελματία για να δημοσιευθεί στο επιστημονικό περιοδικό «News in Cancer Genetics». Ωριμη. Δεν μπορείς πια να την πεις νέα.

Δουλεύει την ημέρα. Πίνει τα βράδνα. Όμως πάντα στη δουλειά της είναι νηφάλια. Προσπαθεί να ξαναπάρει το προβάδισμα από τους ξένους που συνεχίζουν τη δουλειά που αυτή τους έδειξε. Τώρα θα χτυπήσει ακόμα πιο βαθιά από αυτούς, στα πιο εσωτερικά μυστικά των γονιδίων. Εκτός που είχε πετύχει μια λεπτομερειακή τους χαρτογράφηση τώρα θα δούλευε στη δομική τους σύσταση. Θα τα έψαχνε αμινοξύ με αμινοξύ. Αισθάνεται όμως πολύ κουρασμένη, καθώς ο ύπνος της είναι κακός. Ξανάρχισε να βλέπει τον εφιάλη με τα βαθειά νερά. Μια φορά είδε και κάτι άλλο περίεργο.

Ούτε η ίδια δεν ξέρει αν ήταν όνειρο ή μια απρόσκλητη ανάκληση από τη μνήμη της παλιών γεγονότων. Είχε όμως πολύ έντονη την αίσθηση ότι αυτό που έβλεπε εκείνη την ώρα το είχε ξαναζήσει. Η αίσθηση αυτή δεν την άφησε ούτε όταν ξύπνησε. Ούτε την άλλη μέρα. Ούτε καιρό μετά. Ήταν, λέει, πάλι με τον πατέρα της και πάλι στη θάλασσα. Είχαν καθήσει στο παραλιακό κέντρο να φάνε. Δίπλα τους μια γυναίκα απροσδιόριστης ηλικίας. Αδύνατη, άσπρη σαν πανί. Τρώγανε όστρακα. Τα άνοιγε ο πατέρας της. Κάποια στιγμή αυτός σηκώθηκε κάπου να πάει. Πήρε αυτή το μαχαίρι, ήθελε να συνεχίσει. Ήταν φανερό πως η γυναίκα ήταν πολύ αδύναμη για να το κάνει. Κόπηκε. Το αίμα της άρχισε ν' αναβλύζει, ζεστό και κόκκινο. Και να βάφει το όστρακο, το μαγιό της, το τραπεζομάντηλο, τη γυναίκα, το έδαφος. Και να κυλά προς τη θάλασσα, να βάφει την άμμο, το νερό. Το σώμα της τινάχτηκε στο κρεβάτι. Ήταν πάλι μουσκίδι στον ιδρώτα.

X.

Μεγάλου μεγέθους φωτογραφίες από τη βράβευση στο παγκόσμιο συνέδριο. Ο πρόεδρος του συνεδρίου της σφίγγει το χέρι. Με το άλλο του χέρι της δίνει ένα κυλινδρικά διπλωμένο χαρτί. Αυτή ψυχρή, ίσως θλιμμένη, τα μάτια χαμηλά, το στόμα σφιγμένο. Στην πρώτη σειρά καθισμάτων ο πρόεδρος της οργανώτριας χώρας, προσωπικότητες, κυρίες, όλοι πολυτελώς ντυμένοι.

Υπέβαλε τα πορίσματα της εργασίας της για βράβευση στο Παγκόσμιο Συνέδριο. Η ανακοίνωση της κρίσης θα γινόταν κατά την πανηγυρική έναρξη του συνεδρίου, παρουσία του αρχηγού του κράτους. Ταξίδεψε με ελπίδες και με όνειρα, σαν να ήταν παιδούλα. Με αγωνία, σαν να ήταν ν' αρχίσει τώρα την καριέρα της. Το πρώτο βραβείο δόθηκε στην ομάδα με τις δύο κοπέλες και τον φαλακρό με το μούσι. Το δεύτερο δόθηκε στους ερευνητές του πανεπιστημίου που είχε αρχικά επισκεφτεί, όταν την ονόμασαν επίτιμη διδάκτορα. Στην ίδια δόθηκε μόνο έπαινος, τονίστηκε όμως από τους κριτές ο ρόλος της στην ανάπτυξη της μεθόδου και όλη της η συμβολή σ' ένα τόσο προωθημένο πεδίο, όσο οι γενετικές έρευνες. Όταν γύρισε στη δουλειά της το είχε πια πάρει αποφαση. Δεν είχε νόημα να σκοτώνεται έτσι. Οι άλλοι έχουν πιο πολλές δυνατότητες. Μπορούσε να χαλαρώσει λίγο. Ίσως και ν' ασχοληθεί και λίγο περισσότερο με τον εαυτό της. Θυμήθηκε το νεαρό ερευνητή. «Πού να βρίσκεται ο Στέφανος;» ρώτησε. «Πού τον θυμήθηκες;» της απάντησε μία από τις πιο παλιές παρασκευάστριες του εργαστηρίου της. «Αυτός, μάτια μου, είναι φευγάτος τόσα χρόνια τώρα». Δεν είχε τύχει ποτέ να ακούσει κάτι γι' αυτόν, να τον δει σε κάποιο συνέδριο, να διαβάσει κάποια εργασία του. Ίσως ν' άλλαξε πεδίο έρευνας. Θυμήθηκε που της είχε πάρει αίμα. Ήταν κάποιους μήνες πριν να γίνει επίτιμη διδάκτωρ. Αναζήτησε την απάντηση στο ηλεκτρονικό αρχείο. Ήθελε το χαρτί του πρίντερ σαν κάτι δικό του, σαν είδος φετίχ.

XI.

Αρχές του χρόνου. Φωτογραφία μικρού μεγέθους, ίσως για δημόσιο έγγραφο. Δείχνει μία χλωμή, αδυνατισμένη και θλιμμένη γυναίκα. Ρυτίδες στο μέτωπο και ανάμεσα στα φρύδια, σακούλια κάτω από τα μάτια, πτυχές από τις γωνίες των χειλιών και προς τα κάτω.

Πόσο καλύτερα ήταν όταν δεν ήξερε τίποτα. Τώρα η ζωή της έχει γίνει ένας εικοσιτετράωρος εφιάλτης. Το χαρτί του πρίντερ ήταν η καταστροφή της: «Διαπιστώνται ελλείμματα στα αλληλία του γονιδίου BRCA 1 του χρωμοσώματος 17 q 21...» έγραφε. Πράγματα παράξενα και ακατανόητα για τον συνηθισμένο κόσμο, ολοφάνερα όμως για την ίδια. Σκέφτηκε να ταξιδέψει μήπως και ξεχάσει. Έβγαλε φωτογραφίες, ανανέωσε το διαβατήριό, αλλά δεν έφυγε. Όπου και να πήγαινε δεν θα μπορούσε να ξεχάσει, ούτε να γλυτώσει. Τους «λαιστρυγόνες» και τους «κύκλωπες» σαν τον καθένα μας τους κουβαλούσε κι αυτή μέσα της. Δεν ήξερε πού να στρέψει την οργή της. Στο χαρτί του πρίντερ; Μήπως στην ανάλυση του αίματος; Ή μήπως στην αιμοληψία; Ή μήπως στην ίδια τη μέθοδο που ανέπτυξε; Μήπως ούτε σ' αυτά, αλλά στην ίδια την ύπαρξή της, τα κύτταρά της, την κληρονομιά της αρρωστής μητέρας; Στην άδικη φύση; Στο σκληρό και άδικο Θεό; Τόση οργή – και πού να την κατευθύνει; Έχει τη δυστυχία να ξέρει τη μοίρα της. Σε τι ηλικία θα αρρωστήσει. Πόσες πιθανότητες έχει ν' ανταποκριθεί στη θεραπεία. Μετά πόσο καιρό θα υποτροπιάσει η αρρώστια της. Πόσο συνολικά θα ζήσει. Πότε θα πεθάνει παλεύοντας απεγνωσμένα, όπως στον εφιάλτη με τα βαθειά νερά. Βασανισμένη κι άσπρη σαν το πανί, ισχνή κι αδύναμη, απaráλλαχτα όπως η κυρία της παραλίας. Τότε, που προσπάθησε ν' ανοίξει τα κλεισμένα όστρακα.

XII.

Φωτογραφία τραβηγμένη από υπηρεσιακούς παράγοντες της αστυνομίας, με ευρυγώνιο. Η λήψη έγινε από την πόρτα. Φαίνεται ολόκληρο το υπνοδωμάτιο. Στην άκρη δεξιά το κομοδίνο και το κρεβάτι.

Τράβηξε μήνες το μαρτύριο. Έπαψε να πηγαίνει στη δουλειά. Τώρα έπινε και το πρωί. Και το βράδυ. Ξύπνια υπέφερε. Μα δεν έβρισκε παρηγοριά ούτε στον ύπνο, καθώς ύπνος δεν ερχόταν πια να ξεκουράσει τα μάτια της. Άρχισε και τα υπνωτικά. Στην αρχή κάτι κάνανε. Μετά αναγκάστηκε να τ' αυξήσει. Κι άλλο. Κι άλλο.

Ένα πρωί τη βρήκε η γυναίκα που ερχόταν για τις δουλειές, το δωμάτιο ήταν σχεδόν τακτοποιημένο. Τα ρούχα της στην ντουλάπα. Βιβλία και περιοδικά, τακτοποιημένα πάνω στο γραφείο. Τα μολύβια και τα στυλό τακτοποιημένα σε μια δερμάτινη μολυβοθήκη. Δίπλα στη μολυβοθήκη μια φωτογραφία με τον πατέρα. Ένα γλυκό χαμογελαστό κοριτσάκι που το κρατά από το χέρι ένας καλοφτιαγμένος, μελαγχολικός άνδρας. Στο κομοδίνο, δίπλα στο κρεβάτι της, ένα κολωνάτο ποτήρι, ένα μπουκάλι κονιάκ λίγο πιο κάτω από τη μέση, ένα κουτί χαπάκια – έλειπαν λιγότερα από τα μισά. Αυτή ήταν κανονικά ξαπλωμένη στο κρεβάτι. Στην αρχή η παραδουλεύτρα νόμισε ότι κοιμόταν. Προσπάθησε να την ξυπνήσει. Της μίλησε. Την άγγιξε. Τότε είδε ότι ήταν παγωμένη. Έβαλε τις φωνές, μαζεύτηκαν από τα διπλανά διαμερίσματα. Στο πάτωμα πεσμένες, ανάκατα, καμιά δεκαριά φωτογραφίες. Στην εφημερίδα διάβασα πως η αστυνομία είχε αποκλείσει την εγκληματική ενέργεια. Ο ιατροδικαστής θα διερευνούσε πια αν υπήρχαν παθολογικά αίτια, ενώ θα έκανε και τοξικολογική εξέταση των σπλάχνων.

XIII.

Δεν έμαθα ποτέ το πόρισμα των εξετάσεων. Δεν θα είχε καμιά αξία, άλλωστε. Ήταν καλύτερα να μην ξέρω. Μακάρι να μην ήξερε κι εκείνη. Είχαν περάσει μερικοί

μήνες από το θάνατό της, όταν κατέβηκα για δουλειές στην Αθήνα. Πέρασα από το αστυνομικό τμήμα που είχε επιληφθεί της υποθέσεως. Εμφανίστηκα ως μακρινός συγγενής. Η υπόθεση είχε κλείσει και ο φάκελος είχε μπει στο αρχείο. Οι φωτογραφίες δεν ήταν στοιχείο του φακέλου. Μου τις έδωσαν χωρίς διατυπώσεις. Μου έδωσαν και μία από τις πολλές που είχε τραβήξει η σήμανση όταν έφτασε στο διαμέρισμα ειδοποιημένη από τη γυναίκα που καθάριζε. Υπήρχε σε περισσότερα αντίτυπα. Ζήτησα και τα στοιχεία της γυναίκας που την είχε βρει. Μου τα έδωσαν. Την έφαξα, έμενε σε μια φτωχογειτονιά στην άλλη άκρη της πόλης. Έμαθα κι απ' αυτήν εκείνα που ήξερε. Τελευταία πέρασα κι από το ερευνητικό κέντρο. Δεν είχε αλλάξει τίποτα. Είχε μόνο παλιώσει κι άλλο το χτίριο. Μου φάνηκε μουντό και θλιβερό. Βρήκα την πιο παλιά παρασκευάστρια. Σ' ένα-δυο μήνες θα έβγαινε στη σύνταξη. Δεν είπα γιατί πέρασα. Μόνη της με ρώτησε αν έμαθα τα γεγονότα. «Από τις εφημερίδες», απάντησα. «Να δεις», μου λέει, «μια φορά σε θυμήθηκε, ρωτούσε τι έγινες». Μετά μου έφτιαξε καφέ. μαζεύτηκαν κι άλλες, μου είπε κάθε μια ό,τι ήξερε. «Εσύ τι κάνεις; Πού βρίσκεσαι»; με ρώτησαν τέλος. «Μετά που έφυγα από δω, ξανάγινα εκείνο που είχα σπουδάσει» είπα. «Διορίστηκα αγροτικός γιατρός στη Βελαώρα Ευρυτανίας. Φτώχεια, αλλά καλοί άνθρωποι. Τελικά έμεινα». Κάτι μου είπανε για καριέρα, κάτι για επιστήμη. «Δεν με νοιάζουν αυτά», λέω. «Άλλωστε έχω γυναίκα και παιδιά. Και», είπα χαμηλώνοντας με σεμνότητα τη φωνή, «που και που γράφω ιστορίες».

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ Α. ΡΗΓΑΤΟΣ

ΣΤΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΓΕΡΑΣΙΜΟ ΡΗΓΑΤΟ

*Ἡ καλωσύνη ἐκπέμπει φῶς
 κοντὰ στῆς κατανόησης τὸ φεγγάρι,
 φεγγάρι κόκκινο στὸ καθημερινὸ τοπίο.
 Ἄνοιγω τὸ παράθυρο νὰ μπεῖ τὸ φῶς σου
 κι ἡ κατανόησή σου νὰ θερμάνει
 τὴ φαντασία πὸ πάντα τυραννῶ
 ποιητῆς ἀπὸ τὴν Κύπρο.
 Θάρθουν μιά μέρα οἱ ἄγγελοι τῆς γνώμης
 καὶ τῆς λιτῆς ἐκτίμησης
 νὰ καταθέσω στὴ σκιά τους
 τὴν ἄδολή μου εὐχαριστία.*

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΡΙΑ ΒΡΑΒΕΥΜΕΝΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

I. Ελληνικό

ΕΙΔΩΛΙΟΥ ΕΙΔΩΛΟ

Μαρτυρία ζωής που ενώνει με τους τάφους
 Παρούσα σε κλειστό τετράγωνο Κάτω Κόσμου
 Ταλανίζεται σε δίκη. Άψογη Έξοδος αθώνει.
 Σελαγιστός ο ύπνος της πέτρας
 Πάνω σε μίτο αιωνιότητας
 Ανοιχτά τα μάτια, συμβόλαιο αθανασίας με τα εταίρα έγκλειστα
 Αλαφιάζονται τα εργαλεία του Ανθρώπου.
 Η Τέχνη στα φτυάρια
 Αιχμαλωτίζει περιεργες διαστάσεις.
 Πελεκητές οι απαλάμες
 που ανασταίνουν κάθετα στα τείχη
 και νυχοσμιλεύουν τις καθαρές γραφές.
 Ο Θάνατος λύρας αγκωνάρι.
 Κραδασμοί σε λιακωτά κιόνων.
 Ανασασμοί σε νεκρές παλαιστρος.
 «Άτρωτη η φτέρνα στην Αγορά των Μετασχόντων
 Κρατάμε ακόμα την περηφάνια μας
 — Οι παραβάτες ασήμαντη λεπτομέρεια —
 Εδώ η Μνήμη αναδεύεται, φιλιώνουν τα παιδιά».

Σύνθλιψη και ταύτιση αντιθέσεων.
 Οι Γενεές οσμίζονται το μελλούμενο.
 Σταυροαναδιπλώνονται οι Κοινωνίες των Εθνών
 Στρογγυλεμένη Γονιμότητα, λατρεία Θεών.
 — «Χους και εις χουν» ο Ομφαλός Ψυχής; —
 Ανταριάζονται οι αρμοί, αναμετρούν μερόνυχτα σε σεισμική κλίμακα
 Για τη Συνάντηση των Καιρών. Εντός Ελλάδος. Εκτός κι εγγύς
των συνόρων

Κλεμμένα Μάρμαρα περιμένουν.
 Παραχωρημένες αυθεντίες οι παρδαλοί λόγοι, το Αγαλματίδιο
χαράσσει Ιστορία
 Οι Άλλοι νίπτουν τας χείρας. Η Ρωμιοσύνη αποκαλύπτεται
σε Ειδωλίου Είδωλο.
 Πέριξ του καθρέφτη. Άνευ σκιάς. Τα κοντάρια φθίνουν.
Οι Τοξότες γέρασαν.

II. *Εν Κύπρω*

α. ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΟΣ ΕΦΙΑΛΤΗΣ

Άνδρη νύχτα το ρωπιάρικο νερό
 σε σαζόμενους λωτούς που γίνηκαν χελώνες.
 Τα αγγεία μετακόμισαν τη μελανομορφία τους
 και σκήνωσαν στα θαλάμια των Μουσείων.
 Σε περιπολία οι νησιτικοί και οι ιερόσυλες μαινάδες
 Χειρονομούν στα κράσπεδα της Έγκωμης.
 Φορεί εβένινα κέρατα ο έποικος Σάτυρος.
 Μοιάζει με μέλισσα αργόσχολου αρχαιολόγου
 την ώρα που απομυζά τα ωχρά άκρα του Στρατιώτη.
 Η περγαμινή σφαλίστηκε χθες με το φιλί των Όντων
 σε υδρία που ποιμαντορεύει την κυανόκρανη τύχη μας.
 Στο πενταδάχτυλο χώμα τα τρεμουλιάσματα του Ακρίτα
 θυμίζουν λίγο μετανιωμένο Εγκέλαδο.
 Παγιδευμένος ο Άγιος της Καρπασίας βαφτίζεται σε καρφιά
 την ώρα που οι Αρχηγοί πίνουν τον καφέ τους.
 Χαράματα η Αμμόχωστος γεύεται περικοκλάδες. Η Κερύνια πενθεί.
 Το σώμα των νεκρών ξηλωμένο, το χαμογέλιο κάρπισε κόκκινες κλωστές.
 Το κρίμα περίσσεψε για χώνεψη
 και τα σκυλιά οσφραίνονται μόνο τα δάκρυα.
 Η κάθοδος συντελείται.
 Οι Μύριοι μαινόμενοι ντροπιαστές σφάζουν τις συμπτώσεις.
 Ανάμεσα στους σαύρινους σκελετούς της Καντάρας
 και στα δεντρολείψανα της Μόρφου το ξύπνημα της επόμενης μέρας.
 Άλυτη υπόθεση τα ταξιδιάρικα της προσμονής.
 Τα μοσχεύματα σκέπασαν τη Γη μου.
 Ο Αδελφός σβήστηκε στον ύπνο του.
 Βολεύουμε τη λήθη με λίγες δάφνες και τρόπαια.
 Οι Οδοιπόροι νεφικά της ερήμου αεί πλανώμενα
 Καθηλωμένοι πίσω από όξινο φράχτη αμακαριότητας
 Σημαδεύουν ματόσχημα τους Κύκλωπες. Και τους Κηφήνες.

β. ΟΝΕΙΡΟ

Οι θάλασσες που περπατούμε
 Ημερωμένα κύματα
 Ουρανοί που διαγράφουν πόθους
 Οι μύρμηγκες γνέφουν σε αρμονία πρώτη.
 Το θαύμα ετοιμάζεται για τη γέννα
 Χθεσινοί ρόγχοι ανοίγουν τις θύρες
 Είναι και η Μάνα που λιτανεύει.
 —Κύπρος ζώσα σε ενοχές —
 Γραμμοκνυκλώνονται οι πυρπολητές της Μνήμης
 Συντήρηση της Λησμονιάς τ' απομεινάρια των περιστεριών
 Θολωμένες φουσαρμόνικες σε ταξίδι ελευθερίας.
 Η θητεία ωδής μαυροφορούσας λήγει.
 Εφικτός ο λογισμός Πατρίδας.
 Οι πηγές που βλέπουμε δεν παίρνουν πίσω το νερό.
 Αγγέλλουν αγάπες τα φωνήεντα.
 Δεν ανθίζουν μόνο την άνοιξη οι σπαλαθιές.
 Τα σύμφωνα χλωραίνουν με γλυφό κρασί.
 Αχρείαστη η Μαντίλα της Παναγιάς
 Αγνή Ερωμένη η Θυγατέρα θωπεύει τις πληγές.
 Οι αγρελιές αυγαταίνουν στα πλέγματα.
 Το ήμαρ νόστιμον.
 Η πληρωμή απόψε
 θα διαβούμε αύριο.

III. Των αισθήσεων

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ

Το τελευταίο βαλς των ανεμώνων
 Σε ρυθμικές χλόες
 Με μωβ και κίτρινα παγοπέδιλα
 Πολύ με συγκίνησε.
 — Πώς αιωρούνται παιχνιδιάρικα
 Οι μαυροματούσες κοπελούδες
 Σε φυτικούς λεπτοδείχτες
 Σεγοντάροντας τα χορικά των Ημίθεων
 με το ασώματο λίκνισμά τους;

Πρόσεξα ότι οι σπόροι τους κυφορούν τρελές πνοές
και ότι οι αβάπτιστες κόρες
Ακόμα δε ζευγάρωσαν.
Τελειωμένες κάμπιες
Φωτοτροπίζουν στις φωλιές των μίσχων τους
Η γιορτή παρασέρνει τις μαριονέτες σε κλασικό μεθύσι
Οι μικρές μονόφθαλμες μπαλαρίνες
Ξεγυμνώνονται. Και απολυτρώνονται.

— Μη μου προσάψετε παρακαλώ κατηγορία
Αν αναμιχτώ σαν εντομοκώνωπας ανάμεσά σας
γενόμενα κοριτσόπουλα
Ενώ ξέφρενα μυσταγωγείτε
Στην πίστα των εξαιρέσεων.

Είναι που άπειρα ζηλεύω
Γιατί τα σκνηρά κουκουνάκια
και οι πεσμένες πευκοβελόνες του Σαββάτου
δουλεύουν το γραμμόφωνο για σας Μυροφόρες μου
Επαναλαμβάνοντας το περσινό «Χριστός Ανέστη»
Σε χρόνο εφτά όγδοα.

ΕΙΡΗΝΗ ΧΑΤΖΗΛΟΥΚΑ - ΜΑΥΡΗ

Βραβείο ποίησης στον Α' Διεθνή λογοτεχνικό διαγωνισμό της Διεθνούς Εταιρείας Ελλήνων
Λογοτεχνών



ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

(Δύο εμβρυείς εκδόσεις του Αγίου Όρους)

Ο Άθως αποτελεί την Κυβωτό της Ορθοδοξίας και την έκφραση του πνευματικού πολιτισμού του Ελληνικού Κλήρου. Κάθε λαός πορεύεται με ένα δικό του «γίγνεσθαι» από τη ζωή στην ιστορία. Την θεοσέβαστη Κοινότητα αριστεύει η πνευματική παράδοση. Δύο βαρύτιμες εκδόσεις εμβρυείς εθνοκοινωνικού περιεχομένου παρουσίασε πρόσφατα η Μονή Κουτλουμουσίου του Αγίου Όρους. Η μία, στα ελληνικά και αγγλικά, με θέμα την πίστη, τιτλοφορείται «Ορθοδοξία και Ελληνισμός – πορεία στην τρίτη χιλιετία» (σελ. 440) κοσμημένη με πολύχρωμες εικονογραφήσεις. Η άλλη επίσης μεγάλου σχήματος, εικονογραφημένη, είναι ετήσια – πρώτη φέτος – συγκέντρωση στοχαστικού μόχθου, με τίτλο «Ελλάδα και πολιτισμός – Ετήσιο Λεύκωμα πολιτισμού» (σελ. 375). Στους δύο τόμους δημοσιεύονται συνεργασίες εγκύρων πνευματικών ανθρώπων, συγγραφέων, επιστημόνων και καλλιτεχνών που καλύπτουν πλέον των εκατό άρθρων μελετών, συνεντεύξεων. Τη λογία φροντίδα και διεύθυνση της έκδοσης είχε ο συγγραφέας Δήμος Λεβηθόπουλος, την δε γενική εποπτεία ο Σωτήρης Ι. Παπαγιάννης. Συνέβαλαν επίσης: Τεχνική επιμέλεια Βασίλης Κ. Πεχλιβανίδης, Εικονογραφήσεις Χρήστος Κατσιρέας, Άκης Παράσογλου, Συνεντεύξεις – έρευνες Δεβόρα Δεβλέτογλου, Έλενα Χαλά. Μεταφράσεις στα αγγλικά με την επιμέλεια Ελένης Καπέλλου.

Συνεργάστηκαν επίσης με άρθρα και απόψεις οι ακαδημαϊκοί Τάσος Αθανασιάδης, Γεώργιος Βλάχος, Κωνσταντίνος Δεσποτόπουλος, Ξενοφών Ζολώτας, Σόλων Κυδωνιάτης, Μενέλαος Παλάντιος, Ιωάννης Πεσμαζόγλου, Μάρκος Σιώτος, Μιχ. Δ. Στασινόπουλος, Πέτρος Χάρης.

Περιλαμβάνονται χαιρετισμοί και μηνύματα του Οικουμενικού Πατριάρχου Βαρθολομαίου, του Πατριάρχου Αλεξανδρείας Παρθενίου, Πατριάρχου Ιεροσολύμων Διοδώρου, Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος Σεραφείμ, Κύπρου Χρυσοστόμου, Αμερικής Ιακώβου.

Η συγκεντρωτική και εκδοτική προσφορά έγινε με τις χορηγίες και οικονομική βοήθεια εβδομήντα τραπεζών, οργανισμών και επιχειρήσεων, με πρωτοχορηγό την Κτηματική Τράπεζα.

Ο καλλιτεχνικός πολιτισμός οικοδομείται με την αδαμάντινη ύλη των αποτιμήσεων που αρμονίζουν την ανθρωπότητα με την ιδεοκοινωνική σύνθεση του χρόνου. Κι εκφράζεται στις πνευματικές και αισθητικές μαρτυρίες του λόγου και εικασμού που αναπλάθουν άξια τη δρωμένη ζωή σε καλλιτεχνική δημιουργία. Στο επίκεντρο των καταβολών η παράταση. Η «τιμή» και το μήκος του βίου του πλάσματος της τέχνης. Η ποιοτική στάθμη που νικάει τον καιρό και λειτουργεί στη διάρκεια. Στη δομική νομοτέλεια που χάρισε το ιλαρό φως των εμπνεύσεων στους οικουμενικούς τεχνομάστορες και λογοτεχνίτες, να ιστορίσουν – κι ως λίγο μόλις παλιότερα – τους ακατάλυτους κοσμοκύκλους της αιωνιότητας.

Η άξια πνευματική πρωτοβουλία της Μονής Κουτλουμουσίου εκφράζει ένα μακρό βιωμένο πολιτισμό λόγου και πίστης. Το κοινόβιο αυτό ιδρύθηκε τον ΙΑ' αιώνα επί αυτοκράτορος Αλεξίου Α' Κομνηνού στο Άγιον Όρος. Από γόνο της εκχριστιανισμένης αραβικής οικογένειας Κουτλουμούς, με γερή ελληνομάθεια και διανοητικές

δραστηριότητες. Δεδομένου ότι η μονή προτού – στη μακροαίωνα διάρκειά της – συχνολεηλατηθεί, πάθει σοβαρές ζημίες από φωτιά, αλλά και μετέπειτα ως τις μέρες μας, παρουσίασε μια σημαντική πολιτισμική δραστηριότητα. Με μια από τις αξιολογότερες επίσης αγιορείτικες βιβλιοθήκες. Την κοσμεί και την αριστεύει το διανοητικό στοιχείο του έλληνα βίου. Που διακινεί το πνεύμα, την τέχνη, τον ξύπνιο νου στις δομές κι αυθεντίες του πανανθρώπινου χρόνου.

Μεταφέρουν εξαιρετα τους διανοητικούς αυτούς αναβαθμούς, στα μηνύματα και τα κείμενά τους, οι κορυφαίοι εράρχες της Ορθοδοξίας. Έγραψαν μεταξύ των άλλων:

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ. Βαρθολομαίος:

«Ο ένθεος ζήλος και η άρμονική συνεργασία πάντων βέβαιον είναι, ότι άγλαεστάτους θέλει αποφέρει πνευματικούς καρπούς από τής περι τόν Έλληνισμόν και τήν Όρθοδοξίαν έρευνητικής και στοχαστικής ένασχολήσεως, πιστώσ δέ και προπόντως θέλει αναδείξει και έρμηνεύσει τάς τε πτυχάς τής χιλιετούς δυναμικής πορείας του ύφ' ύμās Ίερού Καθιδρύματος και τόν έν αυτώ άποτεθειμένον και επιμελώσ φυλασσόμενον κειμηλιακόν πλούτον, τό πρώτον νύν τοιουτοτρόπως δημοσιοποιούμενον».

Ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου κ. Χρυσόστομος:

Γιά δύο χιλιάδες τώρα χρόνια στή συνείδηση του λαού μας οι έννοιες «Όρθοδοξία» και «Έλληνισμός» είναι ταυτόσημες. Δέν πρέπει να λησμονείται ότι η Άγία Γραφή γράφτηκε στην έλληνική γλώσσα. Σ' αυτή διατυπώθηκαν όλες οι μεγάλες έννοιες και τά δόγματα τής χριστιανικής μας θρησκείας. Δέν είναι γι' αυτό παράδοξο γιατί Όρθοδοξία και Έλληνισμός ταυτίσθηκαν. Και τούτο δικαιολογημένα, άφου σ' αυτούς τους δύο παράγοντες όφείλεται ή μέχρι σήμερα επιβίωσή μας. «Τό έλληνικό έθνος», γράφει ό ιστορικός του Έθνους μας Κωνσταντίνος Παπαρηγόπουλος, «δέν διεσώθη, τουλάχιστον δέν διέσωσε τήν ιστορικήν αυτού άξίαν είμη διά τής μετά του Χριστιανισμού συμμαχίας». Μεγάλη, λοιπόν, είναι ή όφειλή του Έθνους προς τόν Χριστιανισμό και τήν Έκκλησία, πράγμα πού δέν πρέπει ποτέ να λησμονούμε ιδιαίτερα μάλιστα μέσα στους κρίσιμους αυτούς καιρούς πού διερχόμαστε. Άλλωστε από τήν εποχή του Βυζαντίου και μεταγενέστερα κάτω από τήν κατοχή άλλόδοξων και άλλόθρησκων κατακτητών, ή Όρθόδοξη Έκκλησία είναι εκείνη πού διαφύλαξε τήν έθνική συνείδηση του Έλληνισμού.

Ο πρωτεργάτης των εκδόσεων, Καθηγούμενος της Μονής Κουτλουμουσίου, Αρχιμανδρίτης κ. Χριστόδουλος:

«Τό έργο αυτό άποτελει μιά έξοδο τής Μονής μας προς τόν κόσμο, ανταπόκρισι στις πιέσεις και προκλήσεις των καιρών μας, κίνησι έξωστρέφειας, δίχως τόν παραμερισμό ή τήν παραμέλησι τής συνεχούς προς τά έσω στροφής και σπουδής, πού παραμένει πάντα, και στην άπόλυτη μορφή της, ή μοναστική όδός για τήν ανακαίνισι του κόσμου. Η προσευχή, ως άπόλυτο δόσιμο, είναι ή κατεξοχήν προσφορά του μοναχισμού, τό έργο στο όποιο οι μοναχοί έπενδύουν τό κεφάλαιό τους. Άλλά και ή έξοδος, όταν τό άπαιτούν οι περιστάσεις, δέν είναι έξω από τά μοναχικά κα-

θήκοντα, ἐφόσον ὁ μοναχός, ὡς ὀλοκληρωμένος ἄνθρωπος, ζεῖ ἀκέραιη τὴν κοινωνικὴ του εὐθύνη. Μόνο πού ὁ λόγος του ἀρθρώνεται καὶ τὸ ἔργο του παίρνει σάκρα ὡς τόκος αὐτῆς τῆς ἐνδοστρέφειας καὶ «ἀναχωρήσεως», πού δὲν συνιστᾷ ἐγκλεισμό στὸν ἑαυτό μας, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἑαυτοῦ μας ἀνοιγµα πρὸς τὰ ὄντα καὶ τὸν ἐπέκεινα τῶν ὄντων».

Μερικὲς ἀκόμα φωτισμένες ἀπόψεις, μεταξύ των οποίων καὶ δέκα ἀκαδημαϊκῶν, θὰ μας δόσουν τὸ πνευματικὸ, κοινωνικὸ, οικονομικὸ καὶ πολιτισμικὸ γίνεσθαι τῆς ἐλληνικῆς ἐποχῆς μας. Ὅπως διάφανη παρουσιάζεται στὴν περισπούδαστη προσφορὰ τῆς Ἀγιορεΐτικῆς μοναστικῆς κοινότητος. Αναφέρουν μεταξύ των ἄλλων:

Ο ἀκαδημαϊκὸς κ. Τάσος Ἀθανασιάδης:

«Στὴ δική μας, τώρα κοινωνία, ἡ οποία εἶναι µια ἀπειθῆς κοινωνία µε πιο εὐρωστη λειτουργικότητα... Στὴ δική μας λοιπὸν κοινωνία ἑνας πνευματικὸς ἄνθρωπος ἔχει χρέος νὰ ἐπισηµαίνει τὰ ἀρνητικὰ στοιχεῖα καὶ νὰ βροντοφωνάζει ἀδίστακτα, ἀμερόληπτα, ἐξω ἀπὸ συμβάσεις, νὰ κραυγάζει, νὰ διαμαρτύρεται γιὰ τὰ κακῶς κείμενα. Δὲν µπορεῖ νὰ κάνει τίποτε ἄλλο. Δὲν µποροῦµε εμεῖς οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι νὰ θέσοµε νόµους. Εμεῖς µποροῦµε νὰ ἀµφισβητήσοµε τὰ κακῶς κείμενα ἢ τὰ κακῶς δημιουργούµενα ἀπὸ τοὺς δυναμικά στὴν κοινωνία ἐνεργούντες, πού εἶναι οἱ πολιτικοί».

Ο ἀκαδημαϊκὸς κ. Γεώργιος Βλάχος:

«Στὴν Ἱστορία, ὁ ὄρος Ἑλληνισµὸς ἔχει προσλάβει διπλῆ ἔννοια καὶ σηµασία. Ὑποδεικνύει, βεβαίως, πρῶτα ἓνα Λαὸ µὲ κοινὴ γλῶσσα, µὲ κοινὰ ἦθη, ἔθιµα καὶ παραδόσεις καὶ µὲ κοινὴ πατρογονικὴ ἔστιά σὲ ἓνα πανέµορφο γεωγραφικὸ χῶρο, τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ σηµαίνει καὶ κάτι ἄλλο: µία Ἰδέα καὶ µία Ἀποστολὴ πού ὑπερακοντίζει τὰ ὄρια ἑνὸς συγκεκριµένου Λαοῦ ὡς ὑπαρξιακῆς ὄντοτητας καὶ ἀνοίγει διάπλατα τὸ φωτεινὸ µονοπάτι πρὸς τὸν Ἄνθρωπο, γενικὰ καὶ τὸν Κόσµο».

Ο ἀκαδημαϊκὸς κ. Κωνσταντῖνος Δεσποτόπουλος:

«Πρέπει ὁ ἐλληνικὸς λαὸς νὰ ἀντλεῖ ἀπὸ τὸ παρελθόν του διδάγματα πρὸς σωφροσύνη, ἀλλὰ καὶ αὐτοπεποίθηση πρὸς ἀντιμετώπιση τῶν σηµερινῶν προβλημάτων, κρίσιµων πάλι γιὰ τὴ διατήρηση τῆς ἐθνικῆς αὐτοπαρξίας του».

Ο ἀκαδημαϊκὸς κ. Ξενοφὼν Ζολώτας:

«Ὅταν μιλάµε γιὰ τὸν ἀνθρώπινο παράγοντα δὲν ἐννοοῦµε ἀπλῶς τὸ ἐργατικὸ δυναµικὸ, ἀλλὰ ἀναφερόµεθα σὲ ὅλους τοὺς συµµετέχοντες στὸ ευρύτερο πλαίσιο τῆς λειτουργίας τῆς παραγωγῆς: στοὺς ἐργάτες, τοὺς δημοσίους υπαλλήλους, τοὺς βιοµηχάνους, τοὺς ἀγρότες καὶ τοὺς ἐπαγγελµατίες. Ἡ προώθηση τῆς οικονοµικῆς προόδου καὶ σύµµετρης ἀναπτύξεως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐκάστοτε ποιοτικὴ καὶ µορφωτικὴ στάθµη ὅλων αὐτῶν πού συµµετέχουν ἀπὸ ἀποψη τεχνικῆς, οργανωτικῆς καὶ ἐπιχειρηµατικῆς ικανότητος».

Ο ακαδημαϊκός κ. Σόλων Κυδωνιάτης:

«Σ' έναν κόσμο που κυριαρχεί ένα διαρκές βουητό από φλύαρες ιδεολογίες, υποκριτικές ψαλμωδίες, αίρετικές κραυγές και εγωϊστικούς μονολόγους, η φωνή της Όρθοδοξίας πρέπει να ακούγεται δυνατή, κρυστάλλινη, μελωδική, θεϊκή. Χωρίς να καλύπτεται από τὰ βαβελικῆς ἀσυνεννοησίας, βουητὰ καὶ τὶς παρεμβολές τῆς δῆθεν πολυφωνικῆς ὀχλαγωγίας, τῆς «χορωδίας» τῶν θορύβων. Σὲ μιὰ ἐποχὴ πού εἶναι πιὸ πολλοὶ αὐτοὶ πού λένε ἀπὸ αὐτοὺς πού ἀκοῦν, καὶ ἐπιπλέον ἡ πλύση ἐγκεφάλου καὶ ἡ προπαγάνδα ἔχουν βροεῖ τὸ πλέον γόνιμο ἔδαφος, ἡ φωνὴ τῆς Ἀλήθειας πού εἶναι τόσο μεγάλη, τόσο δυνατὴ πού νὰ σκεπάσει τὶς ἀκατανόητες κραυγές τοῦ ἀποπροσανατολισμοῦ».

Ο ακαδημαϊκός κ. Μενέλαος Παλάντιος:

«Εἶναι καιρὸς νὰ σκεφθούμε πως μπαίνουμε σε μιὰ νέα πραγματικότητα. Σε ἕναν νέο τρόπο αντιμετώπισης τῆς ζωῆς ὅπου δεν θα πρέπει νὰ ἔχουν θέση τὰ τυχόν δημοκοπικὰ κηρύγματα τῶν ἐκάστοτε ἐραστῶν τῆς ἐξουσίας. Οὔτε οἱ κάθε εἴδους ουτοπικὲς διακηρύξεις καὶ τοποθετήσεις πού προκαλοῦν σύγχυση τῆς ἐννοίας τοῦ εὐτελοῦς λαϊκισμοῦ, με τὴν ἀπαιτητὴ καὶ ἀναγκαίᾳ στο μεγάλο κοινὸ ἐκλαϊκευση θεμάτων, τοῦ πνευματικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ τομέα.

Ο ακαδημαϊκός κ. Ιωάννης Πεσμαζόγλου:

«Ἐχω διακρίνει καὶ στους νέους ἀνθρώπους μιὰ ζωντανὴ ἐφεση νὰ ἀναζητοῦν τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς πολιτισμικῆς μας ταυτότητας καὶ το ἐνδιαφέρον νὰ ἐκφράζονται στη γλώσσα μας με περισσότερὴ ἀκριβεία καὶ ἐπιμέλεια. Ἐχω διαγνώσει σε νέους ἀνθρώπους ἀκριβῶς αὐτὴν τὴ στροφή το ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προσοχὴ στη σωστὴ σκέψη καὶ τὴν ἀξία δουλειᾶ, δηλαδὴ σ' αὐτὰ πού συνδέονται στενά με τὴν πολιτισμικὴ μας ταυτότητα καὶ θα στεριώσουν το μέλλον».

Ο ακαδημαϊκός κ. Μάρκος Σιώτος:

«Ὡς γνωστόν, διὰ τοὺς Ὀρθοδόξους Ἕλληνας Μοναχοὺς τῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας δὲν ἀρκεῖ μόνο ἡ καλὴ γνώσις τῆς χριστιανικῆς ὀρθόδοξου θεολογίας, ἀλλ' ἐπιβάλλεται πολὺ περισσότερον ταύτης ἢ «Ὀρθοπραξία» αὐτῆς. Διότι συμφώνως πρὸς αὐτὴν ὅλοι οἱ Ὀρθόδοξοι Μοναχοὶ ζοῦν εἰς τὴν ἐρημίαν τῆς ἀπὸ τοῦ κόσμου ἀπομονώσεώς των, διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τοῦ ἱεροῦ νοεροῦ στοχασμοῦ, τὰ προβλήματα ὄλων τῶν ἐντὸς τοῦ κόσμου ἀγωνιζομένων ἀνθρώπων, ἐπικαλούμενοι ὑπὲρ αὐτῶν τὸ ἔλεος καὶ τὴν χάριν τοῦ πανοικτίρμονος Θεοῦ».

Ο τ. Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καὶ ακαδημαϊκός κ. Μιχ. Δ. Στασινόπουλος:

«Ὁ ἑλληνισμὸς ἔδωσε στὸν Χριστιανισμὸ ἕνα μεγάλο ὄπλο γιὰ τὴ διάδοσή του: τὴ γλῶσσα τὴν ἑλληνικὴ, «κοινὴ» τότε γλῶσσα τῆς οἰκουμένης. Τὸ γεγονός αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ κριθεῖ ὡς ἀπλὴ χρησιμοποίησις μέσου ἢ ὄργανου, δηλαδὴ ὡς λειτουργία ἐξωτερικὴ. Εἶναι κάτι βαθύτερο. Ἡ γλῶσσα

είναι μοιραία συνυφασμένη με τη σκέψη, δίνει μορφή και υπόσταση στη σκέψη... Χαρακτηριστική είναι και η συνάντηση του «έλλη-νοφώνου» αποστόλου Φιλίππου, με «Έλληνας τινάς», δηλαδή «έξελληνι-σμένους» Ίουδαίους, που έζητησαν να ιδούν τον Ίησού. Ο Ίησούς τότε διαισθάνθηκε το ρόλο που θα έπαιζε ο έλληνισμός στη διάδοση της θρησκείας και τον προέβλεψε με προφητικά λόγια».

Ο ακαδημαϊκός κ. Πέτρος Χάρης:

«Η νέα λογοτεχνία πρέπει να δίνει τον άνθρωπο ελεύθερο από δογματισμούς. Κάτι που η παλαιότερη γενιά των λογοτεχνών δεν είχε καθόλου. Και δεν άφησε τη λογοτεχνία να έχει ποιότητα. Οι νεώτεροι λογοτέχνες, λοιπόν, κατά τούτο είναι ευτυχείς. Μπορούν να εργασθούν με ελεύθερη συνείδηση και ελεύθερο λόγο. Νομίζω ότι αυτό αποτελεί βασική προϋπόθεση και πρέπει να το προσέξουμε και ως άτομα και ως πνευματικές οργανώσεις και ως κρατικό σύνολο. Η νέα λογοτεχνία...»

Ο Πολιτισμός της Τέχνης και η εποχή μας.

Στη λειτουργία ακριβώς και ποιότητα της Τέχνης, γενικότερα, αναφέρεται το δικό μας μελέτημα, που δημοσιεύεται στον τόμο «Ελλάδα και Πολιτισμός» (σελ. 145-151) της Μονής Κουτλουμουσιού:

«Ο σημερινός άνθρωπος είναι όδυνηρά ασκημένος πάνω σ' έναν πλήθος προβλήματα και ρωτήματα που αποτελούν την κοινωνική του πραγματικότητα. Ο άνθρωπος αυτός είναι ένας ήρωας. Όλοι, άλλωστε, σήμερα όπου κι αν ζούμε, όπως κι αν ζούμε είμαστε, από τα πρώτα κι όλες χρονία της εφηβείας, μικροί και μεγάλοι ήρωες. Μέσα στους άδυσώπητους γκρεμούς της καθημερινής βιοπάλης προσπαθούμε να περισώσουμε το πνεύμα και την ψυχή μας από ένα πλήθος σειρηνικά τραγούδια κοινωνικού ολέθρου, από μιὰ αληθινή θύελλα ιδεολογικών αντιθέσεων που αναστατώνουν την ιστορική σελίδα του καιρού μας.

Ο πολίτης της τέχνης, λοιπόν, είναι βασικός μοχλός και σάν τέτοιος, σήμερα ιδιαίτερα, έχει άπροσμέτρητες ευθύνες. Ο σημερινός καλλιτέχνης δεν μπορεί να υπάρξει σάν ένας αδιάφορος διαβάτης της εποχής του, δεν μπορεί πια να σκύψει μοιρολατρικά το κεφάλι μπροστά στο ανθρώπινο πεπρωμένο. Είναι υποχρεωμένος, αυτό το κοινωνικό πεπρωμένο να το πάρει στα χέρια του, να το κατεργαστεί, να το εξηγήσει. Αυτός είναι που θα οδηγήσει τα βήματα της μάζας στη μεγάλη κοινωνική άρετή, αυτός θα της ανοίξει το φωτεινό παράθυρο της ψυχής και του νου στη μαγευτική θέα του κόσμου, αυτός θα την μάθει να πιστεύει, ν' αγαπάει και ν' αποστρέφεται, αυτός θα της χαρίσει τη νικηφόρα κραυγή στη κάθε άνθρωπιστική της κατάκτηση.

Ειδικά για τη λογοτεχνία, μάλιστα, που απευθύνεται σε πλατύτερα στρώματα, το θέμα έχει μιὰ πολύ μεγαλύτερη σημασία.

«Η λογοτεχνία – λέει ο Άντρέ Ζιντ – δεν μπορεί ποτέ να πάρει και να ανανεώσει τη δύναμή της από πουθενά άλλο, έξω από τις ρίζες της, το

ἔδαφός της, τὸ λαό. Ἡ λογοτεχνία εἶναι σὰν τὸν Ἄνταϊο ποῦ ἔχανε τὴ δύναμή του καὶ τὸ κουράγιο του, ὅταν τὰ πόδια του ἔχαναν τὴν ἐπαφή τους μετὰ τὴ μητέρα γῆ, καθὼς μᾶς τὸ λέει μετὰ τόσο βαθειὰ σημασία ὁ Ἑλληνικὸς μῦθος».

Τὸ κοινωνικὸ φαινόμενο τῆς τέχνης εἶναι βέβαια, πολὺ παλιό. Σήμερα, ὅμως, ἀποχτάει μὴ ιδιαίτερη βαρύτητα κάτω ἀπὸ τὰ πολλὰ καὶ ἐπίμονα αἰτήματα ποῦ ἀγγίζουν τὴν ἱστορικὴ μας ὥρα. Ὁ συνεχὴς τεμαχισμὸς τῆς οὐσίας μετὰ τὴ χαοτικὴ παρουσία τοῦ «ἀμόρφου» μέσα σ' ἓνα μεγάλο κομμάτι τῶν καλλιτεχνικῶν ἐκφράσεων τῆς ἐποχῆς μας, ξεσηκώνει ἓναν ἄμεσο κίνδυνο ἀπωλείας τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τὸν Ἄνθρωπο, μετὰ ἀποτέλεσμα τὴ σύστοιχη ἀποξένωση τῆς τέχνης ἀπὸ τὸ λαὸ καὶ ἀπὸ τὴν πυρακτωμένη κοινωνικὴ ὥρα.

Ἡ ἀληθινὴ Τέχνη δὲν πλαστογραφεῖ, ἀλλὰ πλαστουργεῖ τὴ ζωὴ μετὰ συνέπεια καὶ συνείδηση τοῦ γύρω της κόσμου. Αἰσθητοποιεῖ τὴ ζεστὴ πραγματικότητα μετὰ κυρίαρχο γνώμονα μιὰ συνεχῆ ἠθικὴ σχέση τῶν ἐνοράσεων τοῦ δημιουργοῦ μετὰ τὴν κοινωνικὴ ἀλήθεια τῆς ἐποχῆς του.

Ὁ Καλλιτέχνης δὲν εἶναι μόνον ἓνας ἐντιμὸς ἐξομολογητὴς, μὰ καὶ ἓνας ἀπολογητὴς τοῦ καιροῦ του. Καὶ ἡ τέχνη δὲν εἶναι ἓνα στολίδι ἢ μιὰ διασκέδαση, ἀλλὰ πρὶν ἅπ' ὅλα μὴ λειτουργία πολιτισμοῦ, ἴσως ἡ βασικώτερη μετὰ στὸν κοινωνικὸ χῶρο».

Στις δύσκολες ὥρες τοῦ ἀπερχομένου εικοστοῦ αἰῶνα – τοῦ τόσο δραματικοῦ – ἀποτελεῖ μιὰ βαρύτερη διαφωτιστικὴ εἰσφορά ἡ ἐκδοτικὴ καταβολὴ τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου τοῦ Αγίου Ὁρους! Μόχθος πνευματικῆς υπευθυνότητος καταξιώνει τὸν καθηγούμενο κ. Χριστόδουλο, τοὺς λογίους κ.κ. Δήμο Λεβιθόπουλο καὶ Σωτῆρη Παπαγιάννη, καθὼς κι ὅλους ὅσους κοπίασαν. Εὐ ὄ γ ε.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΙΑΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΔΕΜΑ ΤΟΥ ΤΡΑΥΜΑΤΙΑ

(Διήγημα)

Ήταν ένα παιδί σωστός Ἀρχάγγελος τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Ὀλόϊσιο, ψηλό κορμί με τετράγωνους ὤμους νὰ κρατᾶνε ἀπάνω τους τὴν ἀνοιξη πρόσωπο ὀβάλ σωστός βενετσιάνικος καθρέφτης νὰ βλέπεις μέσα τις ὁμορφιές τῆς κυπριώτικης γῆς· ξανθὰ μαλλιά σγουρά – σγουρός βασιλικός· καὶ μάτια ἀμυγδαλάτα στὸ σχῆμα καὶ στὸ χρῶμα, ποὺ θυμίζανε τὸν καρπὸ τῆς ἀμυγδαλιᾶς ἐκεῖ στὰ μεσοβούνια με τὴν κυματιστὴ γραμμὴ τους. Κι' εἶχε μι' ἀγάπη μεγάλη τ' ἀθλητικά, καὶ, προπαντός, τοὺς δρόμους, ποὺ τοὺς κέρδιζε με μιὰ καταπληκτικὴ ἄνεση. Κι' ὅμως ὅλα αὐτὰ ποὺ θὰ παρατρέφανε σ' ἓνα ἄλλο τὸν ἐγωϊσμό, σ' αὐτὸν δημιουργοῦσαν μιὰν ταπεινωσὺνη καὶ μειλιχιότητα ποὺ τὸν ἔκαμνε στὰ μάτια τῶν συναθλητῶν του πιὸ γοητευτικό. Ἴσως ἢ φτώχεια τοῦ πολύτεκνου σπιτιοῦ του νὰ τοῦ μάζευε λίγο τὰ φτερά, αὐτὰ τ' ἀτίθασα φτερά τῆς νιότης. Ἡ ἐπίδοσή του στὰ μαθήματα κι' ἡ συμπεριφορὰ του στὸ σχολεῖο δείχνανε πέρα γιὰ πέρα τὴν εὐσυνειδησία του καὶ δηλώνανε τὰ ὄνειρά του γιὰ κάποιον σοβαρὸ μέλλον στὴ ζωὴ του. Τὶς ιδέες του ἀνακοίνωνε πολὺ σπάνια· κι' αὐτὸ σὲ στενοὺς φίλους, ποὺ τοὺς ἐκτιμοῦσε γιὰ τὴ στάση τους στὰ προβλήματα τῆς ζωῆς. Συχνὰ ἔλεγε ἅμα πιεζόταν νὰ ἐκφράσει τὴν προσωπικὴ του γνώμη: «δὲν εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ δηλώνω τὴ θέση μου». Κατὰ βάθος τὸν τυραννοῦσε ἡ ἀδικία στὸν κόσμον. Ἀλλὰ συγκατοῦσε μιὰν ἐπαναστατικὴ τάση, ποὺ δὲν ἦταν ἡ τάση τῆς νιότης ν' ἀρνιέται τὸ καθετί. Τὰ ρεύματα τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης δὲν τὰ παρασέρνανε σ' ἐπιδείξεις, τόσο ξώπετσες ποὺ χαλοῦσαν τὴν ὁμορφιά καὶ τὴν ὑγεία τούτων τῶν δυὸ μεγάλων ιδεῶν. Τᾶνοιωθε αὐτὰ τὰ ρεύματα σὰν καρπερὲς βροχὲς στὸ ἔδαφος ποὺ πρέπει νὰ θρέφει ἓνα σωρὸ ψυχῆς καὶ νὰ τις ἀναστήσει γιὰ νὰ χαροῦν τις χαρὲς τῆς ζωῆς.

Ὅταν ἀπολύθηκε ἀπὸ τὸν στρατὸ προσπάθησε γιὰ μιὰν ὑποτροφία. Τὸ ἀθλητικὸ ἰδεῶδες τοῦ εἶχε γίνει πάθος· ὄνειρευόταν νὰ τὸ ἐξυπηρετήσῃ με κεῖνο τὸ νεανικὸ πυρετό, ποὺ κάνει τὸ πρόσωπο νὰ λάμπει πεντακάθαρο χωρὶς ὑπολογισμούς. Ἔλα ὅμως ποὺ ὑπερισχύσανε τὰ μέσα κι' εὐνοήθηκε ἄλλος! Κι' ἀναγκάστηκε αὐτὸς με ψαλιδισμένα πιά φτερά νὰ μπεῖ μικροῦπάλληλος στὸ κατὰστημα παλαίμαχου ἀθλητῆ, ἔστω καὶ προσωρινά. Τί νὰ γίνει! Ἡ ζωὴ δὲ χωρατεύει καὶ δὲ σέβεται τὰ ὠραῖα ὄνειρα. Ἐξᾶλλου τὸ πολύτεκνο σπίτι του εἶχε ἀνάγκη τὸ μεροκάματό του.

Δὲν ξέρω πῶς, γνωρίστηκε με μιὰ κοπέλλα, τόσο ἐκρηκτικὴ, ποὺ ἦταν πραγματικὰ ὁ ἀντίθετος πόλος τοῦ δικοῦ του μετρημένου χαρακτήρα. Κορίτσι ὁμορφο, ζωντανό, ποὺ σοῦ θύμιζε γυμνὸ τὸ ἔνστικτο: ποὺ ἤθελε νὰ κατακτήσῃ τὴ ζωὴ, χωρὶς συμβιβασμούς, σήμερα – αὔριο· ποὺ ζοῦσε με ὅλα τῆς τὰ κύτταρα τις πολιτικὲς κινήσεις καὶ κτυποῦσε γύρω τὴν κοινωνικὴ ἀδικία με τὴ τυφλὴ ματιὰ σὰ νὰ κτυποῦσε τὸ κεφάλι πάνω σὲ καρφιά. Τὴν ἀρραβωνιάστηκε κι' ἄς ἦταν χαμηλὸς ὁ μισθὸς του κι' ἄς τὸν χρειαζότανε τὸ φτωχικὸ του σπίτι. Καὶ πίστευε στὸ ἄστρο τῆς ὄπως τὰ ρινίσματα στὴν ἔλξη τοῦ μαγνήτη. Κι' ἐνῶ βογοῦσε κάτω ἀπὸ τὴν πέτρα ἐνὸς ἀμφίβολου μέλλοντος, ποὺ τοῦ ἀπόδιωχνε συχνὰ τὸν ὕπνον, δὲν παραπονιόταν κι' ἄς συναντοῦσε κάθε μέρα τὰ ὑπονοούμενα ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του, προπαντός τοὺς ἀναστεναγμοὺς τῆς μάνας καὶ τῆς πιὸ μεγάλης ἀνύπαντρης ἀδερφῆς.

Μιά μέρα τὸ ραδιόφωνο κάλεσε ὄλους τοὺς ἑφεδρους νὰ ὑπερασπίσουν τὸν τόπο τους Ὁ Τοῦρκος κατέβαινε μὲ ἀρπακτικὲς διαθέσεις στὸ ἅγιο χῶμα τῆς Κύπρου. Τὰ βόρεια παράλια τοῦ νησιοῦ καίγονταν ἀπὸ τὰ ἐχθρικά πυρὰ. Τὰ πρῶτα παλληκάρια τῆς περιοχῆς πέφτανε προδομένα χωρὶς νὰ μπορέσουνε ν' ἀντιτάξουνε τὰ στήθη τους ὅπως τὸ ἀπαιτοῦσε ἡ παράδοση κι' ἡ ἀνθρώπινη ἄμυνα.

Πρῶτ-πρῶτ ἡ ἀρραβωνιαστικιά μπῆκε στὴν ἀναστατωμένη αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ – μιὰ αὐλὴ πνιγμένη στὴν παλιατσαρία τριῶν ἄλλων φτωχικῶν οἰκογενειῶν ἐκεῖ στίς παραμεθόριες φτωχογειτονιές.

— Δὲ θὰ πᾶς πουθενά, τοῦ λέει προστακτικὰ ὅταν τὸν εἶδε ντυμένο στὸ χακὶ κι' ἔτοιμο νὰ πάει στὴ μονάδα του.

Αὐτὸς τὴν κοίταξε ἔκπληκτος, παρόλη τὴν προσωπικὴ του ἀταραξία, πού εἶχε σκοπὸ νὰ καθησυχᾶσει τὴν ταραγμένη μάνα. Συνῆλθε γρήγορα καὶ πῆρε τὸ συνηθισμένο του τριανταφυλλένιο χαμόγελο.

— Τὸ καθῆκον μου μὲ καλεῖ, ἀγάπη μου.

— Τὶ καθῆκον καὶ ξεκαθῆκον. Νὰ περιμένεις νὰ δοῦμε. Αὐτὰ λέει ἡ λογικὴ. Κάτω ἡ πολεμοκαπηλεία.

— Σὲ παρακαλῶ, ἀγάπη μου. Ἐδῶ εἰσβάλλει ἐχθρὸς κι' ἄς εἶναι ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς. Πρέπει νὰ προστατέψουμε τὰ σπίτια μας, τὴ ζωὴ μας, ἐσᾶς ὄλους...

Καὶ κάτω ἀπὸ τὰ κλαμένα μάτια ὀλωνῶν, ἀναχώρησε μὲ τὴν καρδιὰ σφιγμένη κι' ἠλεκτριζόμενες ὅλες τίς ἴνες τοῦ κορμιοῦ του.



Τὴ δευτέρη μέρα τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς τὸν κουβαλήσανε στὸ νοσοκομεῖο πνιγμένο μέσα στὰ αἷματα. Ἐνας ὄλμος βρῆκε τὸ φυλάκιό του καὶ τὸ ρῆμαξε. Τὸ διπλανὸ σπίτι ἀπὸ ἄλλο ὄλμο πῆρε φωτιά. Σὲ λίγο αὐτὸ κατάρρευε μ' ἓνα ἀποτρόπαιο ἦχο. Ὑστερα μιὰ φλόγα σὰν τὸ φίδι ἐγλειψε τὸ ξερὸ χορτάρι, πλησίασε τὸ μισορηγμαμένο φυλάκιο κι' ἄρχισε νὰ τὸ ἀγκαλιάζει. Τὰ ξερὰ χόρτα στὴ νότια αὐλὴ φούντωναν μέσα στίς φλόγες. Ἐνα ἀσήμαντο χωριατόπαιδο, πού γλύτωσε μὲ δυὸ ἄλλους φοιτητὲς ἀπὸ τὴν ἀνατίναξη, τὸν τράβηξε καὶ συρτὸ τὸν ἔφερε στὴν ἀντικρυνὴ αὐλὴ. Καὶ φρόντισε γιὰ τὴν μεταφορὰ του μ' ἓνα ἀδερφικὸ ἐνδιαφέρον κι' ἄς τὸν γνώρισε μόλις χθές.

Δὲ μποροῦσαν νὰ σωθοῦν τὰ δυὸ του πόδια. Καὶ πῶς θὰ στεκόταν αὐτὸ τ' ἀθλητικὸ κορμὶ μὲ τὴν ἀρχαγγελικὴ μορφή; Ἡ ἀδυσώπητη ἐπιστήμη εἶπε τὴν ἀπόφασή της. Τὸ νυστέρι καὶ τὸ πριόνι κλαδέψανε τὰ ἄλλοτε ὠραῖα καὶ δυνατὰ πόδια, πού κέρδιζαν μὲ ἄνεση ὅλα τ' ἀθλήματα τοῦ δρόμου.

Σ' ἓνα πρόχειρο ἀναρρωτήριό τῆς Λεμεσοῦ ξάπλωνε τὸ κλαδευμένο τώρα κορμὶ, ἀμίλητο, μὲ τὰ χαμένα ὄνειρα μὲς τὸ βαθὺ γαλάζιο οὐρανὸ τῶν ματιῶν του.

— Θὰ σὲ πᾶω στὴ Ρωσία γιὰ δυὸ καινούργια πόδια. Θὰ δεῖς, θὰ δεῖς. Ἐκεῖ ἔχουν προχωρήσει. Τὸ διάβασα σὲ περιοδικό, τοῦλεγε ἡ ἀρραβωνιαστικιά, πού ἔχασε τώρα πολὺ ἀπὸ τὴν παλιά της ὀρμητικὴ ζωντάνια.

— Ναι! ἀγάπη μου, τῆς ἀπαντοῦσε κουνώντας ἀργὰ τὸ κεφάλι σὰ γερὸ δέντρο πού δύσκολα ὁ ἀγέρας λύγιζε τὴν κορφή του.

— Έγώ... δίπλα σου... θα πολεμήσω... η ζωή είναι δική μας... θ' αλλάξει αυτός ο κόσμος.. άκουσε πού σου λέω, συνέχιζε εκείνη τη σπασμωδική ένθάρρυνσή της.

— Ναι! αγάπη μου, τής απάντησε στο τελευταίο αυτό ξέσπασμά της. Και γύρισε τὸ πρόσωπο στ' άλλο πλευρό νά δει ἀπὸ τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο καὶ νά κρῦψει κάποιον δάκρυ, πού δὲ μποροῦσε πιά νά συγκρατήσῃ.

Κι' οἱ μέρες περνούσανε τραυματισμένες ὡς τὸ κόκκαλο. Μπορεῖ γιὰ τὴ φύση οἱ μέρες νά εἶχανε ποικιλία σὰν τὸ πλῆθος σὲ μιὰ γιορτῆ, νά! σὰν τὸ καλοκαίρι στὴν ἀμμουδιά, ὅπου τὰ ὠραῖα σώματα μερμηκιάζανε μέσα κι ἔξω ἀπ' τὸ νερό. Γι' αὐτὸν οἱ μέρες ἔμεναν οἱ ἴδιες, βαρεῖες, μ' ἓνα σκληρὸ πρόγραμμα, χωρὶς διάλειμμα, χωρὶς ἐλπίδα γιορτῆς ἢ διακοπῶν.



Ἐνα κυριακάτικο γιὰ τὸν ἔξω κόσμο πρωῖνό, κι' ἐνῶ ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο ἀκουγόταν ἡ κυριακάτικη λειτουργία, μπήκανε στὸ θάλαμο τοῦ ἀναρρωτήριου τρεῖς καλοντυμένες κυρίες γεμάτες καλοκαιρινὸ χαμόγελο. Καλημερίσανε μὲ μουσικὸ ρυθμὸ σὰ νᾶχανε μαγνητοφωνημένο τὸ χαιρετισμὸ, τὶς εὐχὲς καὶ τὶς ἐκφράσεις συμπάθειας. Ἡ πιὸ ψηλὴ μὲ τὴν πιὸ ἀντιπαθητικὴ φωνὴ πού ἀκουσε ἄνθρωπος στὴ γῆ – στριφογύριζε σὲ μιὰ λέξη ὅλη τὴν κλίμακα τῶν φθόγγων – ἀνάγγειλε στοὺς νοσηλευόμενους πὼς στείλανε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα τὰ πρῶτα δέματα γιὰ τοὺς τραυματίες. Ἐβαζε τὸ ἀποκρουστικὸ λογίδριό της καὶ οἱ ἄλλες δυὸ ἄρχισαν νά μοιράζουν τὴν ἐκδήλωση αὐτῆ τῆς συμπάθειας, τυλιγμένη σὲ πολύχρωμα χαρτιά.

— Ἄ! αὐτὸ ἐδῶ στέλλεται στὸν....., λέει ἡ μιὰ κυρία, ἡ λίγο προχωρημένη στὴν ἡλικία, πού προσπαθοῦσε νά ξεχωρίσει τὰ γράμματα, φέρνοντας πολὺ κοντὰ στὰ μάτια της τὸ δέμα.

— Τραυματία; ρωτᾷ αὐτὸς καὶ δάγκωσε τὰ χεῖλη του, γιὰ τὸ ξέφυγε τέτοια ἐρώτηση.

— Δὲν ξέρω, ἀπαντᾷ ἡ κυρία μὲ ψυχρὸ τόνο.

— Τὰ δέματα τὰ στείλανε γιὰ τοὺς πρόσφυγες, ἐξηγεῖ ἡ ἄλλη μὲ τὴν ἀντιπαθητικὴ φωνὴ καὶ τὸ μισότρελλο ὕφος, Καὶ ἡ ἐπιτροπὴ, συνεχίζει, θεώρησε ὀρθὸ νά μοιράσει λίγα ἀπὸ αὐτὰ στοὺς... ἡρωϊκοὺς τραυματίες.

— Στὸ διάολο! μουρμούρισε αὐτὸς, ἐνῶ οἱ ἄλλοι νοσηλευόμενοι μισοκαθίσανε στὰ κρεβάτια τους, μερικοὶ μὲ φανερὴ περιέργεια καὶ οἱ πιὸ νέοι μὲ πολλὴ χαρὰ.

— Δῶσέ το, λέει ἡ ἀντιπαθητικὴ κυρία κι' ἀρπάζει τὸ δέμα ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἐγὼ θὰ τὸν βοηθήσω νά τὸ ξετυλίξει. Ἔτσι ἔ; Ἔλα, φίλε μου, οὐρλιαξε καὶ τὸν πλησίασε.

Αὐτὴ ξετύλιξε τὸ δέμα μὲ κάτι κινήσεις, μισὰ ἐγωῖστικές, μισὰ περιφρονητικές. Αὐτὸς τὴν παρακολοθοῦσε, σφίγγοντας τὰ χεῖλη καὶ τσαλακώνοντας νευρικὰ μὲ τὰ χέρια τὸ σεντόνι.

— Ἄ! ἓνα ζευγάρι παπούτσια ψηλοτάκουνα. Θαῦμα μόδα. Ἐνα πουλόβερ ἐξαιρετικὸ. Καὶ κοστούμι. Καί...

Δὲν πρόφτασε ν' ἀποτελειώσῃ ἐκείνη τὴν ἐπίδειξη τῶν ἀγαθῶν, πού περιεῖχε τὸ δέμα, κι' αὐτὸς ξέσπασε:

— Ἄμε στό διάολο! Κι' ὀρθώνει τὸ κεφάλι σὰν πεινασμένο λιοντάρι. Ὅξω ἄπ' ἐδῶ, ὄξω, ὄξω! φωνάζει.

Οἱ κυρίες μαζέψανε τὸν ἑαυτό τους σὲ μιὰ γωνιὰ κοντὰ στὴν εἴσοδο τοῦ θάλαμου, παίρνοντας μιὰ στάση ἄμυνας μέσα στὴν ἔκπληξή τους.

— Ὅξω, ὄξω, ἔξακολουθεῖ νὰ φωνάζει αὐτὸς μὲ φοβερὲς χειρονομίες. Οἱ ἄλλοι νοσηλευόμενοι στό θάλαμο σταματήσανε νὰ ξετυλίγουν τὰ δέματα.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΚΑΜΕΝΗ ΧΩΡΑ

(Απόσπασμα)

*Ανάμεσα στ' Αττίλα τη φοβέρα
και των δικών μας των παιδιών το μετερίζι
είναι μια ζώνη που 'ν' νεκρή· νύχτα και μέρα
ούτ' άνθρωπος και μήτε ζωντανό σ' αυτήν βαδίζει
και μοναχά σαν τη χολέρα ο θάνατος τη σεργιανίζει.*

*Τα που 'ταν τότες σπίτια και παλάτια,
κνψέλες ὅμοια με πρραμάτια και ζωή,
μείναν καμένοι τοίχοι, σκελετοί,
που στ' αδειανά τους τώρα μάτια
των σκοτωμένων σέρονεται η ψυχή.*

*Μα μη μου πεις πως κάτι δε θυμίζει
σ' αυτήνε την αυλή τη ρημαγμένη
στη νεκρική τη ζώνη ξεχασμένη
εκείν' η μυγδαλιά που ξανανθίζει.*

ΑΝΤΩΝΑΚΗΣ ΕΥΓΕΝΙΟΥ

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΕΙΑ 1995

ΜΥΣΤΡΑΣ

Δισταχτικό τό βήμα μου
 κι ἡ ἀνάσα μου βαριά.
 Κι ὄλο ἀφουγκράζομαι
 ψιθυριστὲς φωνές
 καὶ προσταγές Ἀρχόντων.
 Κι ὄλο παλεύω μὲ τ' ὄνειρατα,
 τὶς ἱστορίες τοὺς θρύλους...
 Μὲ προσπερνᾶνε σκιές ἀλαφροπάτητες.
 Ἡ Πριγκιπέσσα,
 μὲ τὰ χρυσόπλεχτα μαλλιά,
 ποὺ πάει γιὰ τὴν Παντάνασσα,
 τοῦ θρήνου ν' ἀνάψει τὸ κερί.
 Μὲ προσπερνᾶνε σκιές βαρύγδουπες,
 μ' ἓνα ἀετόπουλο ἀπὸ τὴν Ταλετοῦ,
 στὸ στιβαρό τους ἄμο.
 Παραμερίζω νὰ διαβοῦν.
 Εἶναι οἱ Παλαιολόγοι...
 Στέκουν ἐδῶ κι ἐκεῖ,
 μὲς στὰ ἐρειπωμένα τὰ παλάτια τους,
 πίσω ἀπ' τὰ γυμνά παράθυρα.
 Πίσω ἀπ' τὶς ρωγμὲς τῶν τοίχων.
 Ὀλόστητοι στὶς Πύλες τους,
 περήφανοι κι αὐστηροί,
 σὰν νὰ τὶς προστατεύουν πάλι.
 Παράξενα ποὺ μὲ κοιτάζουνε...
 Καὶ μὲ ρωτᾶνε:
 Γιατί στοὺς Πύργους μας
 δὲν ἀνεμίζουνε τὰ λάβαρα;
 Καὶ μὲ ρωτᾶνε:
 Τί ἔγινε ὁ Αὐτοκράτορας,
 ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Δραγάτσης;
 Καὶ τὴ στερνὴ του τὴν κραυγὴ
 πιὸ σύννεφο τὴν τύλιξε;
 Βογγάει ἀκόμη ἡ Βόσπορος,
 καὶ ἡ Ἁγιά-Σοφιά δὲ λειτουργιέται;
 Κομμένη ἡ ἀνάσα μου.
 Κομμένη κι ἡ φωνή μου,
 σὰν τῆς καμπάνας τῆς Ἁγιά-Σοφιάς.
 Καὶ στέκω ὠχρὴ, ξαρκάτση,
 σὰν τοῦ Μυστρᾶ τὰ Κάστρα.

29 Μαΐου 1995

ΡΕΒΕΚΚΑΣ ΣΤΥΛ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ

Ἀπαγγέλλθηκε ἀπὸ τὸ ραδιοφωνικὸ σταθμὸ Σπάρτης-Μυστρά, στίς 29 Μαΐου 1995: Παλαιολόγια 1995

WILLIAM CARLOS WILLIAMS

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΓΙΑ ΝΑ ΞΥΠΝΗΣΗ ΜΙΑ ΓΗΡΑΙΑ ΚΥΡΙΑ

Τὰ προχωρημένα χρόνια
 εἶν' ἓνα πέταγμα μικρῶν
 λάλων πουλιῶν
 γυμνῶν καὶ ξαφρισμένων δένδρων
 πάνω σέ χιόνι ἀστραφερό.
 Κερδίζοντας καὶ χάνοντας
 γρονθοκοποῦνται
 ἀπῶνα ἀγέρα σκοτεινὸ
 ἀλλὰ πρὸς τί;
 Σ' ἀγριόχορτα σκληρὰ
 τὰ πρόβατα ἀναπαύονται,
 τὸ χιόνι
 καλύπτεται μὲ φλούδια σπόρων
 καὶ σμίχτηκε ὁ ἄνεμος
 μὲ ἄλεσμα ὀξὺ
 πληρότητας.

ΒΟΤΤΙΤΣΕΛΛΙΑΝΑ ΔΕΝΤΡΑ

τ' ἀλφάβητο
 τῶν δέντρων
 ξεθωριάζει
 στῶν φύλλων τὸ τραγούδι
 τὰ διασταυρούμενα
 δοκάρια τῶν λεπτῶν
 γραμμάτων ποὺ συλλαβίζουν
 χειμῶνα
 κι' ἢ κροάδα
 ἔχουν φωτιστεῖ
 το μυτερὸ
 πράσινο
 ἀπὸ τὴ βροχὴ κι' ἀπὸ τὸν ἥλιο
 οἱ αὐστηρὲς ἀπλὲς
 ἀρχές
 τῶν ἴσιων κλάδων
 μεταρρυθμίστηκαν
 πιεσμένοι

ΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ ΚΑΡΟΤΣΑΚΙ

Τόσα πολλά εξαρτώνται

ἀπὼνα κόκκινο
μικρὸ καροτσάκι

σπινθηριστὸ
μὲ βροχονέρι

πλάϊ στὰ κοτόπουλα
τ' ἀσπρειδερά

ΛΟΥΛΟΥΔΙΑ ΚΟΝΤΑ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Ὅταν ἀπάνω ἀπ' τὸ λουλουδιστὸ φραγμὸ
τὸ μυτερὸ βοσκοτοπιῶν τὸ σχῆμα ὀρθώνει

ἀόρατος ὁ ἀρμυρὸς ὠκεανὸς – πλημμύρα
μὲ μαργαρίτες καὶ κιχώριο ἀμολημένα

ποὺ δὲν τὰ βλέπεις γιὰ ἄνθη ἀλλὰ γιὰ χρῶμα
καὶ κίνηση – κι' ἴσως σὰν σχῆμα – τοῦ ἀκατάπαυστου,

ὅπου τὸ πέλαγος περιζώνεται καὶ πάλλει
εἰρηνικὰ στὸ μίσχο του ποὺ μοιάζει φύτρου.

ΜΕΤΡΙΚΗ ΦΙΓΟΥΡΑ

Στὶς λεῦκες μέσα ἓνα πουλι –
εἶν' ὁ ἥλιος!

Κι' εἶναι τὰ φύλλα ψάρια κίτρινα
ποὺ κολυμποῦν μὲς τὸ ποτάμι·
τὰ μισαγγίζει ἀπάνω τὸ πουλι –
ἢ μέρα παίζει στὰ φτερά του.

Φοίνικας!

Ἐτοῦτος πλάθει τὴ μεγάλη
λάμψη στὶς λεῦκες μέσα
κι' εἶν' τὸ τραγούδι του
ποὺ ὑπερλαμπρύνει τὸν ἀχὸ τῶν φύλλων
ποὺ ἀντιμιλοῦν στὸν ἄνεμο.

ΓΕΝΑΡΗΣ

Πάλι άπαντώ στους τρεις άνέμους
 που τρέχουν του έμπαιγμου
 την πέμπτη χρωματική
 έξω άπ' τό παραθύρι μου.
 Παίξτε πιό δυνατά.
 Δεν θά πετύχετε.
 Είμαι δεμένος με τις φράσεις μου
 και πιό πολύ χτυπάτε με
 να σάς άκολουθήσω.
 Κι' οί άνεμοι, σαν πρῶτα,
 παίζουνε τέλεια
 τή σκαπτική τους μουσική.

ΝΟΘΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

Άκόμα τρέχει τό νερό –
 άκόμα ό γρύλος ψάλλει
 άν και στά κράσπεδα
 τῶν ούρανῶν
 στο βάθος πέρα
 του όρίζοντα

 συγχίζονται...
 ... κανόνι άντιχώντας!
 ποιανού σιγή αναθάλλει
 άπῶνα κάμπο σ' άλλο
 σε ειρήνη ως ποίημα
 π' άκόμα διατηρεῖ
 τή γλώσσα
 έκστασης παλιᾶς.

ΗΛΙΟΒΑΣΙΛΕΜΜΑ

Κεντρίζοντας
 χρυσά σμήνη
 σ' έλικες άργυρές
 τις λιτανείες ψάλλει
 χτυπάνε οί καμπάνες με τριαντάφυλλα
 οί λάγνες και παχειές καμπάνες
 κι' ένας ψηλός

άνεμος
 σέρνει μαζί
 τή
 θάλασσα
 μέ
 ὄνειρα
 Σ...

Η ΧΑΡΟΥΠΙΑ ΑΝΘΙΣΜΕΝΗ

Ἄνάμεσα
 σέ
 πράσινο
 σκληρό
 παλιό
 λαμπρό
 σπασμένο
 κλώνο
 ἔρχεται
 λευκός
 γλυκὺς
 ὁ Μάης
 πάλιν.

ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΚΟ ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ

Μιά νέα χοντρή ξεσκούφωτη γυναίκα
 μέ μιὰ ποδιά
 μέ στρωμένα πίσω τὰ μαλλιά στό δρόμο
 στέκεται
 τῶνα της πόδι πού φορεῖ τήν κάλτσα ἀγγίζει
 τὸ πεζοδρόμιο
 κρατᾶ στό χέρι τὸ παπούτσι της. Κοιτάζοντας
 μέ προσοχή σ' αὐτὸ
 ἔξω τραβᾶ τή σόλα ἀπὸ χαρτόνι
 γιὰ νᾶβρει τὸ καρφι
 πού τήν τρυποῦσε.

ΤΑ ΛΟΥΤΡΑ ΤΗΣ ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ

Τόποι όλο μαγεία και με δέος ιερό, λαγκάδια με ροδοδάφνη στεφανωμένα, ρεματιές με λαγαρά νερά, βραχιένιες βρύσες δροσερές. Τόποι με υπερφυσική μαρμαρυγή, που κατεβάζουν ένα Θεό να τα στολίζει, σπασμένα μάρμαρα με πλούτο μυθικό, ομορφαίνουν το χιλιοτραγουδημένο νησί μας, της Αφροδίτης το νησί.

Μα αν η φύση ανοικτόχερα χάρισε σε κάθε γωνιά Κυπριακή κάτι ακριβό και πολυζηλεγμένο, της Αφροδίτης τα λουτρά τα στόλισε μ' απ' όλα. Θεέ μου! Τι μαγεία ξανοίγεται στα μάτια μας στο ένθεο το θέαμα αντίκρου. Λόγια δεν τρέχουνε ούτε στο πιο ποιητικό στόμα, χρώματα και πινελιές απ' το ζωγραφικό κοντύλι λείπουν κι' η καρδιά στο πιο ψυχρό το πλάσμα αδυνατεί να εξηγήσει τι συναισθήματα την πλημμυρούν.

Μια δροσιά θεϊκή βασιλεύει σ' όλο τον τόπο τον πλατύ, που μας ευφραίνει την καρδιά μας και το νου. Θαυμασμός ακράτητος δονεί τα ταραγμένα στήθεια μας και δέος ιερό το είναι μας κρατεί μηχανικά και γυαλίζει τα μάτια μας ορθάνοιχτα. Και τα στενά τα μονοπάτια που περνάς ανάμεσα από μυρσινιές, χαρουπιές κι' ελιές για να φθάσεις προμηνούν πως σε τέτοια μαγεία θα σε βγάλουν

Θεέ μου, τι βράχοι είναι αυτοί που ορθώνονται μπροστά μας. Μοιάζουν με σπήλιο ανοικτό, τι είναι στο μέσο κοίλοι. Αγροσυκιές θεόρατες πλατύφυλλες, γύρω τους στεφανώνουν κι' από μπροστά κι' ανάμεσα στα φύλλα τους ακτίνες παιγνιδίζουν του ήλιου του λαμπρού. Κι' απ' τις βράχινες ρωγμές, νερά καθάρια τρέχουν κι' απλώνονται σιγά-σιγά, σαν σε λεκάνη μέσα.

Σε τέτοια μαγικά λουτρά – γιατί τέτοια μοιάζουν του πέτρινου του θόλου τα συντριβάνια, που τα λαμπρύνουν της συκιάς τ' ασημοκλάδια – σε τέτοια μαγικά λουτρά – δεν μπορούσε παρά μια θεά της ομορφιάς και του έρωτα να ομορφαίνει λούζοντας τα όμορφα της κάλλη.

Το μεγαλείο που επικρατεί στο δενδροσκέπαστο τον κάμπο τριγύρω κι' η μυστηριακή σιγή, δείχνουν πως η θεία καλλονή δεν σταμάτησε να λούζει το κλασικό κορμί της, γιατί η μορφή της Αναδυομένης ζωντανεύει στο μυαλό μας στ' αντίκρουσμα των παλαιών λουτρών της.

Και τα μάτια που ξέγρουν να διαβάζουν βαθιά κάθε μυστήριο, τα μάτια του καλλιτέχνη με λύπη νιώθουν, πως το θείο τους χαμόγελο δεν χαράζει πια στο σμιλωτό της στόμα. Σήμερα δεν νοιώθουμε την Αφροδίτη όπως την έβλεπαν οι πρόγονοί μας, να γεννάται απ' τους αφρούς και να λούζεται γεμάτη χάρες. Και τα πιο διαπεραστικά μάτια, τα μάτια της φαντασίας, αν προσέξουν νοερά το Αφροδίσιο το κεφάλι θα διαβάσουν στα γλαρά της μάτια ένα μεγάλο της καϊμό.

Ναι! λούζεται η Αφροδίτη ακόμα σε μια γωνιά της Κύπρου μα η θεία μορφή της φαίνεται όλο να θαμπώνει απ' το κρυφό της πόνο. Και της καταστροφής της αίτιοι είμαστε εμείς. Χάνουμε καθημερινά την κλασική ομορφιά, την ατόφια, την Ελληνική, γιατί υπακούμε τυφλά στις μόδας τους εξωφρενισμούς. Δεν μας διακρίνει η απλότητα κι' η φυσικότητα κι' η χάρη, που εστόλιζε και στολίζει το ωραίο κορμί της. Μασκαρεύομαστε καθημερινά με τα μακιγιαρίσματα. Γινόμαστε σκλάβες της θεομηνίας αυτής που λέγεται μόδα. Και δεν είναι μόνο αυτό, που θέλει να πει η θεά του Έρωτα...

Πάει χάθηκε πια η αληθινή αγάπη, χάθηκε ο έρωτας ο αγνός ο ιδανικός, κατάντησε μια συνήθεια, ένα επάγγελμα, σχεδόν καθήκο.

Ναι! καταστρέψαμε την αξία της Θεάς, χωρίς να νοιαζόμαστε γι' αυτό. Αχ να μπορούσαμε να επανορθώναμε ό,τι χάναμε... Και τα λουτρά της Αφροδίτης εξακολουθούν να μαγεύουν και να διδάσκουν ζωντανεύοντας τη μυστηριακή ομορφιά της, μα θα εμάγευαν ακόμη πιο πολύ, αν εστολίζοντο από το πανώριο της χαμόγελο... Αν θέλουμε να προσπαθήσουμε μπορούμε να το κάνουμε να ξανανθίσει πια στα ελληνικά θεϊκά της χείλη...

Δεν φτάνει που μάτωσε η καρδιά της η θεϊκιά απ' το απότομο σφάξιμο του δικού της νησιού, απ' τ' αγκάθια των συρματοπλεγμάτων κι' απ' της σημαίας του μισοφέγγαρου την κοκκινίλα.

Δεν φτάνει που φαρμακώσανε το μισό της κορμί με το νωπό το αίμα των αδικοσκοτωμένων παλληκαριών μας.

Δεν φτάνει η λέξη «αγνοούμενοι» που σα φίδι μας σπαράζει τα σωθικά. Δεν φτάνουν όλ' αυτά.

Κι ας είναι και θεά. Πως θα τ' αντέξει; Εμπρός λοιπόν να βοηθήσουμε την Αφροδίτη να ξαναλάμψει όλο χαρά όλο ομορφιά, όλο έρωτα, γεμάτη λευτεριά.

ΑΝΔΡΟΥΛΑ-ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΜΟΥΖΟΥΡΟΥ

ΑΓΙΑ ΝΑΠΑ

*Τέτοιο γλαυκό και πράσινο, τέτοιο ουράνιο φως,
η θάλασσα γαλάζωσε και ζήλεψε ο ουρανός.
Κρυστάλλινο καθρέπτισμα, αμμουδιά ασπροφορεμένη
κι η ζέστα μέσα του νερού, κόρφος αγαπημένης.*

ΑΝΔΡΟΥΛΑ ΝΕΟΦΥΤΟΥ- ΜΟΥΖΟΥΡΟΥ

ΜΕΤΑΘΑΝΑΤΙΟΣ ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΤΡΙΑ ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ

Με την ποιήτρια Χρυσάνθη Ζιτσαία γνωριζόμαστε από πολλά χρόνια. Ἡ ἀλληλοεκτίμηση, ποὺ μᾶς ἔνωσε, συχνὰ ἐκδηλωνόταν μὲ ἕμμετρες ἀφιερώσεις. Μὲ τὸν κριτικό μου λόγο σχολίαζα ἐπαινετικά τὰ βιβλία της. Ἡ εἰλικρινὴς θερμὴ ἀγάπη της γιὰ τὴν Κύπρο μὲ ἐντυπωσίαζε. Ἐνοιωθεὶς αὐτὸ τὸ συναίσθημά της νὰ πλημμυρίζει τοὺς στίχους της, κι' αὐτοὺς τῆς μικρῆς ἐμβέλειας. Στὴν Τρίτη Πανελλήνια Ποιητικὴ συνάντηση γιὰ ποιητὲς τῆς περιόδου (1940-1960) στὴ Θεσσαλονίκη 17,18,19 Ἰουνίου 1983, ποὺ συμμετεῖχα μὲ τὸν Κώστα Μόντη, ὅταν ἤρθε ἡ σειρὰ μου ν' ἀπαγγείλω ποιήματά μου ἀντίκρουσα τὴν εὐγενικὴ μορφὴ τῆς Χρυσάνθης Ζιτσαίας μὲ μιὰ ομάδα τοῦ «Συνδέσμου Φιλίας Ἑλλάς-Κύπρος». Αὐθόρμητα δήλωσα πὼς τὰ ποιήματα ποὺ θ' ἀπαγγείλω, τὰ χαρίζω στὴν ποιήτρια Χρυσάνθη Ζιτσαία καὶ στὸ «Σύνδεσμο Φιλίας Ἑλλάς-Κύπρος», τοῦ ὁποῦ ἦταν πρόεδρος καὶ ἰδρυτικὸ μέλος.

Θυμᾶμαι πὼς ἔλαμψε τὸ πρόσωπο τῶν ἀγαπητῶν κι εὐγενικῶν προσώπων τῆς ὁμάδας, ὑπὸ τὰ χειροκροτήματα τοῦ ἀκροατηρίου.

Ἐφέτος ἡ «Πνευματικὴ Ἀδελφότητα Ἑλληνίδων Κύπρου» σὲ συνάντηση μὲ τὸ «Σύνδεσμο Φιλίας Ἑλλάς-Κύπρος» στὴ Θεσσαλονίκη τίμησαν τὸ Μάιο τοῦ 1995 τὴν ποιήτρια Χρυσάνθη Ζιτσαία. Γιὰ τὴ συνάντηση αὐτὴ ἀπέστειλα καὶ ἀπὸ μέρους τῆς συζύγου μου τὸν ἕξῃς χαιρετισμὸ μὲ τίτλο «Τὸν στίχο τίμησες μὲ ἑλληνοπρέπεια». Τὸν τίτλο σκοπεύω νὰ τὸν χρησιμοποιοῦν ὡς ἐπίγραμμα γιὰ τὴν ποιήτριά μας.

ΤΟΝ ΣΤΙΧΟ ΤΙΜΗΣΕΣ Μ' ΕΛΛΗΝΟΠΡΕΠΕΙΑ

*Χαιρετισμὸς στὴ Χρυσάνθη Ζιτσαία
ἀπὸ τὴ Λούλλα καὶ τὸν Κύπρο Χρυσάνθη*

*Ὡραίο να ζεῖς τις μέρες σου με συλλογὴ τον στίχο,
ν' ανοίγεις το παράθυρο καὶ να σε πλημμυρίζουν
χαιρετισμοὶ των εὐοσμῶν καιρῶν
καὶ των καλῶν ἀνθρώπων.*

*Κύριε των ουρανῶν, με βλέμμα γαλανό
κοίταξε τὴ Χρυσάνθη ὡς δέχεται τὸ σκίρτημα του στίχου,
δίνε της ἀπλετο καιρὸ καὶ πνεῦμα
να καταγράφει χρώματα καὶ λογισμοὺς,
ἤχους καὶ εἰκόνες στο τετράδιο τῆς ζωῆς
πρὸς δόξα Σου καὶ δόξα των Ἑλλήνων.*

*Εγὼ ἀπ' τὴν Κύπρο θα τῆς στέλλω
μες στα πανέρινα τῆς φιλίας
εξαίσιες συλλογές κι ευχές
να ζεῖ, να ζεῖ, να ζεῖ καὶ να καρπίζει στίχους
γεμάτους Μάη καὶ φῶς.*

Ἡ πάντοτε εὐγενική ποιήτρια Χρυσάνθη Ζιτσαία ταχυδρόμησε μιὰ σύντομη εὐχαριστία, τὴν ὁποία σᾶς διαβάξω:

Του αγαπητοῦ - κειμετοῦ φίλου
 Νίκου - Κίπρου Χρυσάνθη
 εὐχαριστεῖται μεχεριστῶς, γιὰ τὸν κραιὸ
 χαρῆστό κῶστα παύερια τῆς γιγίας, καὶ
 τῆς κωδύμασι, τῆς 26-5-95, τὸν ξυ-
 δόρου φίλου Εγγῶν - Κίπρου.
 Τὸ νῆεροχο παύερια τὸν Κίπρου
 αἰσαστῆσαι κραιὸ αὐτὸ τὸ βῆρα,
 θαυραστικῶς καὶ χαροπροθιδτικῶς
 παύερια. Τὸ κραιὸ σᾶς κραιὸ
 παύερια παύερια καὶ τῆς γιγίας
 διαφάνη.

Ξυ γιγίας

Χρυσάνθη

Καὶ στὶς 10 Ἰουλίου ἡ ποιήτρια ἀνεβαίνει στοὺς γαλανοὺς οὐρανοὺς στὸν ποιη-
 τικὸ χῶρο τοῦ Θεοῦ, πλήρης ἡμερῶν καὶ πλήρης ἔργων. Τὸ ἄκουσμα τῆς ἐκδημίας τῆς
 στοὺς οὐρανοὺς ξύπνησε μέσα μου τοὺς παρακάτω στίχους, ἐπίγραμμα τοὺς νοιώθω,
 πὺ δημοσίευσά στὴν ἐφημερίδα «Ἡ Σημερινή» (17 Αὐγούστου 1995) μὲ τίτλο «Στὴν
 ἀναχώρησή της ἡ Χρυσάνθη Ζιτσαία».

ΣΤΗΝ ΑΝΑΧΩΡΗΣΗ ΤΗΣ Η ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ

Μέσα μου κλείω μιὰ Κύπρο εὐφάνταστη
 εὐψυχη καὶ εὐσωμη στιχοπεριβλητή
 εὐκοσμη εὐάνθρωπη καλλιλογούσα
 ἑλλήνισσα στ' ὀρθόδοξό τῆς ἦθος,
 καὶ πάω στοὺς οὐρανοὺς.

Αἰωνία τῆς ἡ μνήμη.

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΗΣ ΡΟΥΛΑΣ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ-ΣΤΑΥΡΟΥ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΠΕΝ (PEN) ΑΙΘΟΥΣΑ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ INTERCOLLEGE ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ήταν με πολλούς ενδοιασμούς και μεγάλη επιφύλαξη που αποδέχθηκα την πρόταση του Κυπριακού Κέντρου ΠΕΝ να αναλάβω την συγγραφή της λογοτεχνικής μονογραφίας μίας από τις πλέον εξέχουσες μορφές των Κυπριακών Γραμμάτων, αυτής του Κύπρου Χρυσάνθη. Και τούτο, γιατί η πολυσχιδής πνευματική δραστηριότητα και έκφραση του λογοτέχνη και η πλουσιότατη εκδοτική δουλειά του, με έβρισκε απροετοίμαστη να αναλάβω την τεράστια ευθύνη του σκιαγραφήματος του πορτραίτου του και της ανθολόγησης του έργου του.

Ήμουν έτοιμη να αρνηθώ, όταν ο Πρόεδρος του Κυπριακού Κέντρου ΠΕΝ, κ. Π. Ιωαννίδης με πληροφόρησε ότι η πρόταση για ανάθεση της εργασίας αυτής στο άτομό μου, γινόταν κατόπιν υπόδειξης από τον ίδιο το συγγραφέα. Όπως καταλαβαίνετε, δεν υπήρχαν πια περιθώρια άρνησης, γιατί τούτο αποτελούσε για μένα και εξαιρετική τιμή αλλά παράλληλα και μέγα χρέος.

Αποφάσισα, λοιπόν, να αποτολμήσω μια προσωπική προσέγγιση και αποτίμηση της πνευματικής δημιουργίας του Κύπρου Χρυσάνθη, έχοντας επίγνωση του βάρους της ευθύνης που επωμιζόμουν. Έτσι βρέθηκα αντιμέτωπη με τους όρους των προδιαγραφών που καθόριζαν την παρουσίαση του πορτραίτου του συγγραφέα σ' ένα έντυπο 60 τόσων σελίδων. Όροι εντολής, που με περιορίζαν σε μια άκρως φειδωλή προσέγγιση του τεράστιου έργου του. Τι να δρέψει κανείς από το πολύκλαδο και ευσκιόφυλλο δένδρο της συγγραφικής έκφρασης και πνευματικής δημιουργίας του Κύπρου Χρυσάνθη; Και πώς θα μπορούσε μια φειδωλή προσέγγιση να είναι παράλληλα και αρκούντως κατατοπιστική και αντιπροσωπευτική;

Το ερώτημα με βασανίζει ακόμα και τώρα, που το αποτέλεσμα της προσπάθειάς μου βρίσκεται μπροστά σας σε μια συμπαθέστατη και ομολογουμένως καλαίσθητη έκδοση. Η απάντηση ανήκει δικαιοματικά σε σας.

Οφείλω να ομολογήσω πως η μελέτη του έργου του Κύπρου Χρυσάνθη άρχισε με τη μορφή μιας εναγώνιας αναζήτησης. Ωστόσο, προοδευτικά και εντελώς φυσικά και ανεπαίσθητα ο χυμώδης και λυρικότατος λόγος του συγγραφέα με «παρέσυρε» σε μυστικές και αθέατες ατραπούς χαρίζοντάς μου έτσι εξάισιες και μοναδικές συγκινησιακές στιγμές.

Ο Κύπρος Χρυσάνθης κατατάσσεται από μελετητές ανάμεσα στους κορυφαίους και πιο αντιπροσωπευτικούς συγγραφείς της Πανελλήνιας Λογοτεχνίας. Ωστόσο κατά γενική ομολογία είναι γνωστός και πέρα από το χώρο της Μητροπολιτικής Ελλάδας. Τούτο μαρτυρούν τόσο τα διεθνή βραβεία με τα οποία τιμήθηκε όσο και οι καθόλου ευκαταφρόνητες σε αριθμό μεταφραστές των έργων του.

Ο Κύπρος Χρυσάνθης που πρωτοεμφανίστηκε στα Γράμματα το 1932, καλλιέργησε πολλά είδη έντεχνου λόγου, όπως ποίηση, πεζογραφία (διήγημα, νουβέλα, μυθιστόρημα, δοκίμιο) θέατρο. Ασχολήθηκε επίσης με την επιστημονική μελέτη και την κριτική. Αξιοπρόσεκτη και αξιόλογη η προσφορά του συγγραφέα στη λογοτεχνία για παιδιά. Ωστόσο, ο Κ. Χρυσάνθης εκτιμάται

όχι μόνο για τη λογοτεχνική του δημιουργία αλλά και για την πολύπλευρη πολιτιστική και πνευματική του δραστηριότητα. Ακούραστος εργάτης του πνεύματος και της Ελληνικής Γραμματείας, υπηρετεί εδώ και μισόν αιώνα τα Κυπριακά Γράμματα. Αδιάφραυστες μαρτυρίες αποτελούν οι ποικίλες συνεργασίες του στον ημερήσιο και περιοδικό τύπο, η συμμετοχή του σε συνέδρια και σεμινάρια, η ενεργός, γενικότερα, δραστηριότητά του ως μέλους διαφόρων πνευματικών σωματείων και η προσφορά του στον τομέα των εκδόσεων, που περιλαμβάνει ανθολογίες, μεταφράσεις, φιλολογικά περιοδικά κ.ά. Θα αποτελούσε παράλειψη, εάν στο σημείο αυτό δεν αναφέρομε ότι το περιοδικό «Πνευματική Κύπρος», το οποίο διευθύνει, έκλεισε πρόσφατα πέραν των τριάντα χρόνων ζωής, πράγμα που πρέπει να θεωρηθεί επίτευγμα για τα δεδομένα της Κυπριακής κοινωνίας. Οφείλουμε επίσης να επαναλάβουμε πως το συγγραφικό και εκδοτικό έργο του Κύπρου Χρυσάνθη περιλαμβάνει και επιστημονικά-ιατρικά βιβλία (μελέτες, διδακτικά εγχειρίδια, μεταφράσεις).

Ολόκληρο το έργο του Κύπρου Χρυσάνθη αποπνέει αγάπη και αφοσίωση στα εθνικά ιδεώδη. Μέσα από το λόγο του αναδύεται το δραματικό και ιστορικό βάθος της Ελληνικότητας της Κύπρου. Παράλληλα ο συγγραφέας προβάλλει πανανθρώπινες αξίες και ιδανικά, αφού με στοχασμό και φιλοσοφική διάθεση – συγκερασμένη με πλούσιο λυρισμό τις πιο πολλές φορές – πραγματεύεται θέματα του κοινωνικού γίγνεσθαι. Στο σημείο αυτό, επιβάλλεται να προσθέσουμε πως ο Κ. Χρυσάνθης επιτυγχάνει να μας δώσει μια ωραία σύζευξη του παρελθόντος με το παρόν, ένα θαυμάσιο συναπάντημα του παλιού με το τωρινό το σύγχρονο γιατί τα θέματα που επιλέγει δίνουν μηνύματα διαχρονικά και αιώνια.

Προτού τελειώσω επιτρέψτε μου να ευχαριστήσω το συγγραφέα για την πολύτιμη συνεργασία του και την ανεκτίμητη βοήθεια που μου παρέσχε κατά τη διάρκεια της επίτονης και απαιτητικής αυτής εργασίας.

Τέλος, θα ήθελα να συγχαρώ το Κυπριακό Κέντρο PEN (ΠΕΝ) για τις ποικίλες δραστηριότητές του, που συμβάλλουν τα μέγιστα στην πνευματική μας θωράκιση.

Εύχομαι στον Πρόεδρο και τα μέλη του ΠΕΝ υγεία και δύναμη, και επιτυχία στο εθνωφελές και κοινωφελές έργο που επιτελούν.

ΡΟΥΛΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ-ΣΤΑΥΡΟΥ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΡΟΥΛΑΣ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ-ΣΤΑΥΡΟΥ

Ἄπο τὴν πολυδιάστατη καὶ πολυβραβευμένη λογοτεχνική παραγωγή τῆς Ρούλας Ἰωαννίδου-Σταύρου, δυστυχῶς, μόνο τρεῖς ποιητικὲς συλλογὲς ἔφτασαν στὰ χέρια τοῦ γράφοντος. Μοιραία, λοιπόν, εἶμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ παρακολουθήσουμε τὴν ποιητικὴ τῆς πορεία μέσα ἀπ' αὐτὲς ἀναλύοντας, μάλιστα, κάθε μιὰ ξεχωριστὰ λόγῳ μὴ θεματολογικῆς συναφείας.

Ἡ ποιητικὴ συλλογὴ «Στὶς διαστάσεις τῶν χρωμάτων» εἶναι μιὰ ἐκρηξὴ γνήσιου καὶ πηγαιῖου λυρισμοῦ στὴν ἔκφραση τοῦ ὁποῖου καταλυτικὸ ρόλο παίζει ἡ προσεκτικὰ διαλεγμένη λέξη ποὺ ἔχει τὴ δύναμη νὰ μετασχηματίζει τὴν ἔμπνευση τῆς ποιήτριας ἄλλοτε σὲ ρομαντικὴ αἰσθαντικότητα, ἄλλοτε σὲ ὑφέροπυσα ὑπερρεαλιστικὴ θεώρηση καὶ ἄλλοτε σὲ ἐδραία καταγραφή συμβάντων καὶ αἰσθημάτων. Ἡ ποιήτρια μὲ τὴ βαθειὰ στοχαστικὴ ποὺ τὴν διακρίνει, μέσα ἀπὸ τὴ δική της ὀπτικὴ καὶ μὲ τὸ πλῆθος τῶν ἔκφραστικῶν μέσων ποὺ χρησιμοποιεῖ, μᾶς δίνει μιὰ νέα καὶ ἐντελῶς ἄλλη διάσταση τῶν πραγμάτων, χαρίζοντάς μας παράλληλα καινούργιες ἔννοιες σὲ λέξεις φθαρημένες ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ἔκφορὰ.

Στὴ συλλογὴ «Γρηγορεῖτε» ἔχομε, κατὰ κύριο λόγο, ποίηση θρησκευτικοῦ περιεχομένου ποὺ ὀδηγεῖ σὲ συμπεράσματα γιὰ μιὰ στάση ζωῆς. Δὲν λείπουν, ὁμως, ἡ ἄλυτρωτικὴ καὶ ἡ κοι-

νωνική ποίηση. Μορφικά, ή ποιήτρια, στὰ μικρὰ ἢ μεγάλα στιχορρηγμάτᾳ τῆς ἀκολουθεῖ, ὅπως καὶ στὴν προηγούμενη συλλογὴ τῆς, τὴν ἐλεύθερη τεχντροπία. Ἐνῶ χρησιμοποιεῖ μὲ ἄνεση τόσο τὴν ὀμιλουμένη δημοτικὴ ὅσο καὶ τὴν καθαρεύουσα, πού ὡστόσο προσδίδει μιὰ σπάνια μουσικότητα στὸ στίχο τῆς. Τὰ Ἐὐαγγελικὰ χωρία, ἀπὸ τὴν ἄλλη, μὲ τὴν ἀρχαῖζουσα γλῶσσά τους ἐπιτείνουν τὰ νοήματα καὶ διάσπαρατα ἐδῶ κι ἐκεῖ μᾶς θέτουν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν γλωσσικὴ μας διάρκεια σὲ μιὰ διαχρονικὴ ἐνότητα. Αἰσθητικὰ παρατηροῦμε μιὰ ἑλλειπτικότητα γραφῆς πού καλεῖ τὸν ἀναγνώστη σὲ διαρκῆ ἐπαγρύπνηση γιὰ τὴν κατάκτησή τῆς. Ὡστόσο ὁ ἀναγνώστης ἀνταμοιβεται ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ συγκίνηση πού ἀναβλύζει μέσα ἀπὸ τὸν στέρεα δομημένο στίχο, τὴν προσεκτικὰ διαλεγμένη λέξη, τὸ καίριο ἐπίθετο καὶ τὰ καλογολικὰ στοιχεῖα. Σίγουρα ἡ θρησκευτικὴ ποίηση δὲν εἶναι τὸ εἶδος πού συγκινεῖ σήμερα περισσότερο. Γι' αὐτὸ καὶ γράφεται σπανίως. Ὅμως, τὸ ταλέντο καὶ ἡ πρωτότυπη θεματολογικὴ σύλληψη τῆς Ρούλας Ἰωαννίδου-Σταύρου μᾶς τὴν κάνουν ἀπρόσμενα ἐλκυστικὴ. Εἰδικώτερα δὲ σήμερα πού οἱ κλυδωνισμοὶ τοῦ βίου ἀπειλοῦν ὄλο καὶ περισσότερο νὰ ἀνατρέψουν τὴν ψυχικὴ ἰσορροπία τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀντίθετα, οἱ «Τρεῖς ποιητικὲς συνθέσεις γιὰ τὴν Κύπρο» μὲ τοὺς λίαν χαρακτηριστικούς γιὰ τὴν θεματολογία τοὺς τίτλους «Τοῦ νησιοῦ μου», «Τῆς κατεχόμενης γειτονιάς» καὶ «Τοῦ Ἄγνωστο ἀδελφοῦ» εἶναι ποιήματα συνθετικά, εὕρισκόμενα ὁμως σὲ ὀργανικὴ σύνδεση μεταξὺ των. Καὶ γι' αὐτὸ πολὺ δικαίως θὰ ἔγραφε κανεὶς ὅτι ἀποτελοῦν ἐνιαία θεματολογικὴ ἐνότητα. Κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς παρουσίας συλλογῆς εἶναι τὸ ἐντονο συγκινησιακὸ στοιχεῖο τόσο γιὰ τὴν φορὰ τῶν ἐθνικῶν μας πραγμάτων, ὅσο καὶ γιὰ τοὺς ἀγνωστούς τῆς Τουρκικῆς εἰσβολῆς. Ὁ λόγος ἀπλός, λαγαρὸς καὶ ἀπέριττος φανερῶνει μιὰ ἰδιαίτερη μαστοριά καὶ πάθος τελειότητος ἐκ μέρους τῆς ποιήτριας, πού μὲ πραγματικὴ δεξιοτεχνία ἀνασυνθέτει ὄχι μόνον τὰ στοιχεῖα τῆς Ἑλληνικότητος ἀλλὰ καὶ ἀνακαλεῖ ἐνδοξες ἱστορικὲς μνήμες. Δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία ὅτι ἡ Ρούλα Ἰωαννίδου-Σταύρου φλέγεται ἀπὸ τὸ ὄραμα τῆς ἐθνικῆς ὀλοκλήρωσης, πράγμα πού φανερῶνουν καὶ τὰ συχνὰ ἀσύνδετα σχήματα, πού χρησιμοποιεῖ τὰ ὁποῖα δίνουν στὴν ποίησή τῆς ἔνταση καὶ πάθος.

Ἡ Ρούλα Ἰωαννίδου-Σταύρου εἶναι μιὰ γνήσια ποιητικὴ φωνή, ἓνα ἀληθινὸ διαμάντι τοῦ μείζονος Ἑλληνισμοῦ, πού κρατᾷ ἀναμμένη τὴν φλόγα τῆς ἐλπίδος τοῦ ἔθνους μας στὸ τόσο μακρινὸ Κυπριακὸ μετερίζι. Γι' αὐτὸ καὶ κάθε ἔπαινος τῆς ἀξίζει. Σὲ μᾶς ἀπὸ τὴν Ἀθήνα δὲν μένει παρὰ νὰ τῆς σφίξουμε θερμὰ τὸ χέρι καὶ νὰ τῆς μεταφέρουμε τὸν ἀγωνιστικὸ χαιρετισμὸ μιᾶς Ἑλλάδος πού ξέρει νὰ μάχεται καὶ νὰ ζεῖ μὲ τὸν πόθο τῆς ἐθνικῆς τῆς ὀλοκλήρωσης.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Κύπρου Χρυσάνθη: «Κώστας Προυσῆς»

Ἡ ἀξιόλογη σειρά ἐκδόσεων τοῦ Κυπριακοῦ ΠΕΝ "LITERARY PROFILES" προβάλλει τὸ ἔργο καὶ τὴν προσφορὰ ἐκλεκτῶν Κυπρίων συγγραφέων στους ἀγγλομαθεῖς ἀναγνώστες ξένων χωρῶν. Ἡ σειρά αὐτὴ καλύπτει ὄχι μόνον ζῶντες συγγραφεῖς ἀλλὰ καὶ νεκρούς. Με τὸν τρόπο αὐτὸ τιμᾶται καὶ ἡ μνήμη των ἀξιόλογων πνευματικῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἀφήσαν τὴν σφραγίδα τους στὴν πορεία των ἐλληνικῶν Γραμμάτων τῆς Κύπρου.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς πιο ἀξιόλογους πνευματικούς ἀνθρώπους τῆς Κύπρου, ὁ ὁποῖος εἶχε σημαντικὴ προσφορὰ τόσο ὅταν βρισκόταν στὴν Κύπρο ὅσο καὶ στὶς Ἠνωμένες Πολιτείες, ὅπου εἶχεν ἐγκατασταθεῖ τὸ 1948, ἦταν ὁ Κώστας Προυσῆς.

Τὸ Κυπριακὸ Κέντρο ΠΕΝ, τὸ ὁποῖο του ἔχει ἀφιερῶσει ἓναν τόμο τῆς σειράς "LITERARY PROFILES" εἶναι ἀξιοπολλῶν ἐπαίνων γιὰ τὴν ἐκδοσὴ αὐτῆ.

Την εισαγωγή, την επιλογή κριτικών και την ανθολόγηση έργων του Κώστα Προυσή ανέλαβε ο Κύπρος Χρυσάνθης, παλιός φίλος και συνεργάτης του, ο οποίος γνωρίζει άριστα το έργο του.

Στην ολιγοσέλιδη αυτή έκδοση δίνονται με συντομία αλλά περιεκτικά πολλές και κατατοπιστικές πληροφορίες για το έργο και για την προσφορά του Κώστα Προυσή. Ο Κύπρος Χρυσάνθης, εκλεκτός συγγραφέας και ο ίδιος, πέτυχε να δώσει μέσα σε λίγες σελίδες το μέγεθος και τη σημασία της προσφοράς του ομοτέχνου του και να παρουσιάσει όλα τα απαραίτητα στοιχεία του έργου του. Η επιλογή των κριτικών βοηθεί και αυτή στην βαθύτερη γνωριμία με τον άνθρωπο και το έργο του. Ωραία είναι και η ανθολόγηση έργων, η οποία έγινε με γνώση και με αγάπη.

Η μετάφραση της μονογραφίας στην αγγλική γλώσσα έγινε από την Εύη-Ειρένα Ιωαννίδου.

Θ. ΘΕΟΧΑΡΟΥΣ

Ρούλλας Ιωαννίδου - Σταύρου: «Κύπρος Χρυσάνθης»

Το Κυπριακό Κέντρο ΠΕΝ προβάλλει με ποικίλους τρόπους την κυπριακή λογοτεχνία στο εξωτερικό. Ένας από τους τρόπους αυτούς είναι η έκδοση, στην αγγλική γλώσσα, μιας σειράς μονογραφιών για εκλεκτούς λογοτέχνες. Η σειρά έχει τον γενικό τίτλο "LITERARY PROFILES".

Μιαν από τις μονογραφίες αυτές θα παρουσιάσουμε σήμερα. Πρόκειται για την έκδοση «Κύπρος Χρυσάνθης» με εισαγωγή, επιλογή κριτικών και ανθολόγηση της Ρούλας Ιωαννίδου-Σταύρου.

Η γνωστή ποιήτρια, πεζογράφος και θεατρική συγγραφέας κατόρθωσε να φέρει σε πέρας με επιτυχία ένα πολύ δύσκολο έργο. Έπρεπε να περικλείσει σε 60 σελίδες πληροφορίες για την ζωή για το έργο και για την προσφορά του Κύπρου Χρυσάνθη, να καταρτίσει βιβλιογραφία, να επιλέξει δείγματα κριτικής και να ανθολογήσει κείμενα του συγγραφέα. Η εργασία της ήταν όπως είπαμε, πολύ δύσκολη, γιατί όπως είναι γνωστό σε όλους τους φίλους της λογοτεχνίας, ο ακάματος συγγραφέας έχει ένα πλουσιότατο σε σελίδες έργο, που απλώνεται σε όλους τους τομείς της συγγραφικής δημιουργίας.

Ένα μεγάλο εύγε αξίζει στην Ρούλα Ιωαννίδου-Σταύρου γιατί με την εργασία της δίνει στον αγγλομαθή αναγνώστη όλες τις απαραίτητες πληροφορίες και τα στοιχεία που θα τον βοηθήσουν να γνωρίσει έναν εκλεκτό συγγραφέα με πλουσιότατο, πολυσχεδές και σημαντικό έργο. Η συγγραφέας της μονογραφίας αυτής έχει στέρεη γνώση του θέματος και κατέχει άριστα την τέχνη να δίνει πολλά μέσα από λίγες σελίδες. Αξιόλογη λογοτέχνης η ίδια προικισμένη με ικανότητες αντικειμενικής κριτικής κάλυψε όλους τους τομείς με τους οποίους ασχολείται ο Κύπρος Χρυσάνθης, επέλεξε κατατοπιστικές κριτικές και ανθολόγησε χαρακτηριστικά δείγματα ποίησης, πεζογραφίας και δραματολογίας του συγγραφέα.

Η Ρούλα Ιωαννίδου-Σταύρου μπορεί να σεμνύνεται για την μονογραφία αυτή.

Θ. ΘΕΟΧΑΡΟΥΣ

Εθνική Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου: «Δραστηριότητες 1990-1993»

Η Εθνική Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου έχει ποικίλες και αξιόλογες δραστηριότητες. Σε εκδόσεις της Εταιρείας συγκεντρώνονται στοιχεία και πληροφορίες, που δίνουν την εικόνα των δραστηριοτήτων σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Στις εκδόσεις αυτές δημοσιεύονται και αξιόλογα κείμενα που είχαν εκφωνηθεί στις εκδηλώσεις.

Φέτος εκδόθηκε ένας τόμος με τον τίτλο «Δραστηριότητες 1990-1993». Την ευθύνη της έκδοσης είχε ο ακάματος Πρόεδρος της Εταιρείας Κύπρος Χρυσάνθης.

Ο επιμελημένος αυτός τόμος των 250 σελίδων χωρίζεται σε τρία μέρη. Στο πρώτο δημοσιεύονται απολογισμοί της Εταιρείας, πληροφορίες για τις εκδηλώσεις για την Παγκόσμια Μέρα Ποίησης, για διαγωνισμούς και σύντομα κείμενα για λογοτέχνες.

Το δεύτερο μέρος είναι αφιερωμένο σε εκδηλώσεις για λογοτέχνες. Να σημειώσουμε εδώ πως τα κείμενα που δημοσιεύονται, γραμμένα από αξιόλογους μελετητές της λογοτεχνίας, φωτίζουν πολλές πτυχές του έργου και της προσφοράς των λογοτεχνών στους οποίους είναι αφιερωμένα.

Το τρίτο και τελευταίο μέρος περιλαμβάνει κριτικές για βιβλία μελών της Εταιρείας. Πρόκειται για εργασίες με σοβαρότητα, και παρέχουν στοιχεία και πληροφορίες για αξιόλογα βιβλία.

Η έκδοση της Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου «Δραστηριότητες 1990-1993» είναι ένα αξιόλογο στο είδος του βιβλίου.

Θ. ΘΕΟΧΑΡΟΥΣ

Κωνσταντίνος - Χριστόφορος Ροδοκανάκης: «Ο Μαύρος, ο Σταύρος κι εγώ», Θεσσαλονίκη 1995.

Είναι μια θαυμάσια σύλληψη και εκτέλεσή της το μυθιστόρημα με ζώα (κι ο άνθρωπος ζώο είναι!) του Κωνσταντίνου-Χριστόφορου Ροδοκανάκη, που έχει τίτλο «Ο Μαύρος, ο Σταύρος κι εγώ». Προσωπικά το χάρηκα. Με είχε ελκύσει το πνεύμα και το ύφος του συγγραφέα ώστε να το διαβάξω συνέχεια μια Κυριακή και να με δεχτεί το βράδυ με εξαιρετική διάθεση και προτροπή να ανακοινώσω τη γνώμη και τη διάθεσή μου σε συναδέλφους (λογοτέχνες και γιατρούς – ο Ροδοκανάκης είναι γιατρός). Το έργο παρουσιάζει τόση παραστατικότητα που νιώθεις πως πολλά επεισόδια γίνονται μπροστά σου και κατά κάποιον τρόπο συμμετέχεις ως ακροατής ή θεατής σε πράξεις και διαλόγους. Το σκωπτικό πνεύμα του συγγραφέα, πολύ φυσικό και χωρίς κακοκαρδίες ή χολή, σε τέρπει, ενώ ταυτόχρονα σου κινεί τη μνήμη για γνωστά σου πρόσωπα και επεισόδια. Αλλά και πολλές «εκπλήξεις» σου παρέχει, που σου ενδυναμώνουν τη διάθεση για να «συνεχίσεις πιο κάτω», εκπλήξεις στο ύφος ως συγγραφικές επινοήσεις. Η ανάμιξη του «Αγίου Χριστόφορου του Κυνοπρόσωπου», που η εικόνα έγχρωμη του δείχνεται στην αρχή με τον Άγιο Δημήτριο το Μυροβλήτη (Μουσείο Ερμιτάζ της Πετρούπολης), η καταδικαστική για το σκύλο απόφαση του δικαστηρίου από αγωγή έξωσης του από την Ψυχογιού της πολυκατοικίας, και άλλα επεισόδια (θα ζήμιωναν αν προσπαθούσα να τα μεταφέρω εδώ) δημιουργούν ένα πλούσιο κόσμο ειρωνείας, κυρίως για καταστάσεις του ελληνικού μας περιβάλλοντος.

Μεταφέρω εδώ ένα απόσπασμα, κυρίως για το ύφος του κειμένου: «...Είχα πλέον στα χέρια μου σοβαρές ενδείξεις για τις υπερφυσικές ιδιότητες αυτού του καταπληκτικού σκύλου. Είχα πεισθεί, ότι ανθιζόταν ακόμη και λεπτά νοήματα, διατυπωμένα στην ελληνική γλώσσα, ενώ την ομιλούσε χάλια, με πτωχές παραλλαγές τυπικών υλακών, δηλαδή καμιά δεκαριά παράγωγα του γαβ-γαβ... Κατανοούσε π.χ. αμέσως τη διαφορά μεταξύ Μακεδονίας και Σλαβομακεδονίας, αλλά του ήταν αδύνατο να τις συλλαβίσει. Όπως όμως είπαμε, μπορούσε να εκφραστεί και με άλλους τρεις τρόπους. Χρησιμοποιούσε, κοντολογής, φωνή, στάση, κίνηση, βλέμμα – συνδυαστικά. Όσο περισσότερο τον παρατηρούσαμε, τόσο καλύτερα κατανοούσαμε, τι ήθελε να μας πει. Τελικά διαπιστώσαμε, ότι οι άπειροι συνδυασμοί των διαφόρων ειδών των τεσσάρων αυτών τρόπων έκφρασης ήταν επαρκείς, για να μας μεταδώσει ο σκύλος τους «διαλογισμούς» του.

»Η επικοινωνία γινόταν, από μέρα σε μέρα, ευκολότερη κι επεκτεινόταν σε περισσότερα θέματα, όπως οικολογικά (βλ. παραπάνω περί όζοντος και σπρέι), μετεωρολογικά και γεωλογικά – μυριζόταν τα μπουρζινία πριν την ΕΜΥ και τους σεισμούς πριν κι από το Δρακόπουλο. Υστερούσε στη Φιλοσοφία, αλλά υπερετερούσε στην Ηθική· γι' αυτό χασμουριόταν ασταμάτητα, όταν έβγαινε στην τηλεόραση ο Καστοριάδης, ενώ γρούλιζε οργισμένος σε σκηνή ταινίας, όπου συνδυαζόταν καράτε με βιασμό... Στις εκπομπές ποδοσφαίρου και μπάσκετ ήταν καρτερικός,

αλλά τις παρακολουθούσε για να παρακολουθεί, πως τις παρακολουθούσαν ο Σταύρος και οι φίλοι του. Αυτοί, από τηλεθεατές καθιστοί, μετατρεπόντουσαν σε όρθιους ή γονυπετείς, ακόμα και υπτίους, ενώ εκραύγαζαν «αχ» για την ατυχία, «βαχ» για την αποτυχία, «όχι ρε» για την αδικία, «να, μαλάκα» με μούντζα για λάθη παικτών, και άλλα, τέτοια και χειρότερα, πολλά. Τελικά κατάλαβα, ότι το σκυλί διασκέδαζε μ' αυτούς περισσότερο, παρά αυτοί με τα ματς. Τους είχε πάρει και είδηση, ότι βρίζανε το διαιτητή, όταν «αδικούσε» την ομάδα τους, ενώ τον ελαινούσαν...».

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Κωστή Κοκκινόφτα: *«Χωριά και Μοναστήρια της Νότιας Μαραθάσας»*, Λευκωσία 1995.

Γενικά εκτιμάται η διάσωση του παραδοσιακού πολιτισμού. Πολύ περισσότερο στον τόπο μας πρέπει να εκτιμάται αυτό, γιατί ο τουρκικός επεκτατισμός, πολύ προγραμματισμένος, μας απειλεί. Εξάλλου, με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας εισδύουν συνεχώς ξένα στοιχεία που σιγά-σιγά θ' αλλοιώσουν τον όλο πολιτισμικό χαρακτήρα μας, δεν ξέρω σε ποιο βαθμό. Αλλά και η αστυφιλία συμμετέχει. Αυτή η συνάθροιση των παραδοσιακών μας στοιχείων στη μορφή βιβλίου, δίπλα στη διάσωση προβληματίζει για το μέλλον, κι έχει και την αισθητική αξία ως πνευματική-ψυχική τέρψη. Αυτό κίολας διαπιστώνω στην έκδοση *«Χωριά και Μοναστήρια της Νότιας Μαραθάσας»* του Κωστή Κοκκινόφτα.

Ο Κοκκινόφτας, με βάση διάφορες δημοσιεύσεις (και δικές του), πλουτισμένες και ζωντανεμένες από προσωπικές συνεντεύξεις του, κατέγραψε τη ζωή επτά χωριών από τα δεκατέσσερα του διαμερίσματος Μαραθάσας, με λεπτομέρειες για τα χωριά Καμινάρια και Άγιος Δημήτριος· επιπλέον την ιστορία πέντε μοναστηριών της περιοχής. Αρκετές σχετικές φωτογραφίες κοσμούν τις σελίδες και πίνακες με πληθυσμακά στοιχεία των σχετικών χωριών που δείχνουν την εξέλιξη του πληθυσμού και το ρυθμό της αστυφιλίας. Ένα πλούσιο υλικό με τις παραπομπές στις σχετικές πηγές περιλαμβάνει το βιβλίο, ιδίως από το χώρο των ηθών και των εθίμων, των θρύλων και των παραδόσεων, των τοπωνυμίων, αλλά και προσώπων που διακρίθηκαν. Είναι γενικά το βιβλίο αυτό μια εξαιρετική εργασία, με σημασία, και πρέπει να εκτιμηθεί ιδιαίτερα από τους επιστημονικούς κύκλους.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Γεώργιος Ν. Χατζηκωστής: *«Έπος και Μαρτύριο – οι Κύπριοι ήρωες του αλβανικού έπους και της Εθνικής Αντίστασης Ροδιών και Μιλτιάδης Γεωργιάδης»*, Λευκωσία 1995.

Πολύ συστηματικά και μεθοδικά, συχνά με λεπτομέρειες και με βάση έγγραφα και αξιόπιστες μαρτυρίες ατόμων, που χαιρούν καλή φήμη, ο Γεώργιος Ν. Χατζηκωστής καταθέτει το βίο και την πολιτεία του Ροδιώνα και Μιλτιάδη Γεωργιάδη στην έκδοση *«Έπος και Μαρτύριο – Οι Κύπριοι ήρωες του Αλβανικού Έπους και της Εθνικής Αντίστασης Ροδιών και Μιλτιάδης Γεωργιάδης»*. Προϊόν υπεύθυνης και ευσυνείδητης έρευνας το έργο αυτό του Χατζηκωστή, τιμά τον ίδιο, αλλά και τιμά και το «Παγκύπριο Γυμνάσιο» το οποίο διευθύνει τώρα (κι αν μην υπήρξε απόφοιτός του) και κοιτάζει να διασώσει σε αρχείο και μουσείο την ιστορία του. (Εμείς οι απόφοιτοι του Παγκυπρίου Γυμνασίου» του χρωστάμε ευγνωμοσύνη για τη χειρονομία του αυτή, στην οποία, τονίζω, συγκαταλέγεται και ο λόγος του για τους αδελφούς Γεωργιάδη).

Το έργο διαιρείται ως εξής: α) Προλογικό σημείωμα στο οποίο ο συγγραφέας καθορίζει πώς άρχισε την έρευνά του και ποιοι και πώς του παραστάθηκαν στο έργο του αυτό. β) Πηγές των πληροφοριών, που είναι προφορικές, άρθρα σ' εφημερίδες, ομιλίες, έγγραφα, αρχεία κι επιστολές. γ) Εισαγωγή, στην οποία περιλαμβάνονται τα ιστορικά της οικογένειας Γεωργιάδη

από το πάππο, στον πατέρα Προκόπη Μ. Γεωργιάδη με επικέντρωση στα ιστορικά των Ροδίωνα και Μιλτιάδη από τα παιδικά και εφηβικά τους χρόνια, στις σπουδές τους, στα πνευματικά τους ενδιαφέροντα, ιδίως του Ροδίωνα. Στη συνέχεια εξετάζονται η δράση τους στον Ελληνοϊταλικό πόλεμο και την εθελοντική τους κατάταξη στο στρατό, τη ζωή τους στο μέτωπο και την αλληλογραφία τους από αυτό. Ακολουθεί η επιστροφή τους από το μέτωπο και η δράση τους κατά την κατοχή με ξεχωριστό τονισμό στα της «Εστίας Κυπρίων», του «Κοινού Κυπρίων», του «Εθνικού Επαναστατικού Κομιτάτου». Μετά περιγράφονται τα παθήματα των αδελφών Γεωργιάδη στα χέρια της Γκεστάπο, στα γερμανικά κρατητήρια, στις φυλακές της Αίγινας και η μεταφορά τους στη Γερμανία στις φυλακές του Βραδεμβούργου με το τέλος του Ροδίωνα και την άγνωστη τύχη του Μιλτιάδη. Και κλείει με την «επιστροφή» της σποδού του Ροδίωνα στην Κύπρο και τις τιμές που απεδόθηκαν στην τραγική μητέρα τους τη Θέκλα. δ) Η αλληλογραφία, που περιλαμβάνει επιστολές κατά την περίοδο του ελληνοϊταλικού πολέμου, κατά την περίοδο κατοχής, κατά την περίοδο της σύλληψης και κράτησής τους, κατά την περίοδο των φυλακών Αίγινας και από τις φυλακές της Γερμανίας. ε) Κείμενα του Ροδίωνα, πέντε, και στ) Σε παράρτημα το «Αρχείον Ροδίωνος Γεωργιάδη» στην Ιερά Αρχιεπισκοπή Κύπρου, κάπου τριάντα πέντε σύνολα εγγράφων, κατά το πλείστον χειρόγραφα του Ροδίωνα.

Στα μέσα αυτά του εν λόγω έργου από μαρτυρίες, έγγραφα, επιστολές και προσωπική αναζήτηση του συγγραφέα εξιστορούνται με σχετικές κρίσεις όλα τα των δύο αδελφών συμβάντα, σχολιάζονται οι σκέψεις των ιδίως από τις επιστολές τους, εκτιμάται η δράση τους στον κυπριακό κύκλο της Αθήνας στα χρόνια του Ελληνοϊταλικού πολέμου και της Κατοχής, και η δραστηριότητα κυρίως του Ροδίωνα στα μελλοντικά σχέδια για την Κύπρο. Η ίδρυση μάλιστα των τριών σωματείων («Εστία Κυπρίων», «Κοινόν Κυπρίων» και του «Εθνικού Επαναστατικού Κομιτάτου»), όπου κυρίαρχη μορφή ήταν ο Ροδίων, κοιτάζονται με σχετική λεπτομέρεια και σχόλια και με δημοσίευση σχετικών εγγράφων (καταστατικά κλπ.). Όλα υποστηρίζονται με παραπομπές και επεξηγήσεις, όπως και σύντομα βιογραφικά διαφόρων ενδιαφερομένων ονομάτων, που βοηθούν τον σχηματισμό μιας στέρεης γνώμης, αλλά και που δείχνουν δραστηριότητες από τα άτομα αυτά στα δύσκολά μας εκείνα χρόνια.

Πολύ συγκινητικό είναι το τμήμα του έργου «Οι Επιστολές», αλλά και πληροφοριακό, που ενδιαφέρει ευρύτερο κύκλο. Ασφαλώς είναι δύσκολο να σταματήσουμε λεπτομερειακά σ' αυτές. Λίγες πληροφορίες δίνονται τώρα εδώ: ότι αυτές είναι τακτοποιημένες από τον Χατζηκωστή και περιγράφονται τα στοιχεία φακέλων και σελίδων τους. Αυτές είναι γραμμένες από το Ροδίωνα, Μίμη ή και τους δυο μαζί, τη μητέρα τους Θέκλα (πολλές επιστολές) τρεις από τον πατέρα τους Προκόπη και της Ευανθίας Γεωργιάδου. Ανάμεσα σ' αυτές περιλαμβάνονται μερικές επιστολές των Θεόδωρου (Ζωγράφου), Κουρρή, Ι. Καραμπέτσου, Πιπίτας, Άνδρου Χατζηϊωάννου, Γ. Αλατζά, λόρδου Ριχάρδου. Προσωπικά εκτιμώ τις επιστολές αυτές για το θερμό τους κλίμα, αυτή τη σφριγλή ζωντάνια τους κι όταν ακόμα απλώς μιλούν για... φαγητά, αλλά και τα συνεχή ενδιαφέροντα για γενικά θέματα. Λυπηρά τα της νόσου του Μίμη (Μιλτιάδη) και τη συνεχή αγωνία της μητέρας. Αξίζουν μιας ξεχωριστής προσοχής. Δείχνουν το χαρακτήρα των δυο αυτών Κυπρίων Ηρώων. Θα χρησιμοποιήσω εδώ μια παράγραφο από επιστολή του Ροδίωνα:

13 του Μάρτη 1941

Αγαπητοί μου γονείς και αδέρφια,

«..... Σήμερα είναι τα γενέθλιά μου. Ο 25ος χρόνος της ζωής μου με βρίσκει στις επάλξεις της Πατρίδος έτοιμο να υπερασπισθεί τα δίκαια του πολιτισμού. Κλείνω τα 24 γράφοντας πάντα σ' ένα κασόνι από σφαίρες κοντά στο καμουφλαρισμένο αντίσκηνο ενώ ο Σωκράτης και ο Θεόδωρος συζητούν (ήσυχα αυτή τη φορά) μέσα στη σκηνή...».

Παρόλο που αρκετά έγγραφα και κείμενα του Ροδίωνα βρίσκονται αδημοσίευτα στα διάφορα αρχεία, ιδίως της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου, ο Γεώργιος Ν. Χατζηκωστής πολλά εξασφάλισε, π.χ φωτογραφίες συγγενών, φωτοτυπίες επιστολών, φωτοτυπίες χειρόγραφων εξωφύλλων, ελέγχων και διπλωμάτων και άλλα. Αυτά κοσμούν τις σελίδες επιτείνοντας το ενδιαφέρον και την πληροφόρηση, που προσφέρουν τα άλλα έγγραφα (καταστατικά κλπ.).

Γενικά η εργασία αυτή του Γ.Ν. Χατζηκωστή θεωρείται πρότυπο ευσυνείδητης έρευνας και μόχθου, αλλά και ψυχικής διάθεσης κοντά στην επιστημονική αυστηρή κριτική.

Ως κατάληξη στο κείμενο αυτό καταχωρώ ένα ποίημα του Ροδίωνα Γεωργιάδη, που νομίζω λέγει πολλά για τον άνδρα:

ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ

Στον ολοκάθαρο ουρανό της Κύπρου ξεπροβάλλει
κάποι' ασημένι' αντιφεγγιά, που ήλιο προμηνάει
και φως· κάποιος σκοπός και μελωδία άλλη
ακούγεται βαθειά και χαρωπά· μεγάλη
οχλαλόη βαρει' αντηχεί βγαλμένη απ' τη πάλη
κι' από τη Νίκη της Ζωής, που με χαρά περνάει...

Είν' του αγώνα οι καρποί γλυκό χυμό γεμάτοι
κι' είναι της Νίκης η κραυγή χαρούμενη, σα νοιώθει
πως είσαι νικητής, δημιουργός του Κάτι
κι' ανάλαφρες πνοές, ολόδροσες του μπάτι
με πείσμα και παλμό στο τόπο σου – σα χάδι –
έκαμες να φουσήξουνε, και τόνειρό σου κλώθεις

Και τον εργάτη του χεριού προσπάθησες να φέρης
μέσ' της ζωής τη νειά χαρά, στο δουλευτή της σκέψης,
το βαθυστόχαστο, καρπούς γλυκούς προσφέρεις
και του οργώνεις το μυαλό, σαφείς ιδέες
του δίνεις για το φτιάξιμο· σε μάχες νέες
σπρώχνεις και τη Πατρίδα σου. ΕΚΕΙ θες να τη στρέψης.

Την εργασία του αυτή ο Γεώργιος Ν. Χατζηκωστής αφιερώνει στην αείμν. σύζυγό του Ντίνα «που αγάπησε και υπηρέτησε την Ιστορία».

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Μάριος Βύρων Ραϊζης: «*Η ποίηση του Μπάιρον*», (Πανόραμα και σχόλια) Αθήνα 1994.

Έχει ύφος έλκυστικό και όχι στεγνά και άυστηρά επιστημονικό (γεμάτο δρους, συχνά... νεολογικούς) ή έκφραση του καθηγητή Μάριου Βύρωνα Ραϊζη στο βιβλίο του «*Η ποίηση του Μπάιρον*» (Πανόραμα και σχόλια). Βέβαια, το ύλικο του βιβλίου είναι επιστημονικά καταταγμένο και βοηθά στα σχόλια και την εκτίμηση, αλλά υπάρχει άρκετη «καρδιά» στην παρουσίαση του ύλικού αυτού. Σ' αυτό συντείνουν και οι μεταφράσεις πολλών άποσπασμάτων, που ενώ τεκμηριώνουν τις θέσεις του καθηγητή, δίνουν και την αισθητική έλξη. Βαρειά γραμμή στην όλη έκθεση είναι πρώτα η παρουσίαση της υπόθεσης – τὸ πανόραμα – και δεύτερα τὸ σχόλιο με συγκρίσεις, αναφορές σὲ ὅμοια, ἢ σημείωση τῶν σχέσεων με τὸν χαρακτήρα και τὴ ζωὴ τοῦ ποιητῆ, ἢ ἐπίδραση περιβάλλοντος και γνωριμιῶν. Οἱ συγκρίσεις ἀναφέρονται σὲ προηγούμενα ἢ ἐπόμενα ἔργα τοῦ ποιητῆ και βαθμολογῶνται ἀλλὰ και σὲ παρατηρήσεις σὲ φιλοσοφικά, κοι-

νωνικά και πολιτικά γεγονότα και θέσεις. Με άλλα λόγια έχουν τὰ κείμενα σφαιρικότητα και εύρεια διάσταση και πολλή «λογοτεχνική» διάθεση, όχι όμως σὲ βάρος τῆς ἐπιστημονικῆς ἀλήθειας.

Τὰ κεφάλαια τοῦ βιβλίου εἶναι τὰ ἑξῆς:

α) Ρομαντικός και ευκαριακός λυρισμός. Σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο, μετὰ τὰ λίγα βιογραφικὰ τῶν πρώτων χρόνων τοῦ ποιητῆ, ὁ Ραΐζης μιλά γιὰ τὶς πρώτες ἀνώνυμες ποιητικὲς συλλογές, ἀρχίζοντας ὁμως μὲ τὶς «ᾠδὲς Ἀπραξίας» (1807), ποὺ ἔχουν τ' ὄνομα τοῦ Βύρωνα. Ἀναφορὰ μὲ σχετικὴ μετάφραση γίνεται στὸ ποίημα «Κόρη τῶν Ἀθηναίων» (τὴν Τερέζα Μακρῆ). Πολλὰ ποιήματα τὶς πρώτες ἀποδημίας τοῦ ποιητῆ εἶναι εὐτράπελα. Παράλληλα ὁμως δούλευε – ἰδίως μετὰ τὴν ἐπιστροφή του στὴν Ἀγγλία – τὸ ποίημά του «Τὸ Προσκύνημα τοῦ Τσαϊλντ Χάρολντ». Ἐπίσης ἀναφέρονται ἡ συλλογὴ «Ἑβραϊκὲς Μελωδίες» και διάφορα ἄλλα λυρικά ὅπως και τὸ «Τὰ Νησιά τῆς Ἑλλάδας» τὸ ὁποῖο – σημειώνει ὁ Ραΐζης ἀποδοθήκε στὰ ἑλληνικά ἀπὸ διάφορους Ἑλλαδίτες και Κυπρίους ποιητές.

β) *Αὐγουστιανὲς Σάτιρες*. Με αὐτὴ σατιρίζονται διάφοροι λογοτέχνες. Σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο περιλαμβάνεται και τὸ ποίημα «Ἡ Κατάρρα τῆς Ἀθηνᾶς», τὸ ὁποῖο κατὰ τὸν Ραΐζη πολὺ βοήθησε γιὰ τὴν ἐπέκταση τοῦ πολιτιστικοῦ φιλελληνισμοῦ τῆς κλασσικῆς παιδείας. Κατὰ τὸν Ραΐζη οἱ ἑπτὰ αὐγουστιανὲς σάτιρες τοῦ Βύρωνα ἔχουν νεοκλασσικὴ τεχνολογία και δεικτικὸ λόγο.

γ) *Τὸ Προσκύνημα τοῦ Τσαϊλντ Χάρολντ*. Ὁ Βύρων ἔγραψε πῶς τὸ ποίημα αὐτὸ τὸν ἔκαμε διάσημο «μέσα σὲ μιὰ μέρα». Τὰ ταξίδια τοῦ ποιητῆ τοῦ προκαλοῦσαν συναισθήματα και σκέψεις ἀνικρούζοντας ἱστορικά μέρη. Ὁ Ραΐζης σχολιάζει, μὲ λεπτομέρεια και μὲ πολλὰ δείγματα τὸ ποίημα αὐτὸ, ποὺ πολὺ ἐξυπνήρησε τότε τὸν φιλελληνισμό.

δ) Οἱ Μυθιστορίες. Αὐτὲς προέρχονται ἀπὸ τὸ «ἔξωτικό κλίμα» τῆς Ἑλλάδας και τῆς Τουρκοκρατούμενης Ἀνατολῆς, κατὰ τὸν Ραΐζη. Αὐτὲς οἱ μυθιστορίες (περιγραφικὰ και ἀφηγηματικὰ ποιήματα) εἶναι ἐννέα, και «εἶχαν προκαλέσει τὴν κατακραυγὴ τῶν συντηρητικῶν ἠθικολόγων, κληρικῶν και λαϊκῶν». Ὁ Ραΐζης τὶς σχολιάζει μία-μία και μεταφράζει δείγματα. Αὐτὲς κατὰ τὸ Ραΐζη ἔκαμαν τὸν Βύρωνα διάσημο και δημούργησαν μιμητὲς του και τὸ φαινόμενο «βυρωνισμός».

ε) *Ποιήματα Ἰταλικῶν Θεμάτων*, ποὺ εἶναι τρεῖς πρωτότυπες συνθέσεις και δύο μεταφράσεις ἀπὸ τὸ Δάντη και Πούλτσι.

στ) *Ποιητικὸ Θέατρο*: Ἀπὸ αὐτὰ ὁ «Μάνφρεντ», τρίπρακτὴ τραγωδία, τὴν ὁποία σχολιάζει ὁ Ραΐζης φιλοσοφικά ἄλλα και θεατρικά γιὰ τὸ τότε και τὸ τωρινὸ κοινὸ. Ἀκολουθοῦν τρεῖς ἱστορικά θεατρικά ἔργα.

Σ' αὐτὰ κατατάσσονται και τρεῖς δράματα «θηρησκευτικῆς ἀμφισβήτησης».

ζ) *Κωμωδίες και Σάτιρες*, και

η) *Ὁ Δὸν-Ζουάν*, ποὺ θεωρεῖται γενικὰ τὸ ἀριστούργημα τοῦ Βύρωνα, ἕνα ἀπὸ τὰ «επιμηκέστερα στὴν ἀγγλικὴ γλώσσα». Σ' αὐτὸ σατιρίζονται τὰ ἑλαττώματα και οἱ ὑποκρισιές τῶν πολιτισμένων κοινωνιῶν. Τὸ ποίημα αὐτὸ, μὲ σχετικὰ μεταφρασμένα κομμάτια του και ἀπὸ διάφορε γωνίες, ἐξετάζεται ἀπὸ τὸν Ραΐζη.

Και τελειώνει τὴ θαυμαστὴ αὐτὴν ἐργασία του ὁ Ραΐζης μὲ τὸ «Ἄν θέλουμε νὰ χαρακτηρίσουμε τὸν Λόρδο Βύρωνα μὲ μιὰ μόνον λέξη, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι κατὰ κύριο λόγο ὑπῆρξε ὁ Ποιητὴς και ἡ Ἐνσάρκωση τῆς Ἐλευθερίας». Και ὑποσημειώνεται «Ἀθῆνα και Λευκωσία 1991-94».

Ὁμολογῶ πῶς χάρηκα τὸ βιβλίον αὐτὸ ὡς ἀνάγνωσμα μὲ ὕφος ἑλκυστικὸ, πληροφρορήθηκα πολλὰ, ἐκτίμησα τὸν τρόπο σκέψης και σχολιασμοῦ. Ὁ καθηγητὴς Ραΐζης δούλεψε σκληρὰ γιὰ τὴ συγγραφὴ τοῦ ἔργου μετὰ ἀπὸ πολυετὴ ἐπιστημονικὴ ἐνασχόλησή του μὲ τὴν ποίηση τοῦ Βύρωνα και τὰ ἀγγλικά γράμματα γενικὰ.

Γιώργος Πετούσης: «*Επώδυνη καταβύθιση*», Λεμεσός-Κύπρος 1995

Το τελευταίο ποίημα της συλλογής «*Επώδυνη καταβύθιση*», του Γιώργου Πετούση τελειώνει ως εξής:

*«Σέ ικετεύω, Κύριε, οί στίχοι μου
προσευχές ανεβαίνουν στο θρόνο Σου.
Ἡ πρώτη λυτρωτική ικεσία,
ἀμαρτωλοῦ ἀνθρώπου δέηση
εὐφραίνει τὴν ψυχὴ μου».*

Οἱ πρὸς τὸν Κύριο λυτρωτικὲς ικεσίες κυριαρχοῦν στὴν ποιητικὴ ἔκφραση τοῦ Πετούση, μὲ πολλὴ εἰλικρίνεια καὶ σαφῆ παλμό. Πιστεύει καὶ ἐκτιμοῦμε τὴ θρησκευτικότητά του. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἐπιλογή «θρησκευτικῶν» ἐκφράσεων καὶ χωρίων δίνουν μιὰ ξεχωριστὴ αἴσθηση. Εἶν' ἀλήθεια πὼς τὰ ποιήματα αὐτὰ τοῦ Πετούση σοῦ μεταδίδουν ἀρκετὴ συγκίνηση καὶ σὲ προβληματίζουν γιὰ τὴ σύνδεσή μας μὲ τὸ θεῖο. Ποιὸ εἶναι τὸ προσωπικὸ δράμα τοῦ ποιητῆ πουθενὰ δὲν λέγεται ἢ ὑπονοεῖται. Ἄλλὰ καὶ δὲν ἐνδιαφέρει τὸν ἀναγνώστη, ὁ ὁποῖος ἀποδείχνει τὸν ἔμμετρο αὐτὸν λόγο, χωρὶς νὰ ζητεῖ δικαιολογητικά.

Στὶς σελίδες τῆς συλλογῆς αὐτῆς ὑπάρχουν καὶ ποιήματα ἔξω ἀπὸ τὸν στενὸ ἀτομικὸ χῶρο τοῦ ποιητῆ καὶ τὰ ὁποῖα σχετίζονται μὲ σημερινὲς κινήσεις. Ἐνα τέτοιο εἶναι τὸ ποίημα «Ἁγία Σερβία», ποῦ δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν προσωπικὴ ἔκφραση τοῦ ποιητῆ, ὅπως τὴ σημειώσαμε στὴν ἀρχή:

*Πῶς τώρα, μὲ λευκὸ χαρτί στὸ χέρι
καὶ μιὰ πέννα,
μὲ τὴν ποίηση, μὲ τὸ στίχο,
νὰ σταματήσω τὸ κόκκινο ποτάμι αἵμα;
Πῶς ἀγαπημένη Ἁγία μου Σερβία,
ἐγὼ ὁ ἀδύναμος
ὁ χωρὶς ἐξουσία,
θὰ μεταλλάξω τὰ ὀργισμένα τους κεφάλια
καὶ τὰ σατανικά τους σχέδια
τῶν «ἐν ψυχρῶ» σταυρωτῶν σου;
Τὸ μάθαμε πιά χρόνια τώρα,
ἀπ' τὸ Γολγοθὰ ὡς τὰ σήμερα
«ὡς πορφύρα καὶ βύσσος» ματωμένη
ἢ Ὁρθόδοξή μας Ἐκκλησία*

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Νίκος Κατσαλίδας: «*Τὸ μοιρολόι τοῦ βουρκαωμένου βουνουῦ*», Θεσσαλονίκη 1994

Ὁ Νίκος Κατσαλίδας, βορειοηπειρωτὴς φιλόλογος μὲ τὴν πρόσφατη ποιητικὴ του συλλογὴ «*Τὸ μοιρολόι τοῦ βουρκαωμένου βουνουῦ*» μᾶς τραγουδᾷ τὸν πόνο του στὴ μορφὴ τοῦ δημοτικοῦ δίστιχου, συμβολικά. Τὸ κάποιο φυσικὸ φαινόμενο στὸν πατρικὸ του χῶρο (τὴ Λεσβία) κατὰ τὶς τρομακτικὲς νύχτες τοῦ Δεκέμβρη 1990, ὅπως σημειώνει σ' ἕνα τύπο προλόγου, αἴτιο φυγῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἐμπνεύσανε τὴ σειρά αὐτῶν τῶν διστίχων, ὅπου ἡ «μάννα» κυριαρχεῖ. Αὐτὸ τὸ συμβολικὸ, ἐπίσης, ἐπίκεντρο, «ἡ μάννα», τραγουδᾷ τὸ φευγιὸ τοῦ γιοῦ, ὅλο ἐκεῖνο τὸ φοβερὸ κακό, ταυτόχρονα δίνει φυσικὰ στοιχεῖα τοῦ χώρου, καὶ πάντοτε μὲ τὸν πόθο τῆς ἐπιστροφῆς, μιλά γιὰ τοὺς γέροντες ποῦ ἀπομένουν, τοὺς τάφους καὶ ἄλλα χαρακτηριστικὰ κατὰ παράδοση τοῦ τόπου.

Εἶν' ἀλήθεια πῶς μερικά δίστιχα σέ ἀγγίζουν κατάβαθα, κυρίως ἐμᾶς ἐδῶ πού εἴχαμε κάποιες «φυγές» ἀπό τούς γενέθλιους χώρους. Στό κάτω-κάτω ἂν θέλει ἕνας νά τραγουδήσει τόν πόνο του, διαλέγει τότε τήν ποιητική μορφή πού ταιριάζει στούς προσωπικούς παλμούς του. Τό δίστιχο στήν περίπτωσή μας βοηθεῖ αὐτή τήν ἔκφραση.

Δίνονται ἐδῶ μερικά δίστιχα:

*Κι ἀμέσως προς το μέτωπο, να κατεβαίνει εἶδα
μιαν αστραπή απ' τον ουρανό και μου 'γινε ρυτίδα.*

*Παντού σκοτάδι. Πουθενά Αυγερινός και Πούλια.
Απ' τα ρουμάνια ουρλιάζουνε οι λύκοι στα πεζούλια.*

*Πῶς να τ' αντέξω η μαύρη εγώ τούτο κακό που γίνεϊ;
Πού πάνε οι λεβέντες μας και μαύρισαν οι κρίνοι;*

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Πα πασταύρου Παπαγαθαγγέλου: «*Ἡ μαρτυρία μου - πῶς ἔζησα τήν προπαρασκευή και τόν ἀγῶνα τῆς ΕΟΚΑ*», Λευκωσία 1995

Ὁ Παπασταύρος Παπαγαθαγγέλου ὑπῆρξε βαρύνουσα μορφή στήν προπαρασκευή και τόν ἀγῶνα τῆς ΕΟΚΑ. Μὲ τὰ κατηχητικά κυρίως κρατοῦσε ψηλά τὸ ἐθνικὸ φρόνημα τῆς νεολαίας κι εἶχε συνεργασία μὲ ἄλλα ἄτομα τῆς ἐνωτικῆς γραμμῆς. Μὲ τὸ τέλος τῆς προσωπικῆς του περιπέτειας, μὲ κατασταλαγμένο πιά τὸ βίο (καμμιὰ πιά ὑποψία πιθανῶν προσωπικῶν συμφερόντων), κι ἐνῶ ζεῖ ἀκόμα μέσα στὸν ὀρίζοντα τοῦ ἐνωτικοῦ ιδεώδους, πού χαρακτήριζε και χαρακτηρίζει τὸν πραγματικὸ Ἑλληνα-Χριστιανὸ ἀπεφάσισε τὴ συγγραφή τῆς δράσης του καταθέτοντας ἔγγραφα. Μὲ τὸ ὕλικό, πού προσφέρει, προσθέτει στοιχεῖα γιὰ τὴν τοπική μας ἱστορία. Ἡ ἔκδοση «*Ἡ Μαρτυρία μου*» (πῶς ἔζησα τήν προπαρασκευή και τόν ἀγῶνα τῆς ΕΟΚΑ), πού ἀνήκει στὸ ὁμώνυμο ἴδρυμα ἀποτελεῖ και μαρτυρία γεγονότων και τάσεων στὸν ἐθνικὸ μας βίο, τὰ ὁποῖα ὁ ἱστορικὸς θὰ ἐκτιμήσει, συνδυάζοντάς τα μὲ τίς μαρτυρίες ἄλλων ὑπεθύνων.

Ἡ ἔκδοση «*Ἡ Μαρτυρία μου*» ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα μέρη μὲ πρόλογο και ἐπίλογο και μὲ μιὰ προσθήκη στὸ τέλος γιὰ τὸ «*Ἰδρυμα Παπασταύρου Παπαγαθαγγέλου*», ὅπου δηλώνονται οἱ σκοποὶ τοῦ ιδρύματος αὐτοῦ.

Τὸ πρῶτο μέρος τῆς ἔκδοσης, μὲ τίτλο «Πνευματικὴ Θεμελιώση» ἀναφέρεται στήν περίοδο, τήν προπαρασκευαστική, πρὶν τὸ 1960. Γίνονται σ' αὐτὴν ἀναφορὲς σὲ διάφορους ἐθνικοῦς-θρησκευτικοὺς σταθμούς, πού θεωροῦνται σημαντικοὶ στήν προετοιμασία τοῦ ἀγῶνα. Ἀναφέρονται ἡ ἐπαναστατικὴ ὀργάνωση ΕΡΕΚ (Ἑθνικὴ Ριζοσπαστικὴ Ἐνωση Κύπρου), ὁ «Ὁρθόδοξος Στρατὸς Σωτηρίας» (1940-1946), τὸ περιοδικὸ «Χριστιανικὴ Ἀναγέννηση» ὄργανο τῆς «Παγκύπριας Ὁργάνωσης Θρησκευτικῶν Ἰδρυμάτων» (Π.Ο.Θ.Ι.), ἡ στάση, ἡ ἀπαράδεκτη ὡς «Χριστιανῶν κομμουνιστῶν» τοῦ Τοποτηρητῆ Λεόντιου, τὰ περὶ κομμουνισμοῦ στήν Κύπρο, Ο.Χ.Ε.Ν., τῶν Κατηχητικῶν, τῆς ἐφημερίδας «Ἐφημερίς», τὰ τῆς «Ἑλληνικῆς Χριστιανικῆς Ἐνωσης Ἐπιστημόνων Κύπρου», και τῆς δράσης τῆς Ἐθναρχίας και ἄλλα.

Τὸ δεύτερο μέρος τῆς ἔκδοσης μὲ τίτλο «Προετοιμασία και ἔναρξη τοῦ Ἀγῶνα» ἀρχίζει μὲ τὸ Δημοψήφισμα. Ἀναφέρονται οἱ διακηρύξεις τῶν σωματείων (ΟΧΕΝ και ἄλλων), τὸ διάγγελμα τῆς Ἐθναρχίας, ἡ διακήρυξη τῆς «Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς Κυπριακοῦ Ἀγῶνος», ἡ ἀξιοποίηση τοῦ Δημοψηφίσματος, τὸ Ἐθνικὸ Συλλαλητήριο Ἀθηνῶν. Παρεμβάλλονται σχετικὰ μὲ τὴ φοίτηση τοῦ συγγραφέα στήν Ἀποστολικὴ Διακονία, τὸ ὁδοπορικὸ του στὴ Μακεδονία,

ή συνάντησή του με τον Κυριάκο Μάτση. Με το κεφάλαιο «Νέα Έποχή» (σκληρή δοκιμασία) σημειώνονται η έκλογή του Μακαρίου Γ' και ακολουθεί το Χριστιανικό Κίνημα κατά και μετά το 1951, που περιλαμβάνει την κίνηση των κατηχητικών της Π.Ο.Θ.Ο.Ι, τις Χριστιανικές Κατασκηνώσεις, τις έξορμήσεις της ΟΧΕΝ. Και ακολουθούν τα κακόβουλα σχέδια της Άποικιοκρατίας, ή σύμπληξη της πρώτης έπαναστατικής οργάνωσης Κ.Α.Ρ.Η. (Κύπριοι Άγωνιστές Ριψοκίνδυνοι Ήγέτες), οι άνελεύθεροι νόμοι, οι διαμαρτυρίες και αντιδράσεις για αυτούς, ή κατάθεση στον Ο.Η.Ε. προσφυγής για την Κύπρο και τα σχετικά ύπομνηματα. Και φτάνουμε στο πότε συνεπήχθη ή οργάνωση ΕΟΚΑ, το μεγάλο ξεκίνημα, το πλοιάριο "Άγιος Γεώργιος, ή πρώτη προκήρυξη, ή κατάλογος των πρώτων ιερολοχιτών φοιτητών και άρχετα από τα σχετικά της έναρξης του Άγώνα. (Μάχη των Σόλων, συνομιλίες Μακαρίου-Χάρτινγκ).

Το τρίτο μέρος με τον τίτλο «Άπό τη σύλληψη μέχρι της άναχωρήσεώς μας για τις Άθηνες», έχει τη μορφή ήμερολογίου με σημειώσεις άρχετα ενδιαφέρουσες. Σε πολλά σημεία υπερισχύει ή συναισθηματισμός. Πάντως στο ήμερολόγιο αυτό (Μάρτης του 1956 έως τον Άπρίλιο του 1957) ή Παπαγαθαγγέλου καταθέτει σκέψεις κι αισθήματά του, τρόπο ζωής και συζητήσεις με τα άλλα τρία μέλη των έξοριστων στις Σεύχέλλες, σχόλια για έκτελέσεις άγωνιστών, την έπίσκεψη Τορναρίτη, κάποιες διαμαρτυρίες.

Και το τέταρτο μέρος με τον τίτλο «Ή δεύτερη φάση της έξορίας μας», που άρχίζει με την άφιξη των τεσσάρων έξοριστων στην Άθήνα, θεματικά στηρίζεται κυρίως στη σύγκρουση αυτόδιάθεσης και άνεξαρτησίας. Σκληρά έπεισόδια και έγγραφα, κάποιιο χαρακτηρισμοί και συμπεριφορές, δείχνουν πιά μιά δύσκολη θέση στο κυπριακό πρόβλημα και τη στάση του Παπασταύρου.

Γενικά το βιβλίο αυτό του Παπασταύρου Παπαγαθαγγέλου «Ή μαρτυρία μου» άποκαλύπτει πολλά, συμβάλλει στην έρμηνεία πολλών ιστορικών σημείων άλλά το τελειώνει με άρκετη στενοχώρια άνεξάρτητα από τις άτομικές σου πίστεις. Πάντως σου διαγράφει το χαρακτήρα του συγγραφέα.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ιάκωβου Κυθρεώτη: «Οι αξερίζωτοι», Λευκωσία 1994

Τονίζω τη λογοτεχνική ικανότητα του Ιάκωβου Κυθρεώτη να εμπλουτίζει το πεζογράφημά του με έξαιρετικές επινοήσεις, που δίνουν σ' αυτό ποικιλία και κινητικότητα. Ξεκινά ο πεζογράφος από ένα απλό περιστατικό ή μιαν ιστορική νύξη και απλώνει το λόγο του σε ουσιαστικές λεπτομέρειες από τη ζωή γενικά και σου πλάθει ένα ζωντανό κόσμο. Η φαντασία του πολλά συνδυάζει και ικανοποιεί τον αναγνώστη, προβληματίζοντάς τον δίπλα στα καλαισθητικά στοιχεία.

Η συλλογή «Οι αξερίζωτοι», με την πολύ καλή εμφάνισή της γενικά, αποτελείται από πέντε διηγήματα. Το κυπριακό περιστατικό, από την αρχαία έως την πρόσφατη εποχή, αποτελεί την αφορμή για να πλεκτεί η διήγηση, στην οποία ο εθνικός παράγοντας έχει πάντοτε το σχετικό βάρος, χωρίς να είναι τούτο βασική επιδίωξη που παραμερίζει την καθαρώς αισθητική. Τα περιστατικά αυτά είναι τα εξής: «Το καράβι της Κερύνειας». Από τα «Τετράδια» του ντα Βίντσι Μαρία Συγκλητική, Γιάννης Καρατζάς – ο Κύπριος σύντροφος του Ρήγα, Η μάνα του «άγνωστου» αγωνιστή. Από αυτά προέρχονται τα ομώνυμα διηγήματα της αναφοράς μας. Από τα διηγήματα αυτά προσωπικά ξεχωρίζω, χωρίς να υποτιμώ τα άλλα, το διήγημα «Το καράβι της Κερύνειας» και το διήγημα «Η μάνα του άγνωστου αγωνιστή». Στο πρώτο περιγράφονται οι περιπέτειες του ιστορικού καραβιού της Κερύνειας με ένα φως θαλασσινό πραγματικά. Στο δεύτερο εξιστορείται το ηρωικό επεισόδιο του αγώνα μας με τη θεική αντοχή μιας μάνας, που απέκρυψε την αναγνώριση του νεκρού γιου της για να σώσει τους άλλους αγωνιστές στο κρησφύγετο, σωστή δεύτερη τραγωδία και συμπεριφορά υπεράνθρωπη. Πολύ εκφραστικό το ύφος του

Κυθρεώτη χαρακτηρίζει όλα τα διηγήματά του μια πλούσια γλώσσα με πολύ παλμό, μια συνεχής έλξη, με ένα ιστορικό ένδυμα όλο συγκίνηση, και μια εκλεκτή τεχνική. Η ορθή άποψη του Γρ. Ξενόπουλου πως το καλό παιδικό διήγημα ευχαριστεί και τους ενήλικες βεβαιώνεται και με τη συλλογή αυτή διηγημάτων, ιστορικού περιεχομένου, του Ιάκ. Κυθρεώτη.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ε. Ν. Μόσχου: *Η Μεταφυσική Αγωνία στον Παλαμά*

Τὰ σύγχρονα δρώμενα στην κοινωνία δικαιολογημένα προκαλούν αγανάκτηση και απελπισία στις αφυπνισμένες συνειδήσεις. Οί δραστηριότητες των ανθρώπων καρποφορούν με πίστη, γνώση και έντιμο τρόπο ύπαρξης. Η έσωτερική ανάπλαση, ή συνειδησιακή μετάπλαση, τὸ ανέβασμα στοῦ ξέφωτο των διαχρονικῶν ἀξιών ἐπιτυγχάνεται στοῦ καμίνι πυρακτώσεως μετὴν μεταφυσική πραγματικότητα, μετὴν ἐπέκεινα τοῦ κόσμου τούτου ὑπόσταση.

Ἡ μεταφυσική ἀγωνία, ὡς αἴτημα προσωπικό και κοινωνικό ὑπάρχει, ὑφίσταται, ζεῖ σταῖ στήθη μας, χωρίς νὰ λείπουν οἱ ἐξαιρέσεις. Ὁ ὄρος μεταφυσική προήλθε ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Ἀριστοτέλους «Μετὰ τὰ φυσικά» και σημαίνει τὴ φιλοσοφία ποῦ μελετᾶ τις πρώτες ἀρχές και αἰτίες τῶν ὄντων. Στὴ μεταφυσική ἐρευνᾶται αὐτὸ ποῦ βρίσκεται μετὰ τὴ φύση, ὡς κυρία οὐσία της και ἀρχή της, τὸ ὑπερβατικό, ὁ Θεός.

Σὲ κάθε ἐποχή, ἰδιαίτατα σὲ καταλυτικές και ἐπίπεδες ἐποχές, ὅπως ἡ σύγχρονη τοῦ ὑπερκαταναλωτισμοῦ, τοῦ ὑπερτονισμένου σὲ παθολογικά σχήματα «ἐγώ», και τοῦ ἄβουλου, ἀμήχανου και παθητικά φερομένου «ἡμεῖς» και τῆς ἠθικῆς ἀβελτηρίας, ἡ μεταφυσική ἀγωνία ὑπάρχει, ὑφίσταται.

Εἶναι εὐνόητο ὅτι ἀσχολούμαστε μετὴ ἑσωτερικά δεδομένα, μετὴ συμπεριφορῆς τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, τῆς ψυχῆς, ποῦ νοσηματίζουν, στοῦ μέτρο τῆς παρουσίας τους, τὸ ἐν γένει φέρεσθαι. Ἡ φαινομενική ἀπλότητα τοῦ ὄλου δύσκολου προβλήματος εἶναι ἐπιφανειακή προσέγγιση και νοοτροπία. Ἡ οὐσιαστική δυσχέρεια ἐστιάζεται σταῖ πλαίσια τοῦ πιστεύω τοῦ καθένα ποῦ ἐπηρεάζουν ἀποφασιστικά τὴν πορεία τῆς ζωῆς μας.

Ὁ αὐθαίρετος διαχωρισμός τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ Ἀπόλυτο και ἡ ἀναγωγή του σὲ μηχανικό φαινόμενο, σημαίνει ὅτι ἀφαιροῦμε ἀπ' αὐτόν τὸ δικαίωμα νὰ εἶναι ἀνθρώπος. Οἱ παραπάνω ἐλάχιστες νύξεις στοῦ μέγιστο πρόβλημα τῆς μεταφυσικῆς εἶναι ἀπόηχος τοῦ διαβάσματος τοῦ βιβλίου: «Ἡ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΝΙΑ ΣΤΟΝ ΠΑΛΑΜΑ» Δοκίμιο κριτικῆς τοῦ Ε.Ν. Μόσχου. Ἐκδόσεις: ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ. Ἀθήνα 1993. Σελ. 360. Τὸ ἔργο τοῦ Κωστή Παλαμά εἶναι εὐρύ, ὑψηλό και μέγα. Κάθε μελετητής, σοβαρός και ὑπεύθυνος, γιὰ νὰ μπεῖ στοῦ ἄδυτο τῆς προσφορᾶς τοῦ μεγάλου ποιητῆ πρέπει νὰ διαθέτει κότσια, δηλαδή πνευματικό ἀνάστημα. Ὁ λογοτέχνης και κριτικός Ε. Ν. Μόσχος μετὴ πανεπιστημιακές σπουδές και δικηγορία δεκαετιῶν συνεργάστηκε μετὰ τὰ περιοδικά και τις ἐφημερίδες: «Διάπλαση τῶν Παίδων», «Νέα Ἐστία», «Πνευματική Ζωή», «Φιλολογική Πρωτοχρονιά», «Παρνασσός», «Πνευματική Κύπρος», «Νέα Πορεία», «Τετράδια Εὐθύνης», «Βῆμα», «Ἡ Καθημερινή», κ.ἄ. Ἀπὸ 1-1-1988 διευθύνει τὴ «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ».

Τα περιεχόμενα τοῦ Δοκιμίου του: «Ἡ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΝΙΑ ΣΤΟΝ ΠΑΛΑΜΑ» εἶναι: Προλογικό σημείωμα. 1. Ἐξομολογητικό προοίμιο. 2. Ἡ μεταφυσική ἀγωνία. 3. Ὁ διχασμός και οἱ ἑσωτερικές ἀντιθέσεις. 4. Ἡ ἑσωτερική ἐνότητα τοῦ παλαμικοῦ ἔργου. 5. Σὲ ἀναζήτηση κοσμοθεωρίας. 6. Ὁ κασιανισμός, ἁμαρτία και ἔλεος. 7. Τὰ θρησκευτικά ποιήματα. 8. Τὰ ποιήματα ἀγωνίας. 9. Ἡ θεϊκή παρουσία. 10. Οἱ πρόγονοι και οἱ πρόδρομοι. 11. Οἱ ἀξίες τῆς ζωῆς. 12. Τὰ ἱερά κείμενα. 13. Μπροστά στοῦ Χριστό. 14. Ἐπίλογος. Βιβλιογραφία. Πίνακας ὀνομάτων.

Τὸ ἐννοιολογικὸ εὖρος τῆς ἀγωνίας ὁ διαπρεπῆς δοκιμογράφος Ε.Ν. Μόσχος ὀριοθετεῖ: «... ἀγωνία εἶναι τὸ δραματικὰ καὶ βασανιστικὰ πιεστικὸ αἰσθημα ἐνὸς ἀσύμπτωτου ἀνάμεσα στὸν ἄνθρωπο καὶ στὸν κόσμο, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, καὶ στὸν ἄνθρωπο καὶ στὸ Θεὸ ἀπὸ τὸ ἄλλο». (εσλ. 34).

Ὁ Παλαμᾶς ζεῖ βαθιὰ τὸν ἑλληνισμό. «Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ διάθεση τοῦ ποιητῆ θὰ τὸν κάνει νὰ νιώσει πολλὲς ἀπὸ τίς γιορτὲς τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μας καὶ νὰ τίς ὑμνολογήσει, νὰ τίς δοξολογήσει καλύτερα μὲ τὸν τρόπο τὸ δικό του» (σελ. 171) εὔστοχα παρατηρεῖ ὁ δοκιμογράφος.

Μὲ τὰ δύο μικρὰ ἀποσπάσματα ἀκούσαμε τὴ φωνὴ καὶ τὴ τεκμηριωμένη κρίση τοῦ Μόσχου, ποῦ εἶναι οἱ ἄξονες τοῦ κριτικοῦ του δοκιμίου. Ὁ διευθυντῆς τῆς «ΝΕΑΣ ΕΣΤΙΑΣ» με τὸ μόχθο του ἐπιτυγχάνει μὰ κάθετη τομὴ στὸ ἔργο τοῦ Παλαμᾶ. Πίστη, γνώση, ἀγάπη, κρίση, καλὴ προαίρεση, σαφήνεια, καθαρότητα σὲ ἀγαστὴ συνεργασία διείσδυσαν στὸ ἔργο τοῦ μεγάλου ποιητῆ τῆς «Ἀσάλευτης ζωῆς» καὶ ἀποκάλυψαν μὲ ἐπάρκεια, διαύγεια καὶ πειστικότητά ὑπολανθάνουσες πτυχὲς μεγίστης ποιήσης.

Πρόκειται γιὰ δοκίμιο ποιότητας ἐσωτερικῆς ὑψῆς τοῦ ψυχικοῦ κόσμου τοῦ Παλαμᾶ, κοινολογίς εἶναι ἡ αὐθεντικὴ του πίστη, βούληση καὶ προοπτικὴ ζωῆς, μὲ δύο λέξεις: ἠθικὴ πράξη. Τὸ δοκίμιο ἄρτιο, βαθὺ καὶ ἀποκαλυπτικόν. Εἶναι μίᾳ τεκμηριωμένη ἐποπτεία ποιότητας στὸ ἔργο τοῦ Παλαμᾶ κάτω ἀπ' τὸ πρῖσμα τῆς μεταφυσικῆς ἀγωνίας, «ἐποπτεία» ὑπὸ τὴν ἀκτίνα τῆς αἰωνιότητος». Ἡ ὀπτικὴ τοῦ Ε. Μόσχου ζωντάνεψε μὲ ἐνάργεια καὶ ἐπάρκεια τοὺς στόχους του. Ἡ ἐπιβίωση τοῦ πολιτισμοῦ, ὅπως καὶ τὸ ἔργο τῶν ἀξιόλογων ποιητῶν, ποῦ εἶναι μέρος τοῦ πολιτισμοῦ, στηρίζεται στίς διαχρονικὲς συνισταμένους, μίᾳ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ μεταφυσικὴ τους θέση.

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Νέα Ἐποχὴ (Λευκωσία), Πνευματικὴ Ζωὴ (Καλλιθέα), Νομᾶς (Πύργος Ἡλείας), Σμύρνα-Ἀρμονία (Νέα Σμύρνη), Ἑλευσις (Βόλος), Εὐθύνη (Ἀθήνα), Αἰγαιοπελαγίτικα θέματα (Ἀθήνα), Νέα Πορεία (Θεσσαλονίκη), Μακεδονικὴ Ζωὴ (Θεσσαλονίκη), Δαυλὸς (Ἀθήνα), Νέα Σκέψη (Ἀθήνα), Σύνδεσμος (Καλαμάτα), Το Περιοδικόν (Λευκωσία), Κασταλία (Ἀθήνα), Πνευματικὲς Σελίδες (Ἀθήνα), Αἰολικὰ Γράμματα (Καλλιθέα), Σημεῖο (Λευκωσία), Ἐλεύθερο Πνεῦμα (Ἰωάννινα), Σύγχρονη Σκέψη (Ἀθήνα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Γιάννη Πουγούνια: Ρωμοσύνη, Ἀθήνα 1995.

Γιώργου Παπαστάμου: Δημήτρης Σταμέλος, Ἀθήνα 1995.

Μελίτα Τόκα-Καραχάλιου: Ἀπὸ τὸ Θεόκριτο στὸ λαογράφημα, Θεσσαλονίκη 1995

Μελίτα Τόκα-Καραχάλιου: Ἰδεογράμματα, Θεσσαλονίκη 1995.

Λύσανδρος Ἀβρααμίδης: Προσχέδια, Λευκωσία 1995.

Δημήτρης Ἐργατούδης: Ὀδὸς Αὐτοκρατείας Θεοδώρας, Λευκωσία 1995.

Ἄρχ. Ἀθανάσιος Κυρκώτης: Πρωτόλεια, Λευκωσία 1995.

Φαίδωνος καὶ Γλυκερίας Μπουμπουλίδου: Ἀφηγηματικὴ πεζογραφία Μεσοπολεμικῶν Συγγραφέων, Ἀθήνα 1994.

- Ειρήνη Βογιατζή-Χαραλάμπη: Μάτι του νερού, 'Αθήνα 1995.
'Αγγελου Τερζάκη: Σὲ καμπὴ τῆς ἱστορίας, 'Αθήνα 1995.
Μάνου Μεγαλοκονόμου: 'Η ἄμμος τῆς σελήνης, 'Αθήνα 1995.
Λέτα Κουτσοχέρα: 'Αἶδιος χρόνος, 'Αθήνα 1995.
Νίκος Κρανιδιώτης: Διηγήματα, Λευκωσία 1994.
'Ανδρέας Καραντώνης: Για τὸν Κώστα Ε. Τσιρόπουλο, 'Αθήνα 1995.
Θ. Δ. Φραγκόπουλου: 'Αλλη γραφή, 'Αθήνα 1994.
Διον. Πιτταρά: 'Απὸ τὸ βράχο τοῦ σημαδεμένου καιροῦ, 'Αθήνα 1995.
Στέργιος Δημοῦλης: 'Ενδον ρήματα, Λαμία 1995.
Μ. Βύρ. Ραῖζης: 'Η ποίηση τοῦ Μπάυρον, 'Αθήνα 1994.
Κύπρος Χρυσάνθης: Γιορταστικά, Λευκωσία 1995
Kypros Jrisanthis: (Μετ. Μ. Castillo Didier): Anthologia, Nicosia 1995
Κύπρος Χρυσάνθης: Λόγος για τὸν Γ.Π. Βαφόπουλο, Λευκωσία 1995

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Κ. ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ

(Βιβλιοπωλεῖο ΕΛΛΑΣ)

ὁδὸς Ζήνα ντε Τύρα 16
Ἄκίνητα Καραντώκη
Λευκωσία
Τηλ.: 449058



- A) Ὅλα τὰ ἔργα τοῦ δρα ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΧΑΤΖΗΩΑΝΝΟΥ
Τόμου 8 Ἡ Ἀρχαία Κύπρος εἰς τὰς Ἑλληνικὰς Πηγὰς
Τόμου 3 «Τὰ ἐν διασπορᾷ»
Τόμου 1 «Μεσαιωνικὴ Κύπρος»
Τόμου 1 «Τὰ ὀγδοντάχρονα του
Τόμου 1 Τὰ «Ποιήματά» του
- B) Ι.Κ. ΠΕΡΙΣΤΙΑΝΗ «Γενικὴ Ἱστορία τῆς Νήσου Κύπρου»
- Γ) ΒΙΒΛΙΑ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ - ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ
(τῶν Σπύρου Παπαγεωργίου, Γεωργίου Ἀσσιώτη, Παναγ.
Μυρτιώτη καὶ ἄλλων).
- Δ) ΣΕΙΡΑ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΥΠΡΙΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ
(τῶν Κ. Χρυσάνθη, Εὐγενίας Παλαιολόγου-Πετρώνδα,
Τούλας Κακουλλῆ, Ἀνδρέα Κωνσταντινίδη, Τομάζου Μάου,
Κώστα Παπαγεωργίου, Γ. Χατζηκωστῆ καὶ ἄλλων).



NINA RICCI

P A R I S



Le Teint Ricci

ΤΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΟΜΟΡΦΙΑΣ

ΘΑ ΤΑ ΒΡΕΙΤΕ ΣΤΑ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ: CENTURY SHOP, ΤΗΛ. 443344, VERA MIOU PHARMACY, ΤΗΛ. 428666

ΛΕΜΕΣΟΣ: CAMEO COSMETICS, ΤΗΛ. 375887, WOOLWORTH "OLYMPIA", ΤΗΛ. 311133

ΛΑΡΝΑΚΑ: FACE COSMETICS, ΤΗΛ. 627883,

ΠΑΦΟΣ: KYR-SOF No. 2, ΤΗΛ. 232680

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ/ΔΙΑΝΘΕΜΙΣ: **ΛΗΔΡΑΤΙΚΗ ΛΤΔ** ΤΗΛ. 444651, ΛΕΥΚΩΣΙΑ

ΝΕΟ

Baygon[®] spray

Κατσαριδοκτόνο
με μεγάλη διάρκεια δράσης



Είναι πολύ
αποτελεσματικό
για τα οικιακά έντομα.

Καταπολεμά:
Κατσαρίδες,
μυρμήγκια, ψαράκια,
κοριούς, σκόρους,
τσιμπούρια, αράχνες,
κ.λ.π.


Bayer 

Με την εγγύηση της Bayer.

Δεν καταστρέφει το ΟΖΟΝ

Αρ. Εγγραφής Υπ. Γεωργίας Η43

Εισαγωγείς — Διανομείς:

Κώστας Χριστοδούλου & Σία 

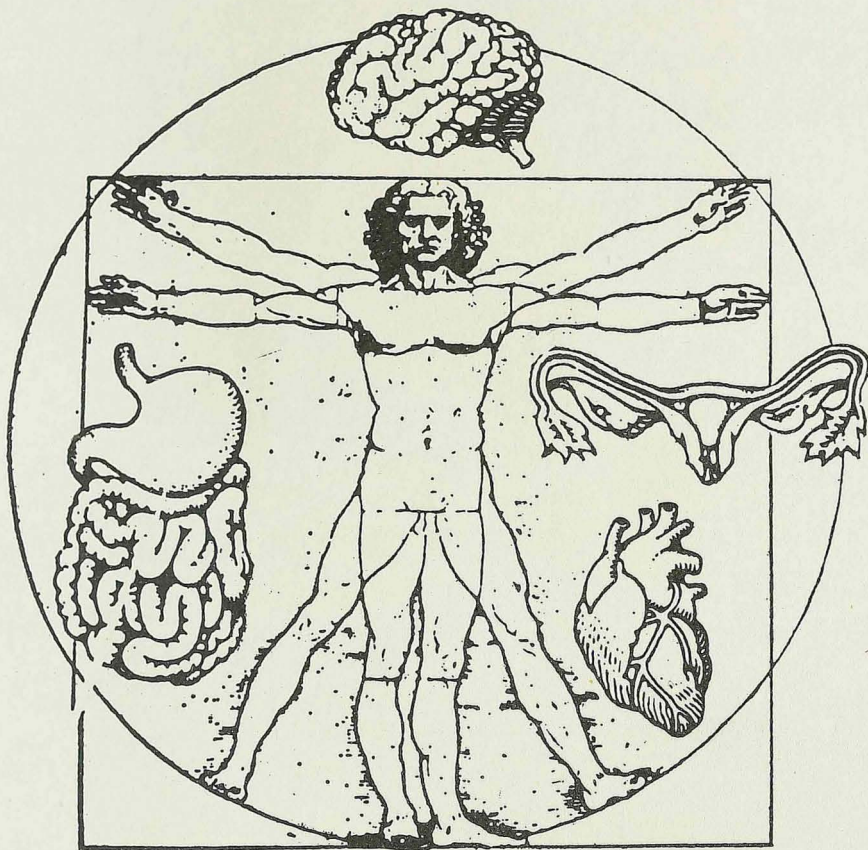
Θ. Θεοδότη 30, Τηλ. 449843, Λευκωσία

For the many dimensions of anxiety

ATIVAN*

(lorazepam, Wyeth)

A single anxiolytic



provides deeper, more selective anxiolytic relief

**in both functional and organic disorders
with low-dosage safety
compatible with standard treatment regimens**

Wyeth
Wyeth International Limited
Philadelphia, Pa. 19101 U.S.A.

*trademark



ΑΙΣΘΗΣΗ ΑΠΟΛΑΥΣΗΣ